

T e t t s t e d s a n a l y s e

HEMNESBERGET

Hemnes kommune i Nordland

Innhold

Forord

Kritikk av analysen / Takk til

Introduksjon til Hemnesberget

Stedsanalyse

- 6 Avgrensning av analyseområdet
- 7 Historisk utvikling til 1800
- 8 Historisk utvikling til 1800 - 1875
- 9 Historisk utvikling til 1875 - 1923
- 10 Historisk utvikling til 1923 - 1940
- 11 Historisk utvikling til 1940 - 1945
- 12 Historisk utvikling til 1945 - 1964
- 13 Historisk utvikling til 1964 - 2002
- 14 Utvikling av kommunegrensene
- 15 Gamle planer og planidealer (1875)
- 16 Gamle planer og planidealer (1923)
- 17 Gamle planer og planidealer (1926 - 37)
- 18 Gamle planer og planidealer (1941)

Landskapsanalyse

- 19 Landskapsrom
- 20 Helningskart
- 21 Snitt gjennom Hemnesberget
- 22 Grøntstruktur
- 23 Strandlinje
- 24 Klima
- 25 Hemnesberget kontra Mo i Rana (opplevelse)
- 26 Hemnesberget kontra Mo i Rana (boforhold)
- 27 Hemnesberget kontra Mo i Rana (bilder)

Arealbruk

- 28 Hemnesberget
- 29 Hemnesberget sentrum
- 30 Veianalyse
- 31 Trafikkanalyse

Bebyggelsens organisasjon

- 32 Svart plan
- 33 Lynch analyse
- 34 Cullen analyse
- 35 Analyse av offentlige rom (del 1)
- 36 Analyse av offentlige rom (del 2)
- 37 Sekvensanalyse
- 38 Siktlinjer og romopplevelser
- 39 Gaterom
- 40 Avslutning av gaterom a
- 41 Avslutning av gaterom b
- 42 Avslutning av gaterom c
- 43 Avslutning av gaterom d
- 44 Utbyggingsmønster og eiendomsstruktur

Arkitektonisk analyse

- 45 Etasjer
- 46 Tak
- 47 Fasader
- 48 Enkeltbygg

Sosiale analyse

- 49 Soliale analyser
- 50 Fritid
- 51 Turisme
- 52 Næringsanalyse

Planer og Ideer

- 53 Vedtatte planer
- 54 Ideer fra folk

Oppsummering og konklusjon

- 55 SWOT - analyse Hemnes kommune
- 56 SWOT - analyse Hemnesbeget

Litteraturhenvisninger og vedlegg

Denne analysen er en del av besvarelsen i videregående kurs SAA 4065, Byforming, Tettstedets rom, våren 2002.

Analysen er skrevet som gruppearbeid av alle studentene på kurset i fellesskap.

Prosjektområde Hemnesberget er valgt som et resultat av en henvendelse fra Hemnes kommune om å bruke Hemnesberget til studieobjekt. Initiativet ble tatt for å få innspill til videre utvikling av stedet etter at kommunen har vedtatt ny kommunedelplan og står overfor konkrete planutfordringer for tettstedet.

Kursets formål.

Kurset vil fokusere på tettstedets rom: Hva er karakteristisk for dette rommet, og hvordan kan vi som arkitekter og planleggere bearbeide og forbedre de romlige egenskapene ved tettstedet?

Fra skolens side understrekes det at studentene står fritt til å se på de problemstillingene de selv ønsker ut fra denne analysen og egen tolkning av stedet.

Analysens formål.

Analysen skal resultere i en samlet dokumentasjon som skal utgjøre en relevant database for det videre arbeidet med prosjektet.

I arbeidet med analysen har vi hentet informasjon fra fylket, kommunen og lokale institusjoner. Vi har også søkt informasjon på nettet og i det lokale biblioteket på Hemnesberget i tillegg til Universitetsbibloteket .

Vi hadde et 13 dagers opphold på Hemnesberget hvor vi gjorde observasjoner, registreringer og intervjuer.

Teoretisk tar analysen utgangspunkt i tema som ble undervist i faget SAA4058, Landskap og sted, i andre klasse på studiet. I tillegg har vi sett på analyser levert tidligere år i dette kurset og brukt disse som veiledere i arbeidet med analysen.

Trondheim 25 februar 2002.

Siri Alm
Ragna Fagerli
Mats Jakobsson
Andrea Krämer
Maren Krämer
Falk Krüger
Åsa Olsson
Svein Petter Aagård

Kritikk av analysen

Kartgrunnlaget.

Vi reiste til analyseområdet uten å ha et skikkelig kartgrunnlag. Dette medførte unøyaktigheter og at misforståelser oppstod under informasjonsinnsamlingen.

Videre burde vi laget et kart som definerte steds- og gatenavn for å sikre at hele gruppen brukte de samme begrepene under utarbeidelsen av analysen. At det ikke ble gjort har ført til at det kan være forskjellige navn på samme ting i denne analysen.

På Hemnesberget hadde vi tilgjengelig kopimaskin i banken, men kun i ordinær åpningstid. I tillegg hadde vi ikke tilgang til datamaskin på Hemnesberget. Dette hemmet arbeidet noe.

Illustrering av steder som ble spesifikt nevnt under intervjurunden.

Vi erfarte under utarbeidelse av analysen at vi stedvis manglet gode illustrasjoner over punkter nevnt i teksten. Vi burde tatt bilder eller skissert alle steder som ble behandlet i feltarbeidet eller nevnt av folk vi snakket med for å sikre en god fremleggelse i analysedokumentet.

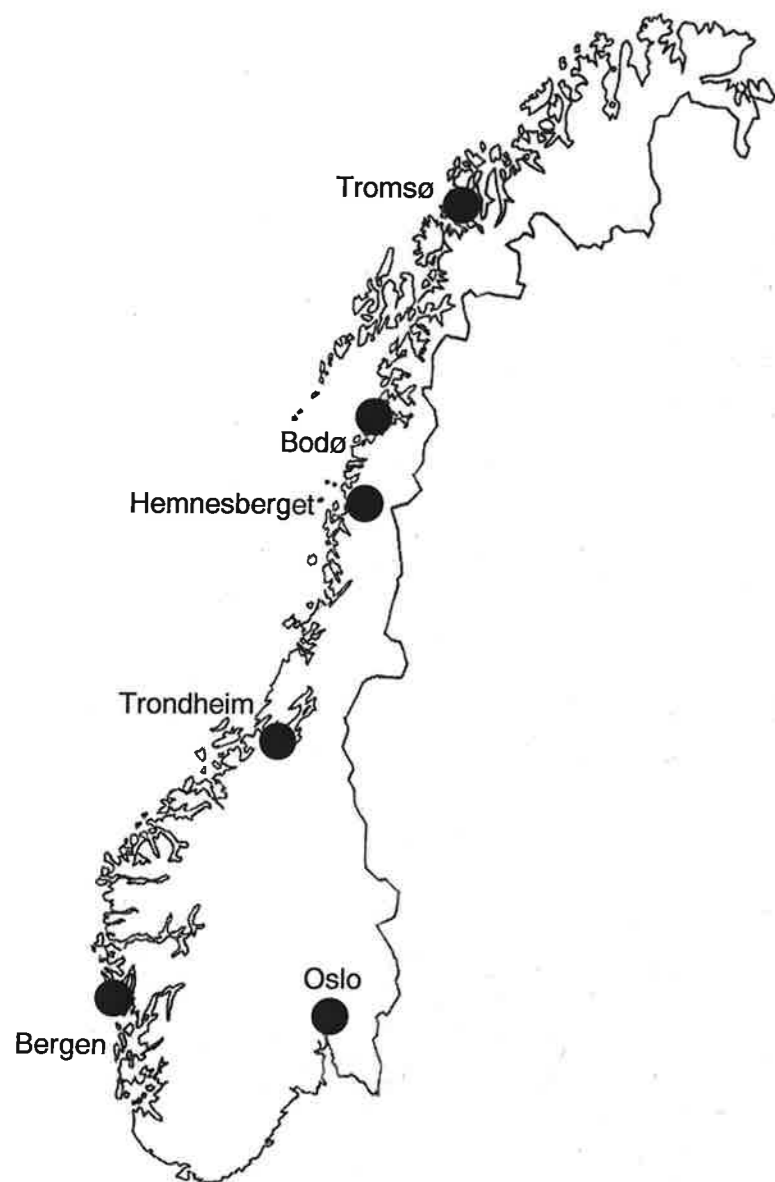
Disponering av tid under kartleggingsarbeidet på Hemnesberget.

Kanskje brukte vi for mye tid på å intervju og snakke med folket på Hemnesberget under oppholdet. Mot slutten virket det som om vi hadde en uforholdsmessig stor del av registreringsarbeidet å gjøre på svært kort tid.

I tillegg burde vi satt oss ned på forhånd og snakket om hva vi skulle gjøre og hvem som skulle gjøre hva i arbeidet på Hemnesberget. Det samme kan sies om utarbeidelsen av analysen hvor vi skulle fordelt arbeidsoppgaver og blitt enige om fremgangsmåte før vi startet.

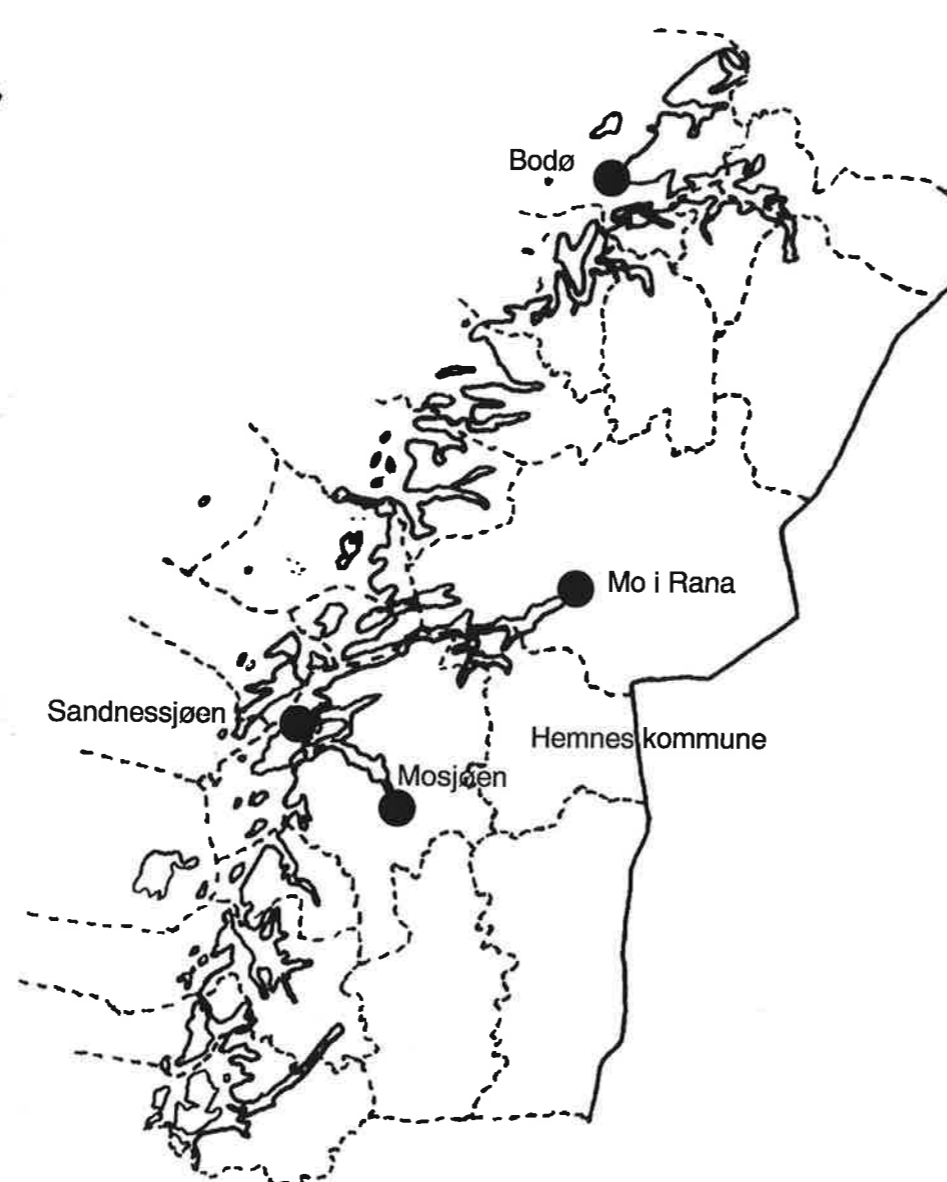
Takk til!

- Alle bidragsytere og befolkningen på Hemnesberget.
- Sponsorer:
  - Anneli
  - Coop Helgeland, 8622 Mo i Rana
  - G-sport
  - Hemnes Bilservice AS
  - Hemnes Gull og Blomster
  - Maxi Mett&God
  - Nordic Comfort Products AS
  - Rana Plast AS
  - Rana Trevarefabrikk/Trenor
  - Sparebanken Rana
- Rana Sparebank for kopiering.
- Kirkekontoret for utlån av kart og planer.
- Biblioteket for hjelp og kopiering av gamle bilder.
- Lapphellas venner for omvisning i brygger og museer, samt for planer og info.
- Hemnes Sentralskole, 2., 3. og 8. klasse for hjelp til analysen.
- Dykkerklubben for båttur på fjorden.
- To bakere, Hassan og Lyder, for deilig bakst.
- Freak!
- Spesiell takk til Hemnes Kommune for støtte, hjelp og bolig.

Hvor er Hemnesberget i Norge, hvor er Hemnesberget i Hemnes kommune.

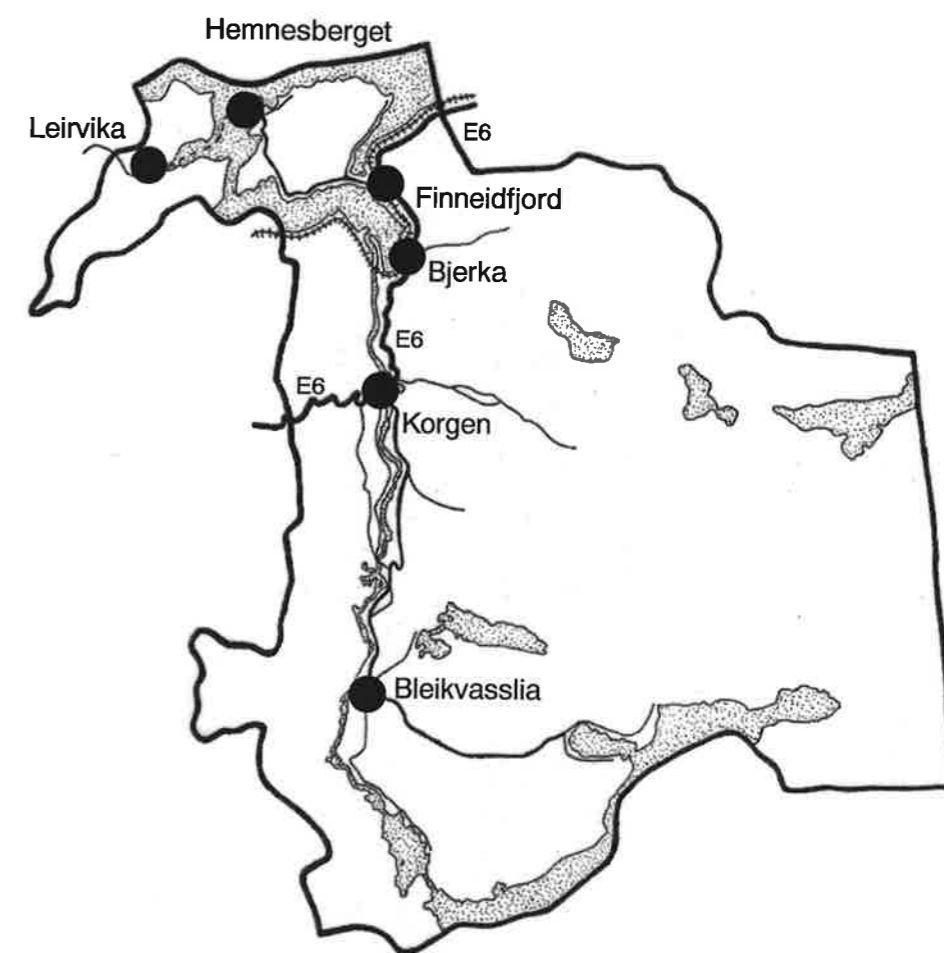
Hemnesberget ligger i Hemnes kommune i Nordland fylke. Hemnes kommune strekker seg fra svenskegrensa i øst og ut til kommunene Vefsn og Leirfjord i vest. Mot nord ligger Rana, og mot sør Hattfjelldal.

Kort karakteristikk av Hemnesberget. Hva slags sted er det.

-Fra knutepunkt til utkant
Hemnesberget er et tettsted med 1300 innbyggere. Det er et historisk kirkested som har utviklet seg via administrativt senter og handelssted til lite industristed uten administrativ betydning. Fra å være sentralt i fjorden og senere langs hovedveien mellom Sør- og Nord-Norge er Hemnesberget nå avsidesliggende i forhold til hovedtrafikknettet.

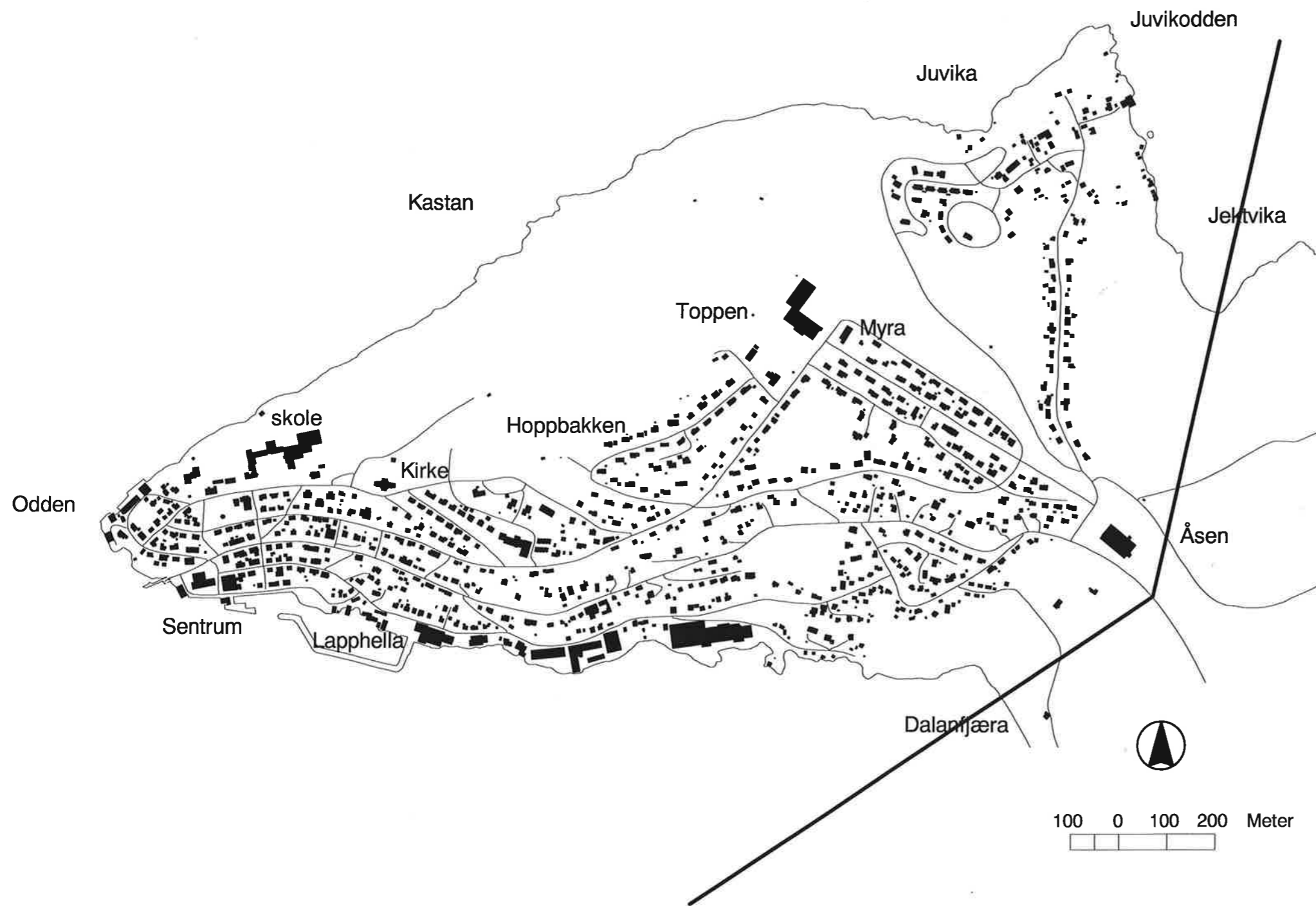
Kommunegrensa har vært flytta flere ganger, siste gang i 1964, da med sterke protester fra både Hemnesberget og Korgen. Kommunesenteret ligger nå i Korgen. Hemnesberget har beholdt brannstasjon og lensmann - den siste resten av administrasjonssenteret Hemnesberget.

Hemnesværingen er stort sett ansatt enten i industri, omsorg eller handel. Arbeidsplassene er stabile. Gjennomsnittsalderen i befolkninga øker, men barnekullene har blitt større de siste årene. Mange Hemnesværingar pendler til Mo i Rana, og handler der.

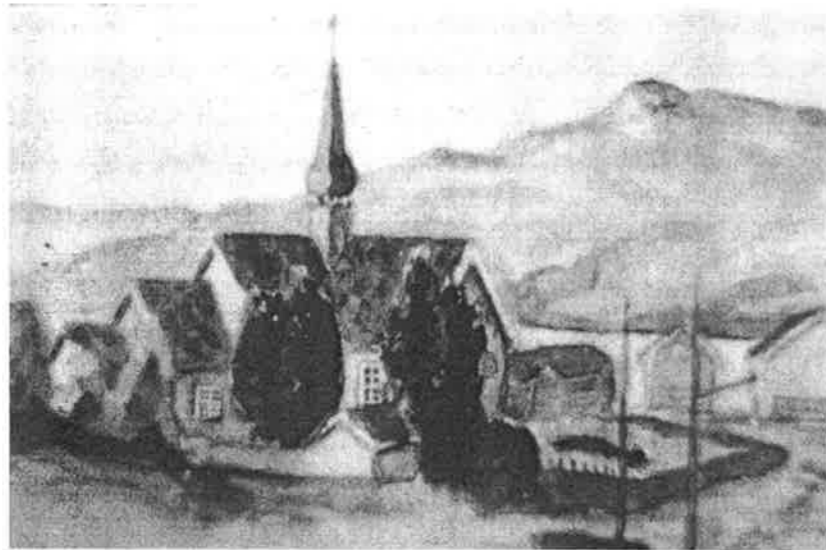
Flere forretninger på Hemnesberget er lagt ned. Det tidligere hotellet er konkurs, posten legges ned, og det ser ut til at ferga går samme veien. Er det rart hemnesværingen spør seg om hva som blir det neste?

Hemnesberget er altså et historisk viktig sted, og det sitter igjen i dagens hemnesværing, som er stolt over hjemplassen og er godt organisert i foreningsliv og idrett. Hemnesberget har tre årlige festivaler som limer befolkninga sammen i god dugnadsånd.

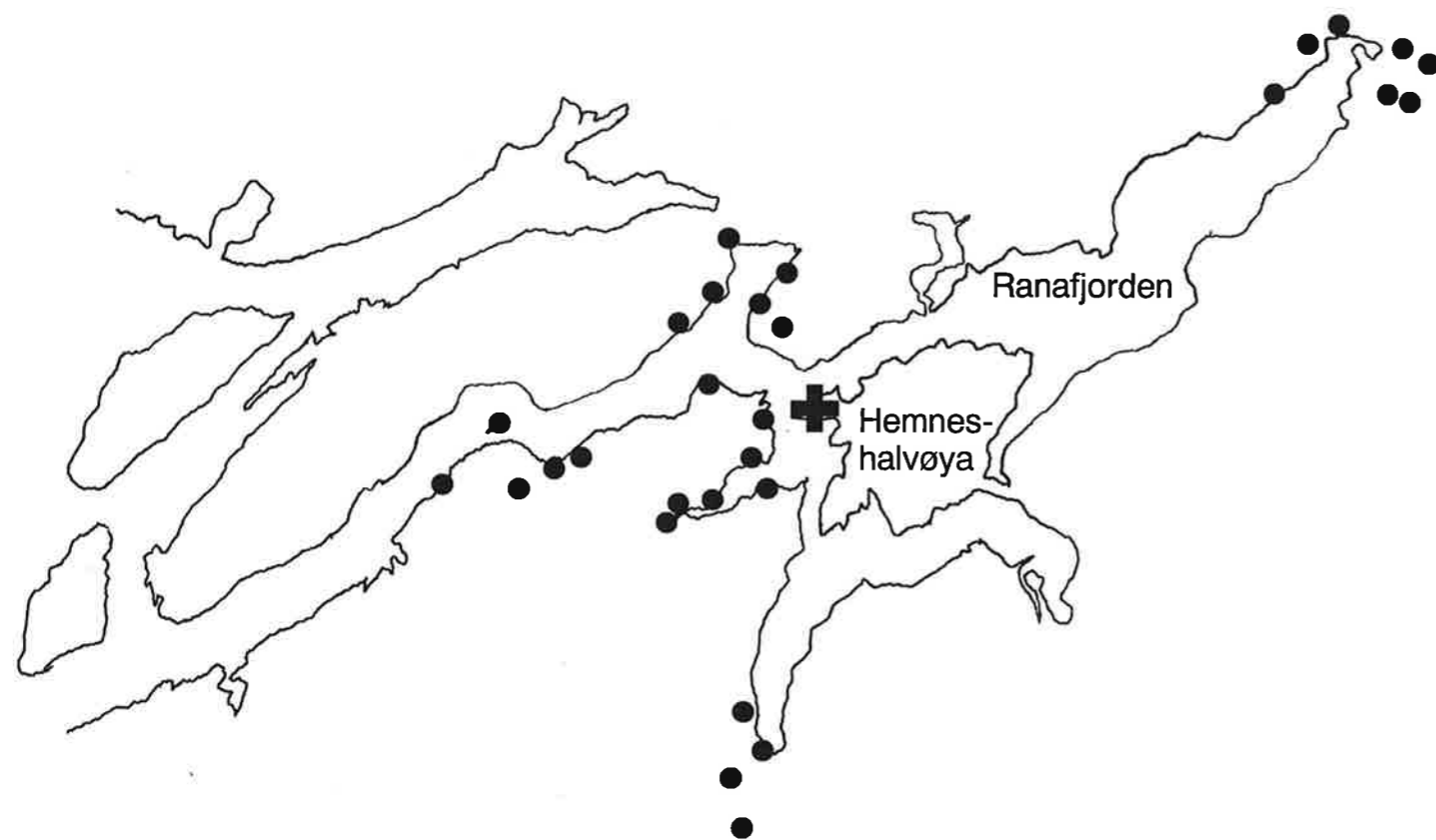

Avgrensning av analyseområdet

I denne analysen har vi valgt å holde oss innenfor den geografiske avgrensning som Kommunedelplan for Hemnesberget 2001-2005 operer med. Men i forhold til kommunedelplanen har vi ikke tatt for oss områdene øst for fabrikkene på Åsen. Det vil si at planens landbruk, natur og friluftsområde ikke dekkes i denne analysen. Det samme gjelder østlige halvdel av området omtalt som BA 6 i kommunedelplanen.

Hemnes gamle kirke

Hemnes kirkes jordegods fra middelalderen

KIRKESTEDET Før 1600

Hemnes kirke nevnes første gang i "Den Trondhjemske Reformats" av 1589. I eldre tid eide kirken et betydelig jordegods. Denne godssamlinga må ha blitt til i høymiddelalderen, altså tida før Svartedauen i 1349. På denne tida antar man at det lå gårder og små bygder nokså tett langs Ranafjorden og fjordarmene mot syd og nord. Med dette bosettingsmønsteret, og med fjordene som ferdselsårer, peker Hemnes seg ut som det mest sentrale sted å bygge ei kirke. Hemnes kan også ha vært et naturlig møtested i forbindelse med handelen mellom samene som befolket fjellområdene, og landshøvdingene på godsene i øyriket på kysten.

Hemnes gård er svært gammel, muligens fra vikingtida, 800 - 1030 e.Kr.

Den første bebyggelsen på Hemnes var knyttet til selve gården. Den første kirken bygges i perioden 1250-1350. Med den kommer kirkebuene. I sjøkanten på sydsiden av Hemnes settes det opp sjøbuer og naust for å dekke to behov: Overnattingsplass ved kirkebesøk, og oppbevaring av båter, sjøbruk og annet utstyr til bl.a. lofotfiske. Mest sannsynlig blir den eldste kirka erstattet med en større på begynnelsen av 1500-tallet.

1589: 86 bønder og 10 husmenn sogner til Hemnes kirke, men de er bosatt på gårdene langs fjordarmene, svært få mennesker bor fast på Hemnes.

1600 -1800

Folketallet øker stekt i bygdene. Jekteskipperer får drive handel i Hemnes. De seiler med fisk fra Lofoten til Trondheim og Bergen, og returnerer med varer til folket i fjordene. Flere skipperleier oppstår i bygdene. Jekteskipperer og lensmenn er bosatt på Hemnes gård.

I 1650 sier kirkeregnskapene at kirken er "heel gammel, med plass til kun halve almuen". Ny kirke bygges, korskirke med tårn og mye nytt og verdifullt utstyr. Et kostbart tiltak, men Hemnes kirke er den største eieren av jordegods i Alstahaug Prestegjeld, og har betydelige inntekter fra mer enn 30 gårder.

1714: Alle kirker i Nord-Norge med gods og inntekter overdras til Misjonsfondet, opprettet for å drive misjonering blant samene.

1731-1736: "Indre Ranen" skilles ut som eget prestegjeld. Hemnes blir hovedkirke med annekskirke på Mo. Hemnes gård, i tillegg til flere nærliggende eiendommer, overdras til Hemnes kirke for å sikre inntektene. Ny prestegård bygges.

1741: Kirka tas ned og erstattes med en ny og større kirke.

Befolkningsøkninga i bygdene gjør at stadig nye kirkebuer og naust settes opp i sjøkanten på Hemnes. Med sognepresten fast bosatt i ny "embetsgård", forsterker kirkestedet sin posisjon som sentralt midtpunkt og møteplass for folket i prestegjeldet. Handel er ikke tillatt, men det er nok en viss form for varebytte. Nærmeste handelsted er Bardal, som ligger lenger ut i fjorden.

1801: På kirkestedet bor det i 52 mennesker.

TETTSTED OG KOMMUNESENTRUM 1800 -1875

Kirken dominerer bebyggelsen på Hemnes, sentralt plassert på nesets høydedrag. Vest for kirka, litt lavere i terrenget, ligger bygningene til prestegården, og i fortsettelsen av denne akse bygges skolen. Områdene rundt er store, åpne jorder og utmark.

I sjøkanten mot sydvest øker bebyggelsen. I tillegg til kirkebuer og naust, settes det opp større brygger, kaier, sjøhus og båtskøt. Bygningene står tett i tett med varierende høyde, bredde og takvinkel. Gavlrretningen er mot sjøen, på tvers av terrengfallet. Strandlinja med små odder og vikar gir bebyggelsen et variert og noe "uryddig" preg.

Heltzen beskriver: "Trods sin vakre beliggenhed frembyr dog Hemnes intet vakkert skue. Stedet skjemmes ved de gamle rønner og boder, som med sine hjørner og kanter over alt stikker frem, og hvilke de fleste er inredet til beboelse for den fattigste del av almuen.

Bebyggelsen lenger inn på land og i helningen opp mot kirken, ligger langsetter terrenget og delvis i rekke. Veiene følger terrenget og bygningenes langsider følger veiene.

Det går en gammel vei fra Sund over Utsikten ned til kirken. Herfra går Prestegårdsbakken ned til sjøområdet. Torget blir en møteplass og deler av dagens gatenett etableres.

1821: Menigheten kjøper kirken av Misjonsfondet
1838: Formannskapslovene vedtas, Hemnesberget får den kommunale administrasjon.
1839: Lov om friere handel under Lofotfisket, stor betydning for folket i distriktet som selger trevarer i Lofoten.

1843: Eget postkontor.

1866: Første handelshus. Firmaet Aas flytter fra Berntvika til Hemnes.

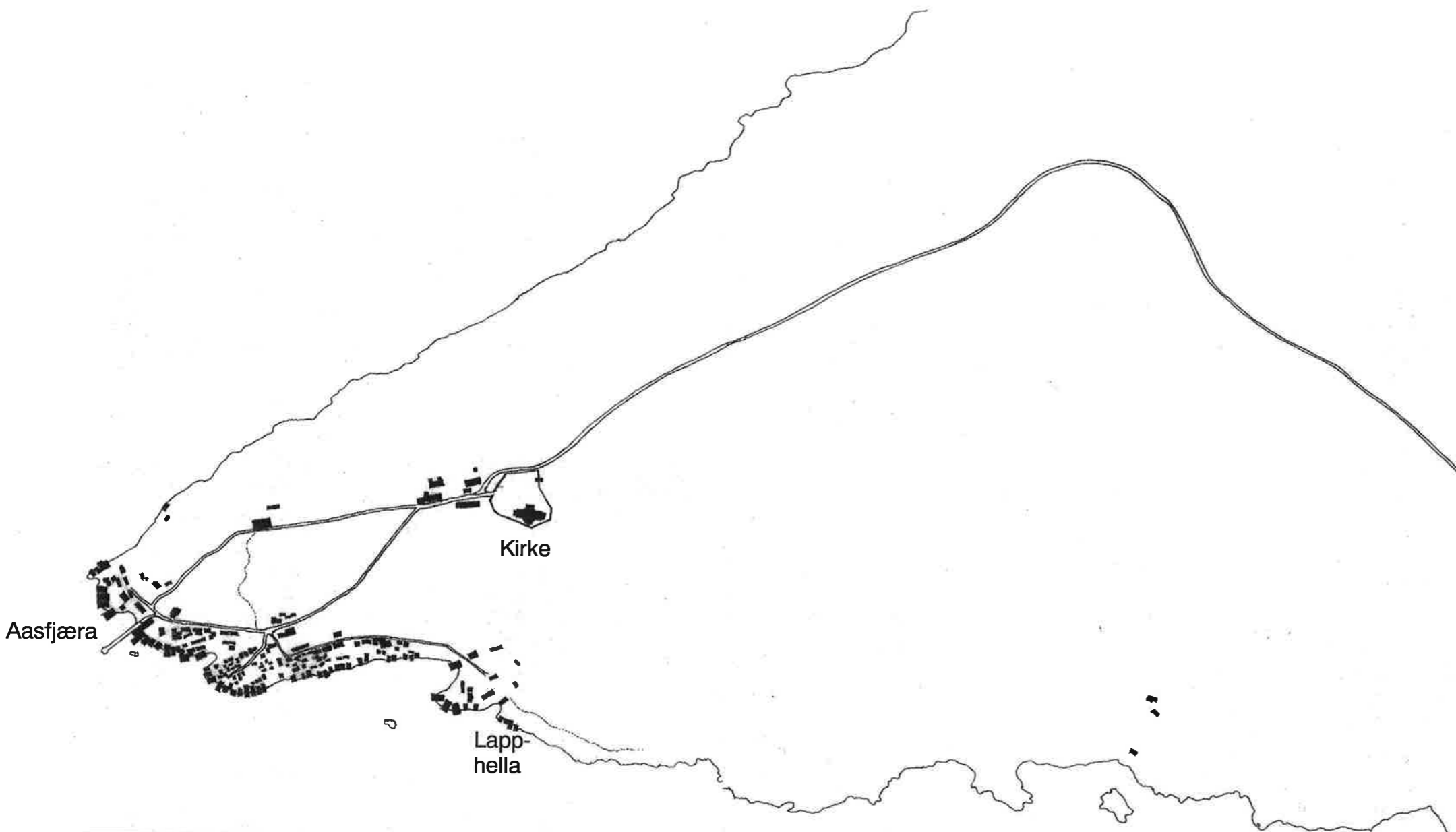
1867: Det Helgelandske Dampskipsselskap etableres, fast lokalbåtanløp. Egen telegrafstasjon.

1872: Ny kirke bygges, den gamle tas ned og selges. I årene etter bygges ny prestegård.

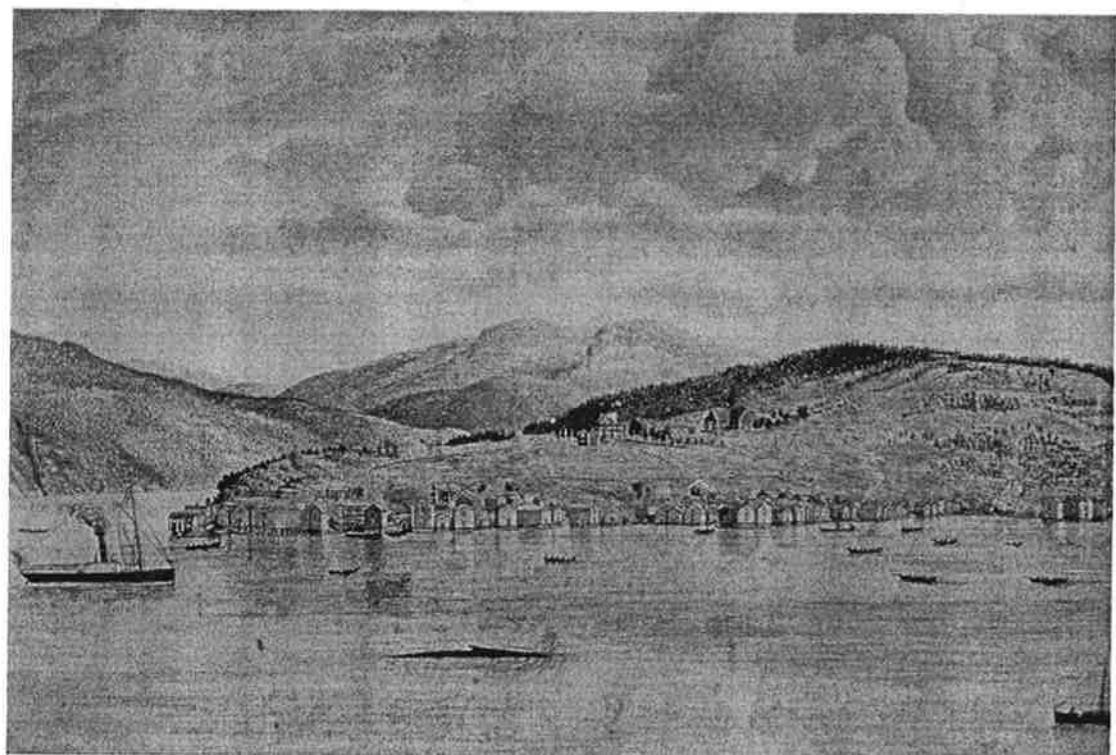
1886: Ny kirkegård.

Fra midten av 1800-tallet hadde Hemnes status som bygningskommune. Dette innebar at bygnings- og brannvernlovgivningen var gjeldende for stedet.

I 1875 blir den første reguleringsplan vedtatt for tettstedet Hemnesberget. Folketallet er økt til 405, fordelt på 92 beboelseshus. Hemnesberget er blitt det største tettbygde sted i Nordland, nest etter Bodø og Mosjøen.

Bebyggelse på Hemnesberget 1865

Maleri fra 1865

HANDEL OG INDUSTRI 1875 - 1923

Sagbruket på Hemnesberget

Sagbruksdrift på Hemnesberget

Andersenkaiaet

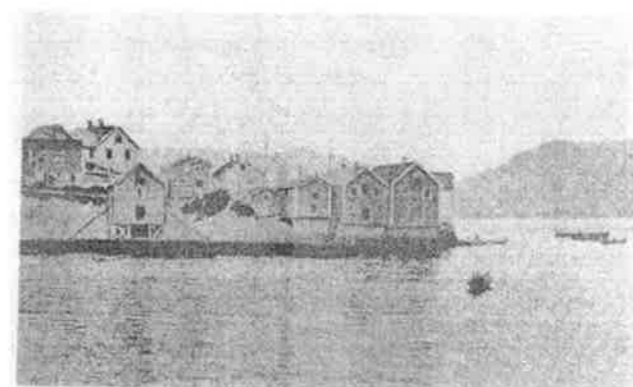
Maleri fra 1883

Bebyggelse langs fjæra før 1923

Trebebyggelse før 1923

Hemnesodden 1900

Bebyggelse på Sandvika

En rekke handelshus etableres, med store forretningsgårder, brygger og sjøboder. Håndverkere starter små og store bedrifter innen flere bransjer. Folk fra bygdene flytter inn til stedet, etablerer en rekke skøyte og båtbyggerier langs sjøkanten fra Odden til Lapphella, og bosetter seg på brygger og loft. Det er store jobbmuligheter innen båtbygging, handel og sagbruk.

1878: Hemnes Sparebank etableres.
1893: Nordlands Avis kommer ut.
1880 - 1891: Ny vei fra Hemnes til Korgen
1885: Hemnes Sagbruk etableres,
1914: Hemnes elektrisitetsverk etableres, og Juvikbruket året etter. Første sagbruk drevet med elektrisk kraft nord for Dovre.
1906: Storkaiaet bygges. Tidligere ble dampskip ekspedert fra småbåter.
1908: Litjkaiaet bygges, ekspedisjonskai for lokalbåttrafikken.

Rundt århundreskiftet er Hemnesberget blitt et av de viktigste handelssteder i Nord-Norge. Sagbrukene og de store båtbyggeriene er hjørnesteinsbedriftene. Det ekporteres trematerialer, båter og skøyter til hele kysten nordover. I tillegg er det en rekke bedrifter som produserer båtutstyr, motorer, samt driver med vedlikehold og reparaasjoner innen båtindustrien. Et titalls forretninger leverer varer og tjenester. Mange spesialforretninger etableres. Hyppige anløp av lokalbåt og dampskip gir en stor kundekrets i distriktene. Det finnes også flere små hoteller, gjestgiverier og kafèer. Innbyggertallet øker: 1890 - 619 og 1914 --1367

Bygningene i sjøkanten ligger stadig tettere, med gavlen mot vannet for å oppnå god adkomst til alle etasjer fra sjø og land. Det er stort sett privat næring i 1. etasje og lager og bolig i etasjene over. Innenfor rekkene med brygger og sjøboder er gatenettet etablert. Den nye hovedveien kommer over Åsen og følger et naturlig terrengfall ned mot sentrum. Ned mot torget kalles veien Øvergata. Videre følger gata terrenget ut til ekspedisjonsbryggene i Odden. Deler av Parkveien, Kirkeveien og Nergata er etablert, med mange tverrforbindelser mellom gatene. Fra torget blir gatenettet inn forbi Lapphella sentralt, her ligger de nye industribedriftene lokalisert i sjøkanten inn mot Dampsaga.

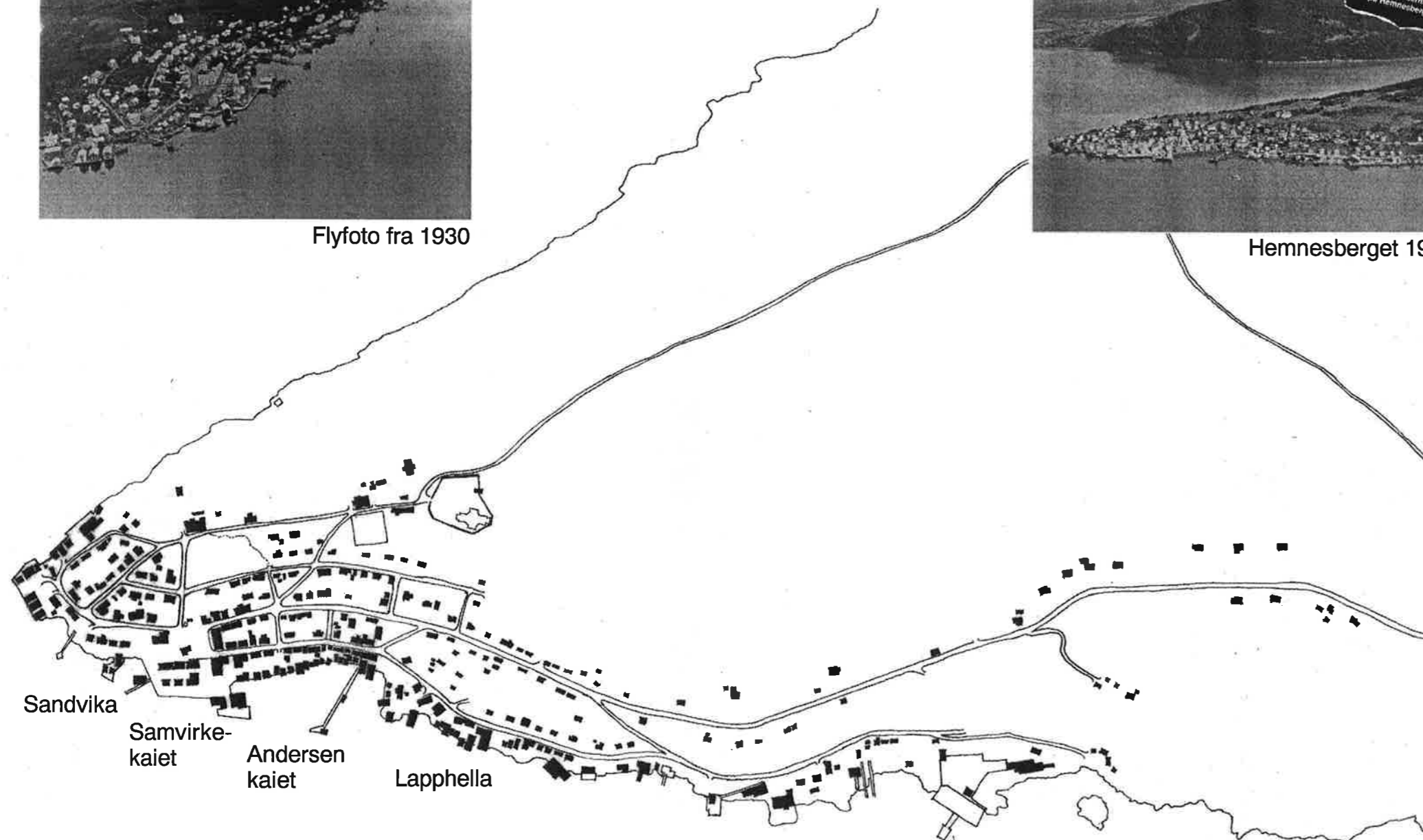
Rundt torget og langs Øver- og Nergata ligger forretningsgårdene på rekke. Panelte bygg i to etasjer. De fleste i empirestil, med to-fagsvinduer og nøktern detaljering. Nyere bygg i sveitserstil med krysspostvinduer, store takutstikk og skifer på taket. Nesten samtlige følger terrengets lineære struktur med langsiden mot gatene.

Flyfoto fra 1930

Hemnesberget 1932

Bebyggelse på Hemnesberget 1930

Hemnesberget etter storbrannen

Torget 1939

Park og skole 1925

STORBRANN, MELLOMKRIGSTID

1923 - 1940

På 1900-tallet er det flere branner på Hemnesberget. Storbrannen 7. april 1923 blir en katastrofebrann. Brannen starter på Sarahella i Sandvika og raderer ut alt av brygger, sjøboder og kaier fra Odden til Lapphella. Den mest verdifulle forretningsbebyggelsen brenner også, til sammen 120 bygninger.

Det tette bryggemiljøet blir aldri gjenoppbygget. I stedet oppstår en sjøkant preget av få, store brygger med tilhørende kaianlegg. Mellom Aasfjæra og Sandviksfjæra blir det satt opp fire små bolighus. Det anlegges mur fra Sandvika til Samvirkelagskalet. Videre mot Andersenkalet bygges det mindre sjøboder, naust og brygger. Alle de store bryggene er bygget med gavlen mot sjøen, resten av bebyggelsen ligger med langsida mot vannet.

Langs Øvergata, Nergata og rundt torget gjenreises forretningsgårdene med samme lineære struktur. Et unntak er Tandberggården, som danner en av veggene rundt torget.

1930 Saltfjellveien mellom Mo i Rana og Bodø er under bygging. Det må opprettes fast fergetrafikk over Sørfjorden for å få en forbindelse nord-sør. Fergeselskap dannes på Hemnes, "Selhornet" bygges av Roghell Båtbyggeri, og i 1931 er ferjedriften etablert. Veien over Saltfjellet åpnes i 1937, og all trafikk nord-sør går nå gjennom Hemnes. Forretningsstanden utvider sin virksomhet, Hemnesberget er fremdeles det sentrale handelsstedet i Nordland.

HEMNESBERGET I KRIG 1940-45

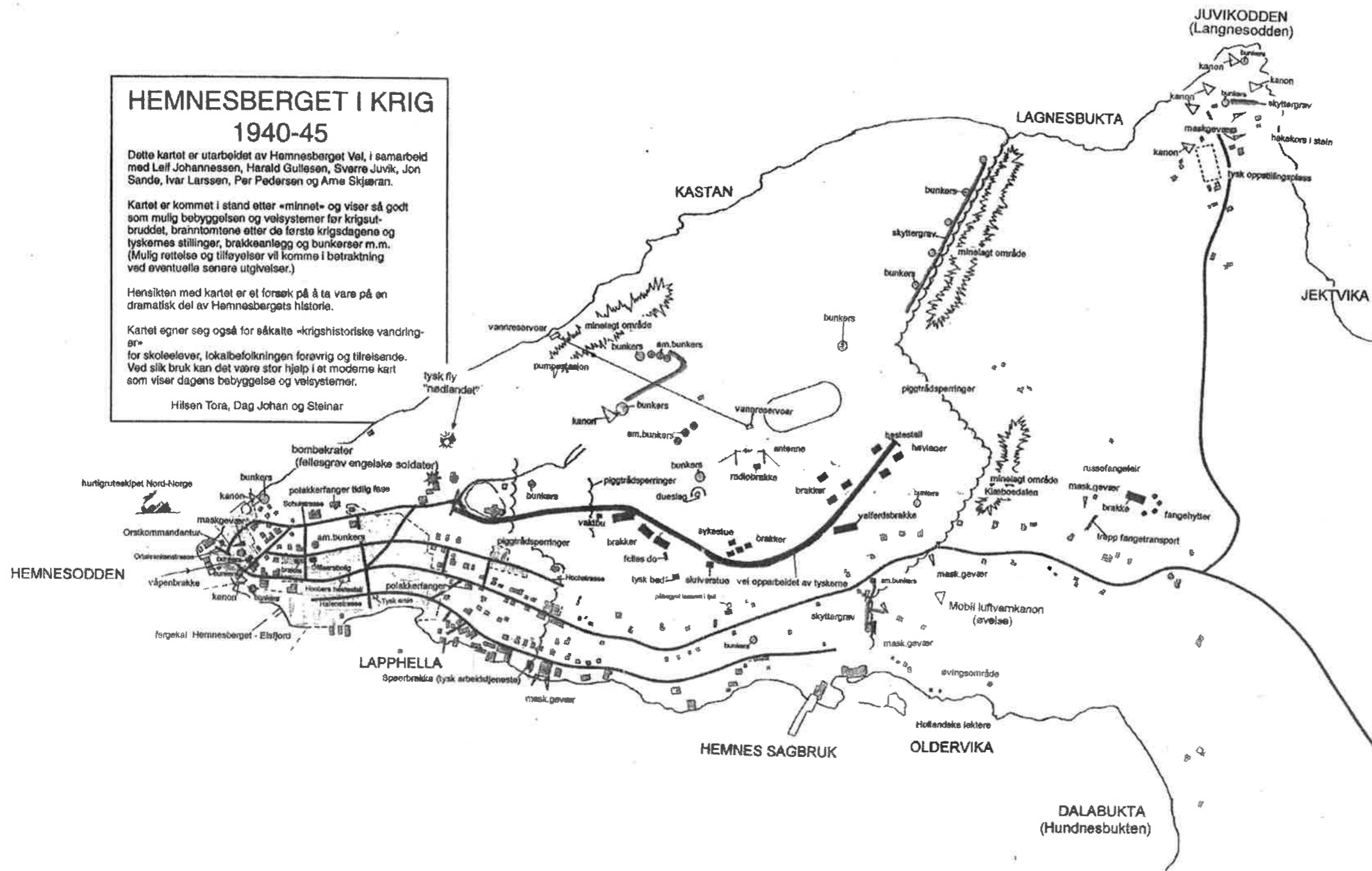
Dette kartet er utarbeidet av Hemnesberget Vel, i samarbeid med Leif Johannessen, Harald Gullesen, Sverre Juvik, Jon Sande, Ivar Larssen, Per Pedersen og Arne Skjæran.

Kartet er kommet i stand etter «minnet» og viser så godt som mulig bebyggelsen og veisystemer før krigsutbruddet, branntomtene etter de første krigsdagene og tyskernes stillinger, brakkeanlegg og bunkerser m.m. (Mulig rettelse og tilføyelser vil komme i betraktning ved eventuelle senere utgivelser.)

Hensikten med kartet er et forsøk på å ta vare på en dramatisk del av Hemnesbergets historie.

Kartet egner seg også for såkalte «krigshistoriske vandring» for skoleelever, lokalbefolkningen forøvrig og tilreisende. Ved slik bruk kan det være stor hjelp i et moderne kart som viser dagens bebyggelse og veisystemer.

Hilsen Tora, Dag Johan og Steinar

KRIG OG GJENREISING 1940 -1945

10. mai 1940 landsetter tyskerne tropper på Hemnes. Befolkningen var evakuert og ferja senket. Det oppstår treffninger mellom tyske og engelske fly og skip, tettstedet bombes og i løpet av to dager brenner 120 bygninger.

Samme år er gjenreisningen i gang, blant annet med hjelp fra Sverige. "Svenskehusa" blir et begrep, en hel liten bydel etableres. Myndighetene setter i gang "Brente Steders Regulering". Typisk for den nye bebyggelsen er en fast kubisk bygningskropp i to etasjer og med høy sokkel for å oppta terrengfall på stedet. Saltaksform ca 30 grader. Knapphet på materialer gir en enkel utforming: stående panel, to- eller treskams vinduer, enkel belistning og skiferheller på taket.

Krigsårene preges av tyskernes byggevirksomhet, både på stedet og i distriktet. Vei over Korgfjellet er igangsatt og bygging av Nordlandsbanen forseres. Høsten 1940 er 5000 mann i arbeid på jernbanestrekningen Mo i Rana - Mosjøen.

torget sommeren 1940

Hemnesberget under krigen

Hemnesberget under krigen

Torget 1960

Flyfoto fra Hemnesberget

Flyfoto fra Hemnesberget

TYNGDEPUNKTET FLYTTES TIL MO I RANA 1945 -1964

Nordlandsbanen åpner på Mo i 1942, Riksvei 50 over Korgfjellet i 1946, og ferjeforbindelsen Hemnesberget - Elsfjord blir nedlagt.

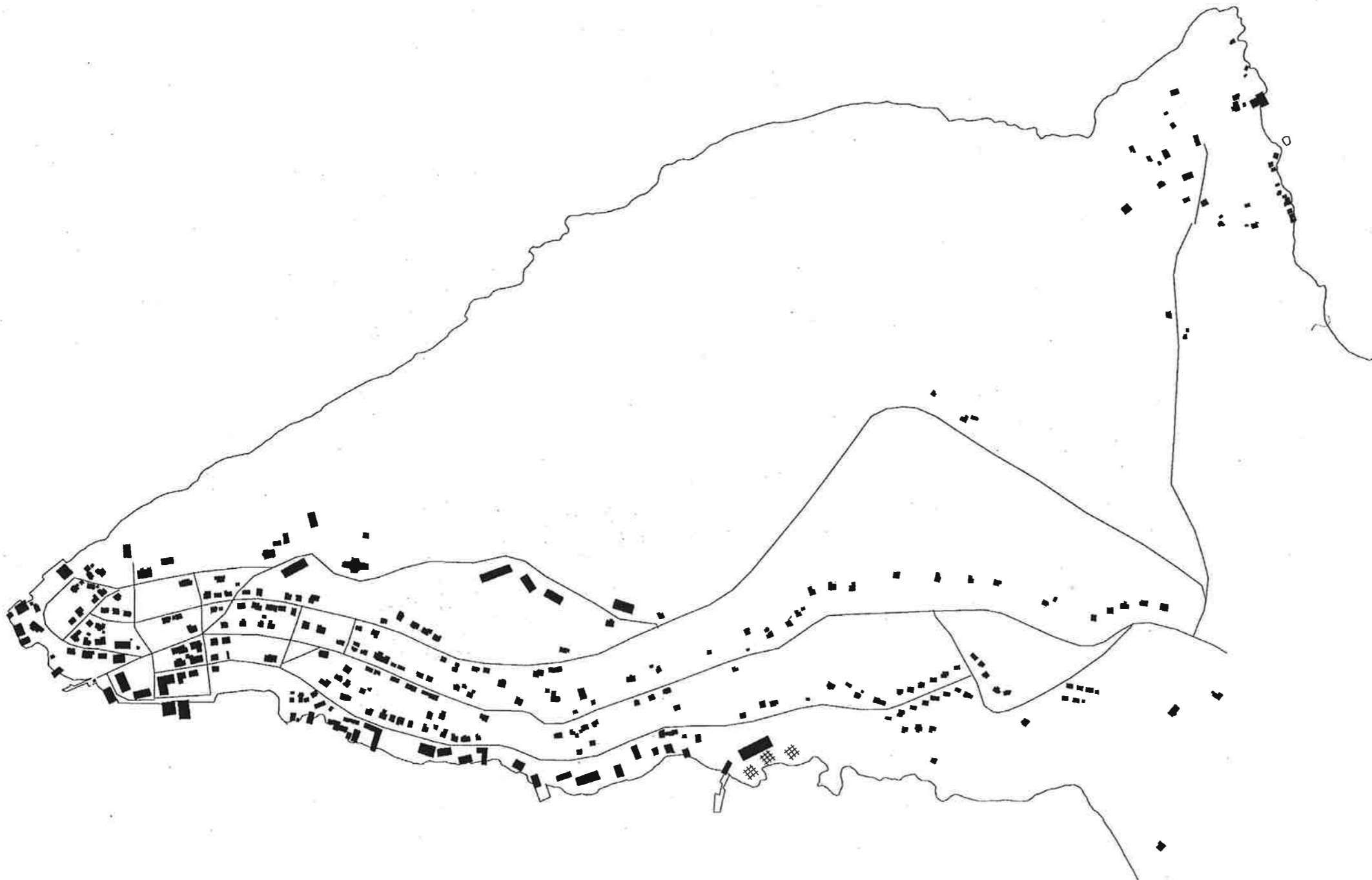
Jernverket blir lagt til Mo i Rana, produksjonen starter i 1955. Mo blir et industrisentrum med økt befolkning.

Hemnesberget blir liggende utenfor de sentrale trafikklårene. Enkelte næringer får en nedgang, andre opprettholder og øker sin virksomhet. Innenfor trelast, båtbygging, produksjon av utstyr til fiskeflåten, samt vedlikehold av større båter, har Hemnes fremdeles en sterk posisjon.

Hemnesberget øker i omfang, med boligbygging mot øst og opp mot høydedraget. Flere nye veier anlegges.

På 60-tallet bygges ny folkeskole på høydedraget nord for prestegården. Kommunen har fra før fylkesskole og realskole.

Hemnesberget er egen kommune, og er samtidig kommunesenter for Sør- Rana

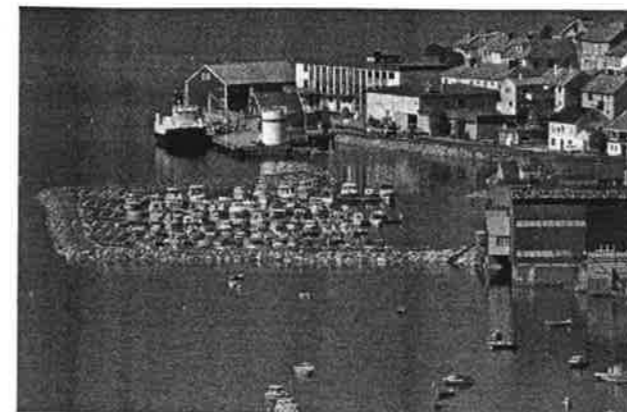
Bebyggelse på Hemnesberget 1945

Torget 1999

Hemnesberget fra sjøsiden 1980

Moloen 1996

KOMMUNESAMMENSLÅING OG NEDGANGSTIDER 1964-2002

Ved kommunesammenslåinga i 1964 blir Hemnesberget en liten del av storkommunen Hemnes. Korgen blir det nye administrative sentrum. Dette skaper stor motstand på Hemnesberget.

Kysthotellet, med bensinstasjon, bank og kafé bygges i 1966, og får en sentral rolle i befolkningens og stedets sosiale og kulturelle liv.

På 70- og 80-tallet går det nedover med industrien på Hemnesberget. I dag er det kun fire hjørnesteinsbedrifter.

Helt siden kommunesammenslåinga har kommunen hatt en nedgang i folketall.

På 80-tallet blir Juvika utbygd som boligområde.

I 1986 bygges Hemnes Allaktivitetshus på dugnad.

Moloen og småbåthavna innvies i 1995, en betydelig miljøfaktor for hele Hemnesberget.

Det blir etterhvert vanlig å dagpendle til Mo i Rana.

Hotellet og Langbakken internatskole legges ned i år 2001. Posten legges ned i 2002

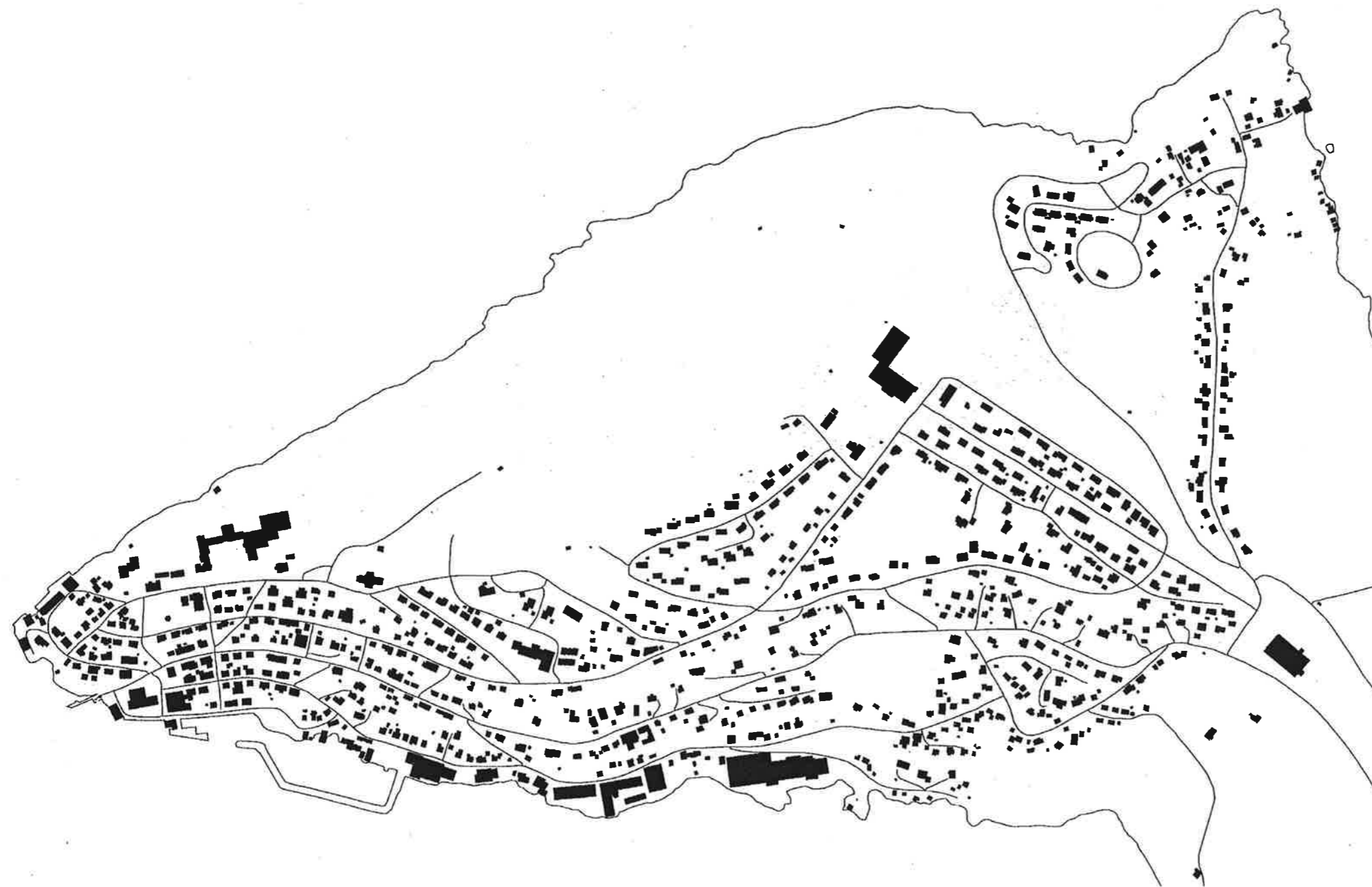
Kilder:

"Ranens beskrivelse, 1834", I. A. Heltzen

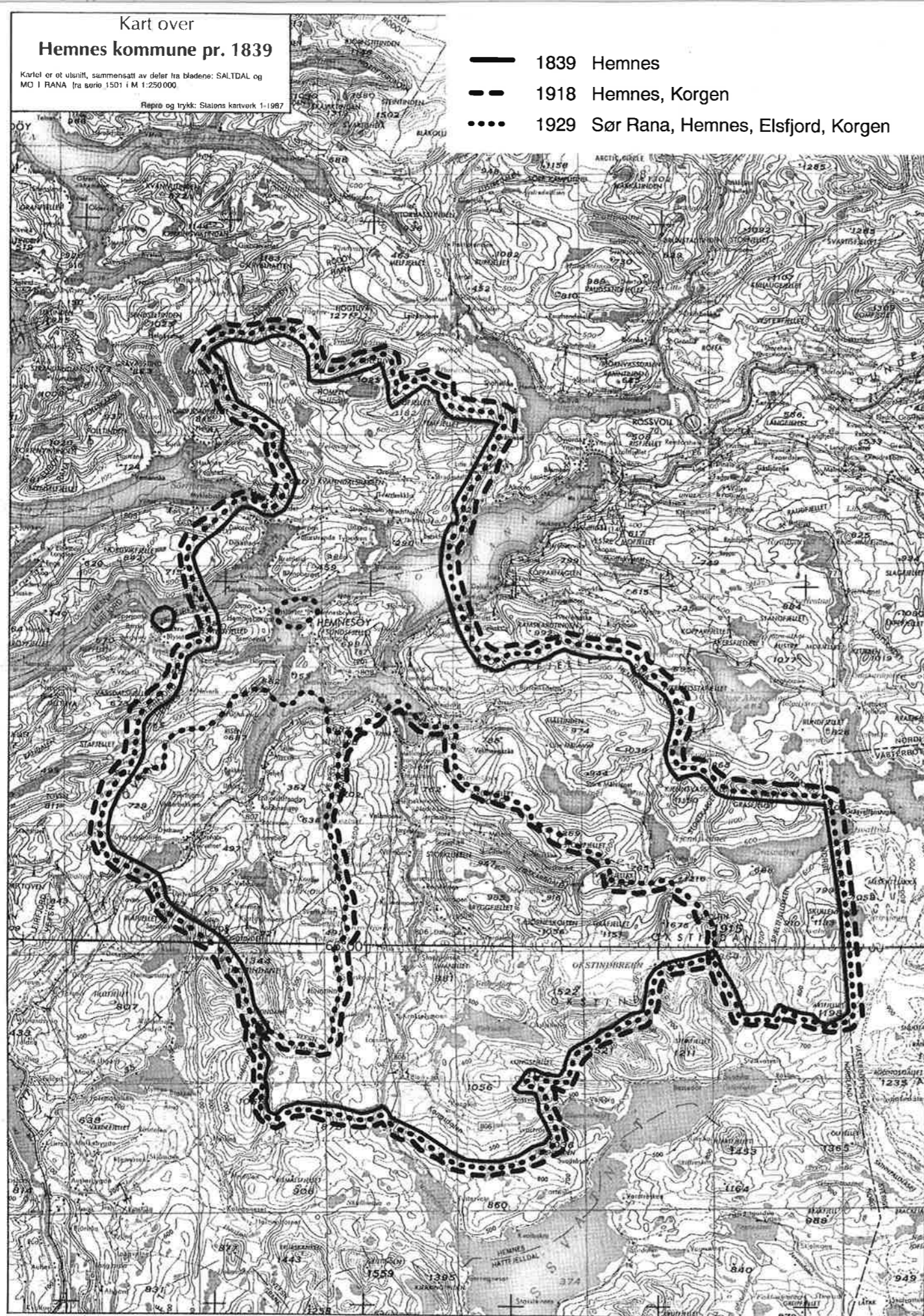
"Det var en gang... Glimt fra gamle Hemnes," 1987, Torbjørn Ramseng / Hemnes skolestyrekontor

"Hemnes kirke 1872-1997 med tilbakeblikk til eldre tider", 1997, Kjell Jacobsen

Hemneskalenderen fra 1983-2002

Bebyggelse på Hemnesberget 2002

KOMMUNEGRENSER 1837 - 2002

Formannskapslovene ble innført ved Kgl.res. av 14. jan. 1837.

Det gamle Ranen Prestegjeld var det geografiske området for den nye Ranen kommune. Det ble valgt felles formannskap for Hemnes sokn og Mo sokn, eller som det het: Sør-Ranens Sogn og Nord-Ranens Sogn. Hemnesberget ble administrasjonssted. Kommunen hadde en utstrekning fra Elsfjord, Korgen og Hattfjelldal i syd til Svartisen og Saltfjellet i nord. Riksgrensen i øst og Nesna, Rødøy og Meløy i vest. "Borgerleiet Bardal" hørte til kommunen, men ble liggende utenfor kommunegrensene.

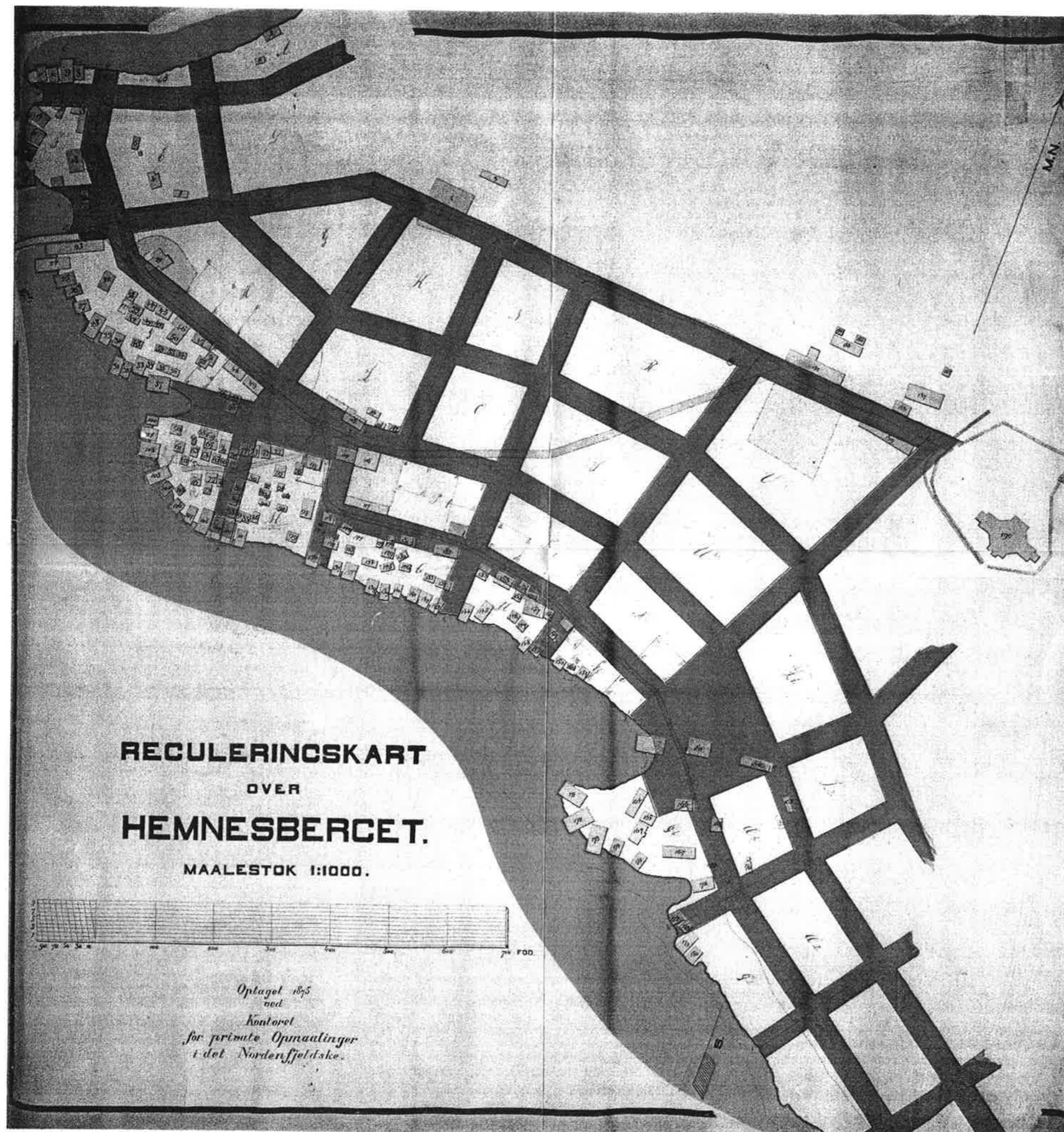
Allerede to år etter ble Ranen Kommune delt i to: Hemnes kommune og Mo kommune. Hemnes kommune beholdt sine grenser til 1918. Da ble Korgen utskilt som egen kommune, samtidig ble Bardal overført til Nesna.

I 1929 ble så gjenværende Hemnes kommune delt i Hemnes (Hemnesberget), Sør-Rana og Elsfjord. Kommuneadministrasjonen for Sør-Rana ble værende på Hemnesberget.

I 1964 kom den store kommunesammenslåinga. Hemnes, Korgen, deler av Sør-Rana (sydsiden av Ranafjorden + Mulaområdet og Sandnes - Leirvik) og deler av Hattfjelldal (Tustervatn og Nord-Røsvatn) ble slått sammen til én kommune. Sammenslutningen ble gjennomført på tross av bastant motstand fra Korgen og Hemnes. Som motstykke kan nevnes at ved delingene i 1918 og 1929 var det innbyggernes ønske som ble fulgt.

Kilde:

"Hemnes kommune - Jubileums-skrift 1837-1987."
Utgitt av Hemnes kommune i 1987

Rutenettsplanen fra 1875

Hemnes kommune var blant de første bygningskommunene i Norge. Det betød blant annet at det var påkrevd at stedet var regulert. Bygningsloven av 1845 inneholdt detaljerte oppskrifter for hvordan en gatereguleringsplan skulle se ut. Gateregulering ved rutenettsplan var bare krav i byer og på Ladesteder, og viste derved at tettstedet sto over mindre steder i rang. Rutenettet viste altså en vilje til storhet og urbanitet à la storbyer i Europa. Planene viser kun gatenes bredde og beliggenhet, ikke enkeltbygg. Tettstedet blir slik delt inn i kvartaler som kan bebygges etter behov med fasadene ut mot gaten. Inne i kvartalene hersker det tilfeldige i større grad. Her er bakgårder med stall/ uthus/ lager og lignende. Gatene har lik bredde og lik viktighet.

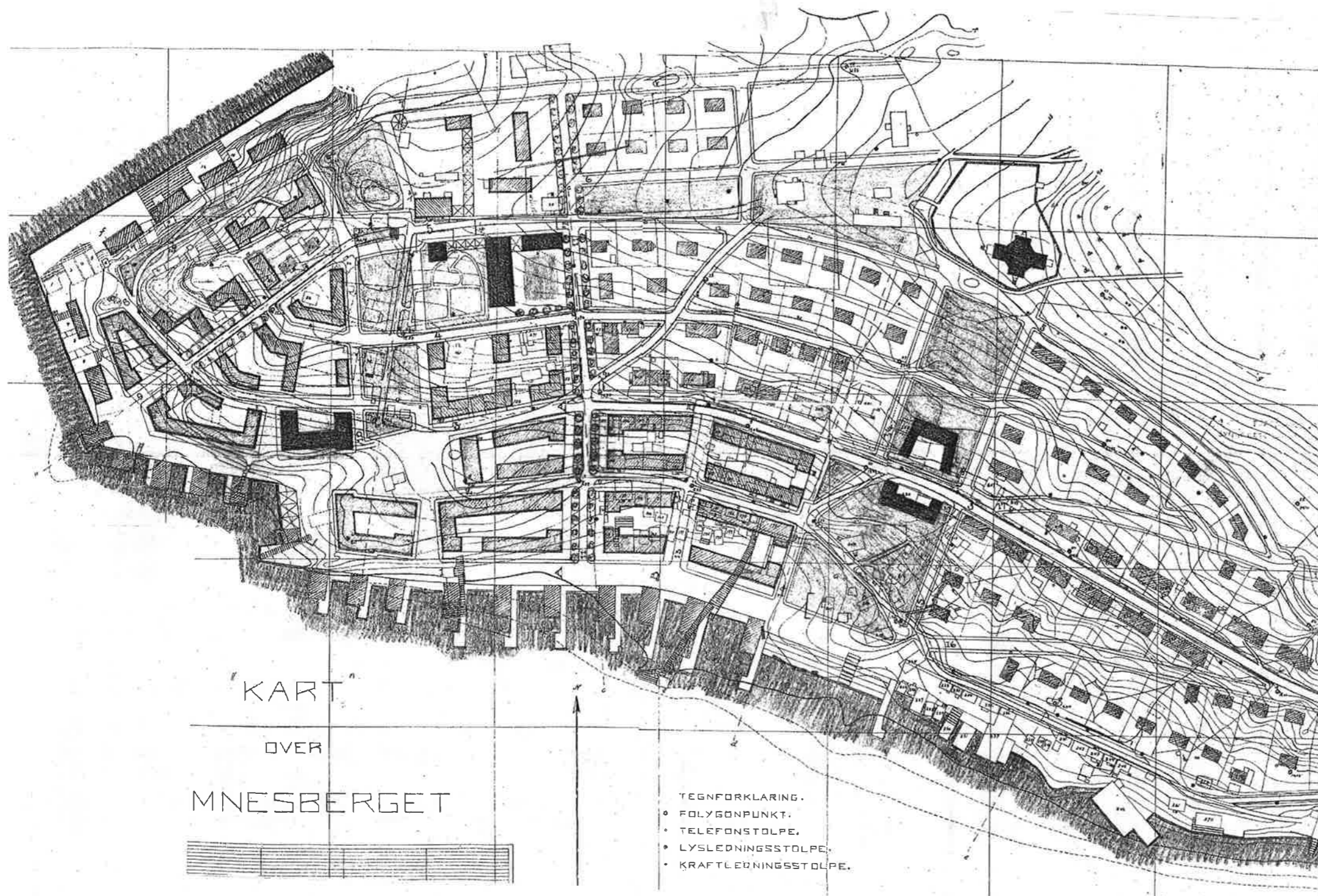
Rutenettsplanen for Hemnesberget er tegnet i 1875 av "Kontoret for oppmaalinger i det Nordenfjeldske" og viser den nye planen lagt over eksisterende bebyggelse. Vi ser av planen at flere eksisterende bygg må rives eller flyttes som en følge av at de ligger midt i de nye, brede gatene.

Noen av de nye gatene følger eksisterende gater, som Øvergata og Nergata, men de aller fleste er nye. Kirkegata bort til skolen er beholdt og ender ut mot Odden i den gamle Oddabakken. Alle disse gatene ser vi i dagens Hemnesberget.

Prestegårdsbakken var den viktigste gata fra sjøen og opp til kirka, men ble ikke beholdt i følge planen. (Prestegårdsbakken er i dag en av de få skrå gatene opp til høyden. Den er ikke like bratt som tverrgatene, og derfor en av de få framkommelige gatene vinterstid.) De nye gatene er svært brede - fire ganger bredden av de gamle.

Gatene i øst - vest retningen følger terrenget langs landeformen, men ender litt urealistisk ut mot sjøen på odden, der det er svært bratt. Tverrgatene ender også opp helt ut i fjæra, og selv om terrenget her ikke er så bratt, kan en stille spørsmål ved realismen i dette også.

Planen legger opp til to torg. Et stort vest for Lapphella og rett nedenfor kirka, og et mindre der dagens torg ligger.

Boligområdene rundt skiller seg klart fra den tette sentrumsbebyggelsen, og er utformet etter idealer fra hagebytradisjonen, med slyngende gater og eneboliger med hage. Dette er i tråd med ideene til Professor Sverre Pedersens, tidens ledende byplanlegger.

I denne planen legges grunnlaget for dagens boligområder på Hemnesberget. Sverre Pedersens lære om viktigheten av utsikt mot landskapet, kjenner vi igjen i dagens situasjon.

Vi ser at bygg på oversiden av riksveien har en byggeinje et stykke over veien, mens hus på nedersiden er lagt helt inn til veien, slik vi ser det på Hemnesberget i dag. (Se analyse av gaterom.) Dette gir god utsikt for alle, og gode solforhold i hagene til alle boligene.

Forutsetningen for planen er at de delene av sentrum mot vest som er igjen, må rives eller flyttes for å gi vei til ny og tett bebyggelse.

En bred allé går opp fra fjorden og opp til et nytt bygg på høydedraget. Denne alleen tilsvarer dagens "Lorentsenbakken" og "Doktorbakken" som ender opp ved Sentralskolen, men er på langt nær så grandios utformet i dag.

Motivasjonen for alleen kan virke søkt, i og med at den ender opp i fjorden mellom to brygger, og mot et bygg som ikke virker ferdig gjennomtenkt på planen - det er bare svakt risset inn. Kanskje er motivasjonen å skille mellom det nye sentrum og den eldre bebyggelsen ved et byggetrinn én? Den eksisterende bebyggelsen etter brannen ligger nemlig på østsiden av alleen, og kanskje ser en for seg at sentrums vekst vil stoppe her ved brannskillet? Da var det kanskje naturlig å gjemme den mere uregulerte, fattigslige småbyen bak en allé?

Planen fra 1923 er helt i tråd med tidens optimistiske tidsånd. Den kan sees på som grandios i forhold til størrelsen på tettstedet da den ble tegnet, men de optimistiske framtidsvisjonene viste seg å være realistiske.

Urealistisk er derimot noen av de bygg og gater det er lagt opp til mot nord der terrenget er for bratt til slik utbygging.

Planen har et program for havneområdet med nye brygger langs hele fjorden. Store utfyllinger og nye kaianlegg var planlagt nord for Odden, der berget stuper brådypt ned i fjorden allerede få meter fra land. Lapphella er overraskende beholdt som den er. Om årsakene er sentimentale eller økonomiske vites ikke.

Ny plan etter bybrannen i april 1923

I 1923 tegnet Arkitektfirma Nielsen og Sund, med medarbeider Axel Ljunggren, gjenreisningsplan for Hemnesberget. Sentrum brant mer eller mindre ned fra Odden til Lapphella, og et nytt Hemnesberget skulle bygges opp.

Dette var før planloven av 1924, som stadfestet funksjonssoner i reguleringa, og brøt med rutenettstradisjonen.

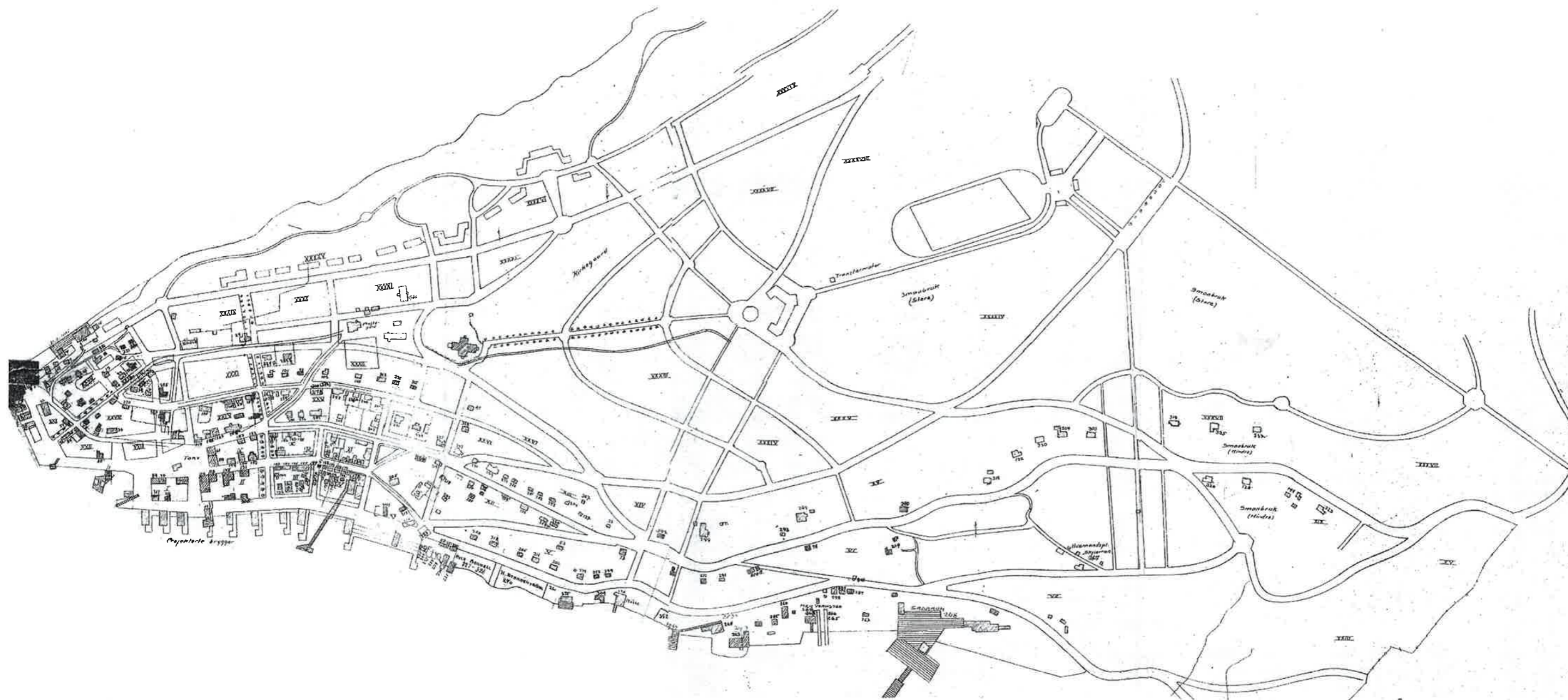
Fra århundreskiftet var småbyen idealet, ikke den europeiske storby. Vi ser en smidigere og mer variert plan på Hemnesberget. Kurvede gater følger terrenget i større grad. Skrå gater bryter med rutenettet, og fungerer bra i bratt terreng. Prestegårdsbakken er beholdt.

Sentrumsområdet er klart definert med langstrakte bygårder med åpne gårdsrom bak. Gårdene skiller seg fra de senere lamellene ved at de har L- eller U-form, og definerer derved kvartalenes hjørner og indre rom klarere enn en lamellstruktur.

Torget er trapesformet med kontakt med sjøen. På torgets nordside ble det planlagt et parkdrag fra toppen av øya og ned til sentrum. Det kan vi delvis kjenne igjen i dagens situasjon.

Et større parkdrag er vist inn fra kirken og ned til fjorden der et stort trappeanlegg gir tilgang til vannet. I dette parkdraget skulle det ligge et viktig, offentlig bygg hvor gårdsrommet gjennomskjæres av riksveien.

1926-37: Akser og monumentalitet

Vi har funnet et reguleringskart uten datostempel eller navngitt planlegger. Det er tydelig fra før brannen i 1940 ettersom sentrumsbebyggelsen er intakt, men etter brannen i 1923. Båtbyggeriene til Roghell og Stensen på Lapphella brant i 1926 og er ikke med på kartet. Funkishuset i Sørlandsveien 52 fra 1937 er ikke bygget. Altså kan kartet tidsfestes til mellom 1926-1937. Planen inneholder 30-årenes aksialitet, symboler og akser som det var stor debatt om i samtiden.

Førsteintrykket av denne planen er at den virker mindre profesjonell og realistisk enn planen til Nielsen og Sund, selv om den har lånt mange trekk fra planen fra 1923. Sentrumsområdet er nøkternt nok, der har planleggeren tatt fint hensyn til eksisterende bebyggelse og lagt opp til et hierarki i gatenettet, ikke ulikt planen fra 1923. Oppe på åsen, der en finner ledig mark, har planleggeren derimot tatt ut hele sitt repertoar av kurver, akser, alleer, monumenter og symmetri - tilsynelatende helt uten hensyn til terrenget forøvrig.

Åskammen

Nord for det som i dag er skolen er det lagt opp til et boligområde, med tursti nedenfor, som virker troverdig i terrenget.

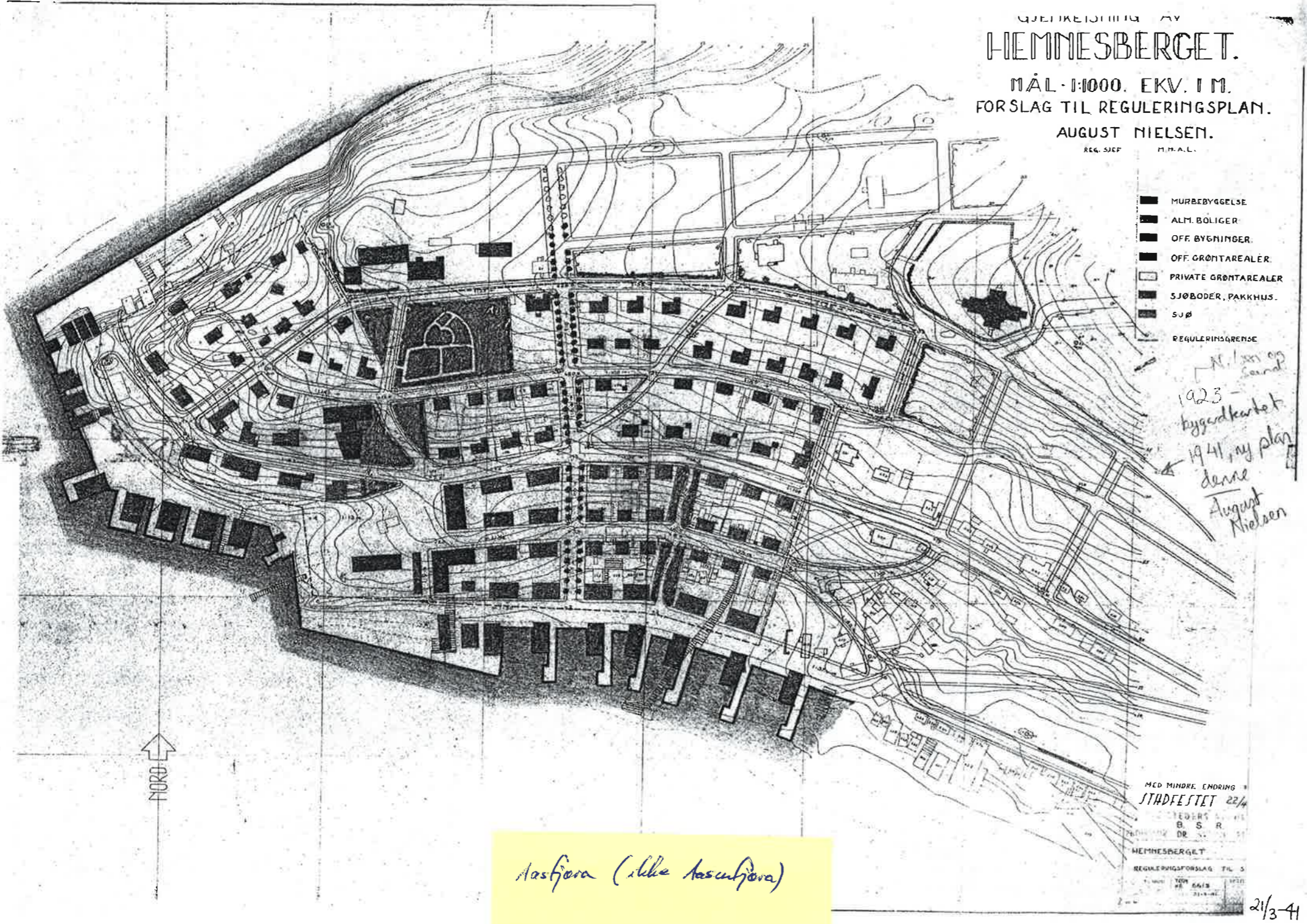
På Odden er det opprinnelige veisystemet ned til Prestængkalet beholdt, et bedre terrengtilpasset forslag enn Nielsen og Sunds fra 1923. Det er det gamle veisystemet vi har i dag.

I øst har planleggeren lagt opp til tre parallelle tverrgater, tilsynelatende helt umotivert.

Det eneste vi kan spore av denne planens nye idéer på dagens Hemnesberget, er idrettsanlegget på Åsen. *utviklet*

*Åsen kirke - Høghagen
- utviklet/Mgva*

*Åsen ligger utenfor
kartets høyre kant. *hm**

1941: Brente Steders Regulering

I 1941, da Hemnesberget brant, ble Nielsen og Sunds plan fra 1923 hentet fram og revidert av Brente Steders Regulering ved Professor Sverre Pedersen.

De store sentrumsgårdene er delt opp i mindre, mer håndterbare enkeltbygg. De er riktignok større enn omkringliggende villabebyggelse, men markerer ikke sentrumsområdet like klart som Nielsens plan. Selv om ikke bruddet mot sentrum er like klart, ser vi at massen øker gradvis mot sentrum og ned mot fjorden.

Nielsens store grøntområde nedenfor kirka finner vi ikke igjen her, men de organiske turstiene Nielsen har lagt i denne parken finner vi igjen i en smal tursti som slynger seg ned fra Riksveien til fjorden i et smalt belte av grønt.

Alleen opp øst for skolen er her nå òg. Pedersens plan viser et noe mindre strengt grøntdrag fra skolen og ned mot torget, enn det vi ser hos Nielsen. Det er Pedersens park vi ser i dag.

Vest for parken har Pedersen lagt inn et nytt stasbygg, kanskje et rådhus? Fra torget og opp til dette spesielt utformede bygget går et staselig trappeanlegg. Ingenting av dette ble realisert.

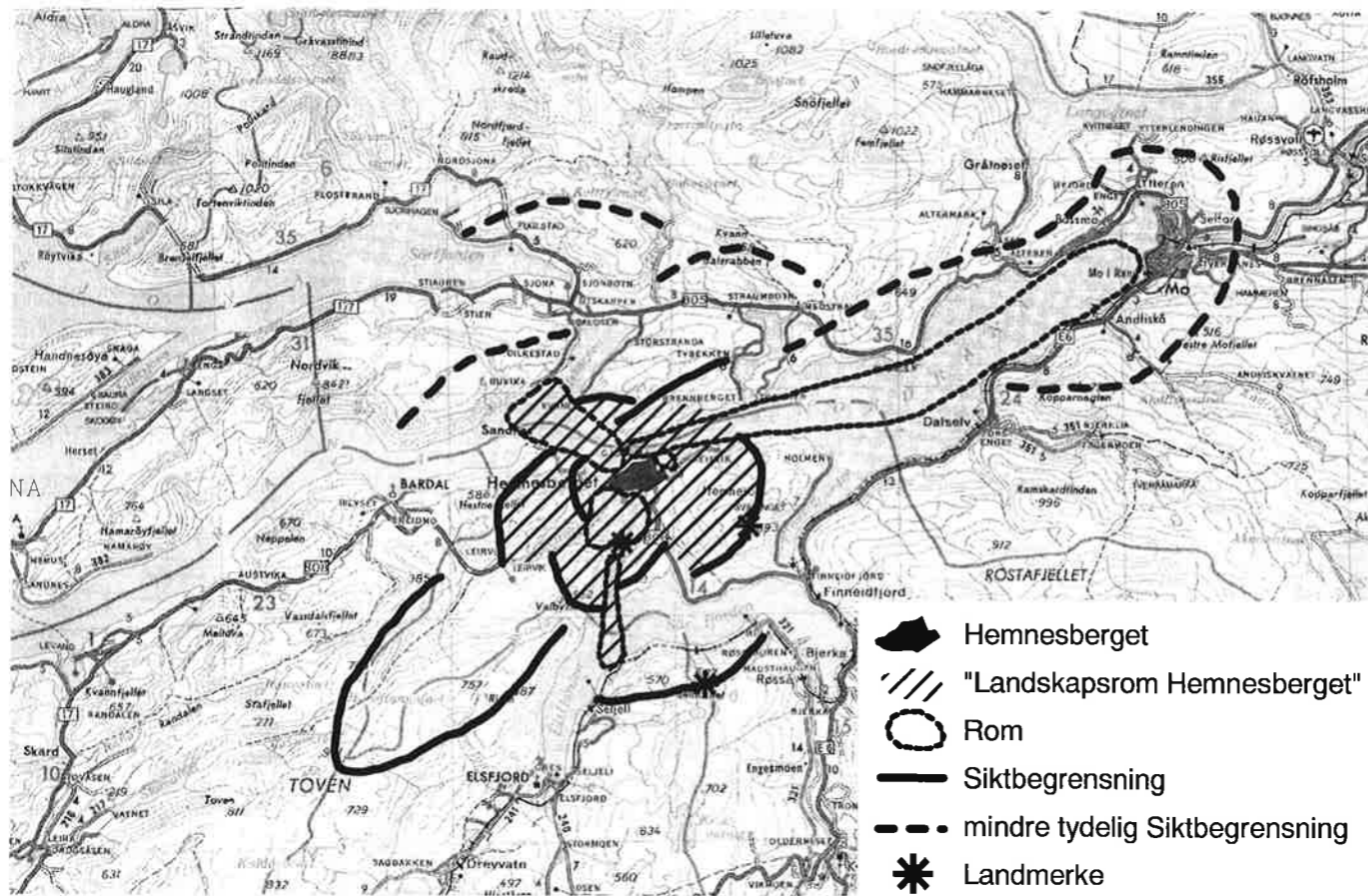
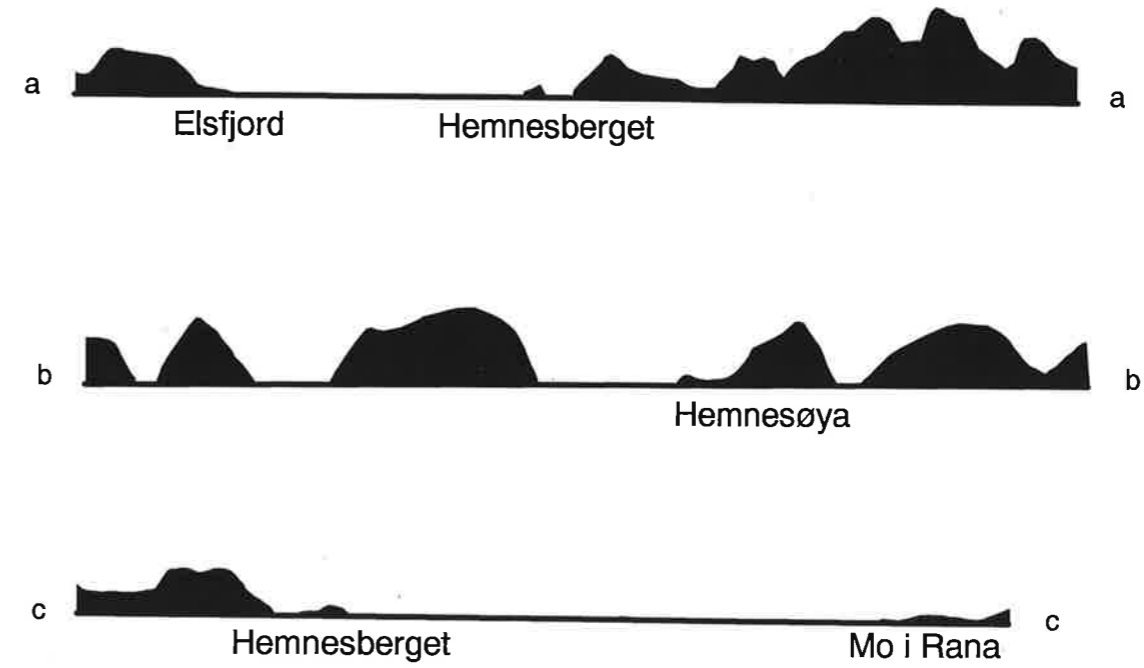
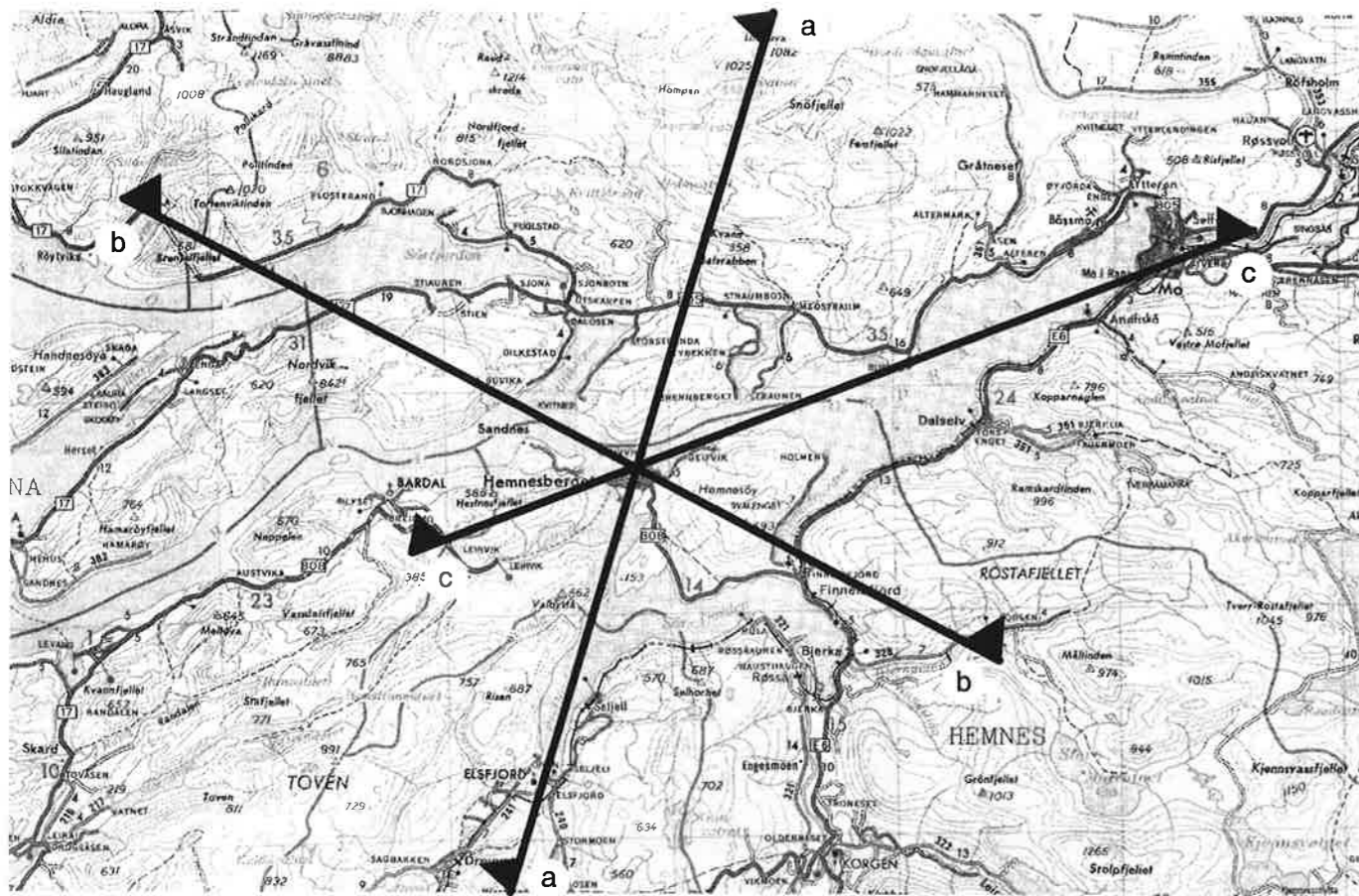
Bryggeområdet mot sør beholder dels Nielsens karakter, med store brygger med hver sin kai/molo, men nedenfor det som nå er hotellet er det nå regulert inn en stor, utfylt, ny kai.

Lapphella er beholdt også her, men det store trappeanlegget til fjorden er borte. Planen har altså ikke noe naturlig sted å komme ned til vannet.

Pedersen beholder Nielsens noe urealistiske utfylte kai på Odden. Både Pedersen og Nielsen har sett for seg utfyllinger langs hele fjorden. Ingen av dem har beholdt Aasfjæra.

Nielsen og Pedersens plan har vært styrende for sentrum av Hemnesberget slik vi kjenner det i dag. Bryggeanleggene med kaier som skyter ut i fjorden, derimot, har måttet vike for utfylte betongkaier.

Kilder:
Karl Otto Ellefsen 1991: "I det grønne"
Plan 5-6 / 99: "Planleggingens århundre"

Analyse av landskapsrom

Hemnesberget ligger i midten av Ranafjorden og har vann og utsikt nærmest rundt det hele.

Begrensning mot øst er Hemneshalvøya med den 702 meter høye tinden "Veten".

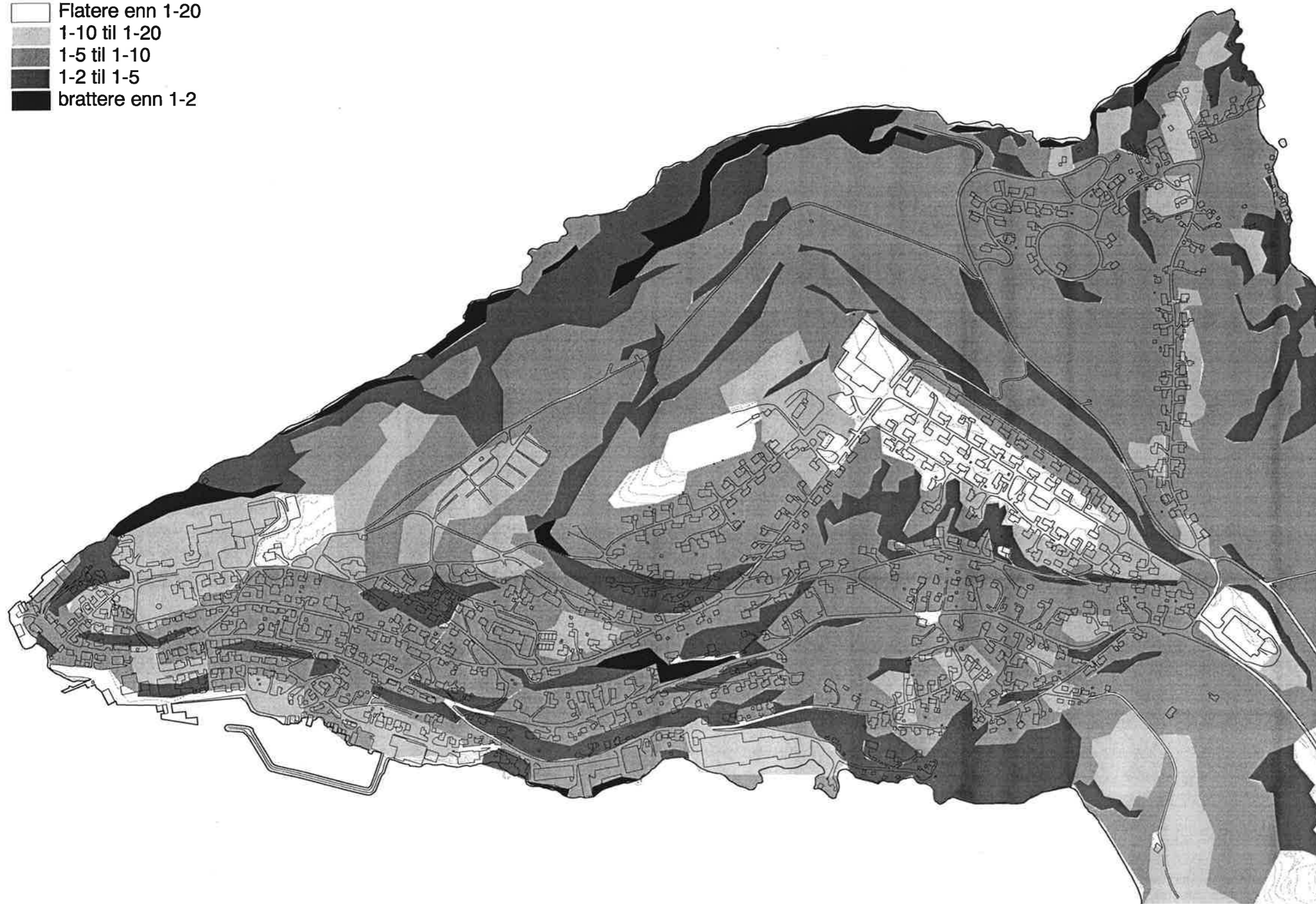
Sør fra Hemnesberget ligger en stor sjøflate som senere deles i retning Elsfjorden og i retning Leirvika. Rombegrensninger er Sundsmarka, Sundsholmen, 559 meter høye "Valbysteinen" og 589 meter høye "Hestnesfjellet".

Hemnesberget har dermed tre forskjellige rom: et langstrakt mot nordøst, et som utvider seg mot nordvest, og det viktigste er det som ligger mot sør, og som går videre inn til Elsfjorden. De store fjellene rundt Hemnesberget gir en tydelig siktbegrensning og på grunn av de store vannflatene som ligger mellom oppstå et klart definert rom: "Hemnesbergets Landskapsrom".

Mot nordvest ligger en annen stor sjøflate. Her er Ranafjorden begrenset av det 589 meter høye "Hestnesfjellet", 731 meter høye "Sørgrenlia", og mot nord er det 459 meter høye "Skardtinden", som fungerer som romlig grense på hele nordsida.

Nordøst for Hemnesberget danner Juvikabukten et lite landskapsrom og den siste delen av Ranafjorden danner et veldig langt rom med sikt helt til Mo i Rana.

- Flatere enn 1-20
- 1-10 til 1-20
- 1-5 til 1-10
- 1-2 til 1-5
- brattere enn 1-2

Helning

På grunn av dårlig grunnlagskart er ikke dette helningskartet helt korrekt i graderingen. Helningen skal være noe brattere enn hva kartet indikerer.

Ut av kartet kan vi se at de flateste områdene av Hemnesberget er brukt til offentlig virksomhet. De mer usentrale av de flateste områdene er tatt i bruk i nyere tid av industri.

Sentrum ligger på den flateste delen ytterst ved neset, som i tillegg er ett av de få flate område nært sjøen.

Boligbebyggelsen er lagt til områder med brattere helning. Mens de bratteste feltene er uegnet for bebyggelse.

Terrensnittene er tegnet i dobbel høyde i forhold til kartets målestokk.

Snitt gjennom torget

Snitt gjennom kirken

Snitt gjennom hoppbakken

Snitt gjennom toppen

Snitt gjennom Juvika

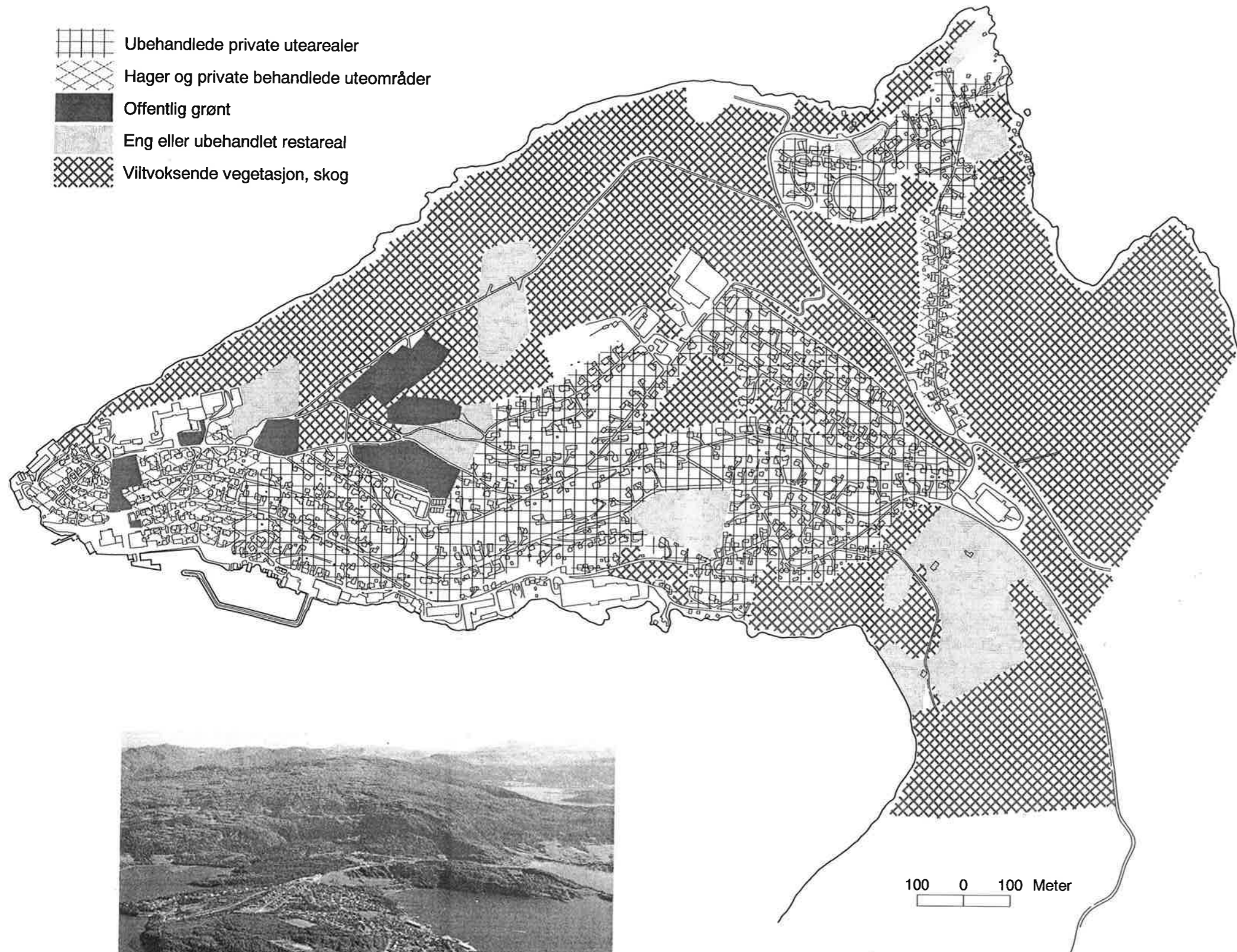
Snitt a-a gjennom toppen

100 0 100 Meter

Hemnesberget

Snitt gjennom Hemnesberget 21

- Ubehandlede private utearealer
- Hager og private behandlede uteområder
- Offentlig grønt
- Eng eller ubehandlet restareal
- Viltvoksende vegetasjon, skog

Flyfoto (Fjellanger Widerøe A/S, Oslo)

Hemnesberget har store arealer med naturlig grønt. Det største ligger over hele nordsida, det er et stort område øst for Juvika, og det tredje ligger sørøst på Hemnesberget, i området ved Oddervika. I tillegg er det mye naturlig grønt på steder hvor det er for bratt for bebyggelse.

Åpne områder som landbruksarealer og turområder ligger i hovedsak sørøst utenfor selve analyseområdet, men det finnes også en del på toppen av Hemnesberget, og to små arealer nede i Juvika. I skogen på nordsida ligger en stor åpen gresslette som tidligere ble brukt til søppelplass. I nærheten av kirken er de tidligere åpne områdene delvis gjengrodd.

Det er få og små arealer med offentlig grønt. Kun parken, kirkegården, gravplassen, hoppbakken og et lite område ved Åsen, tilhører denne kategori av grøntstruktur.

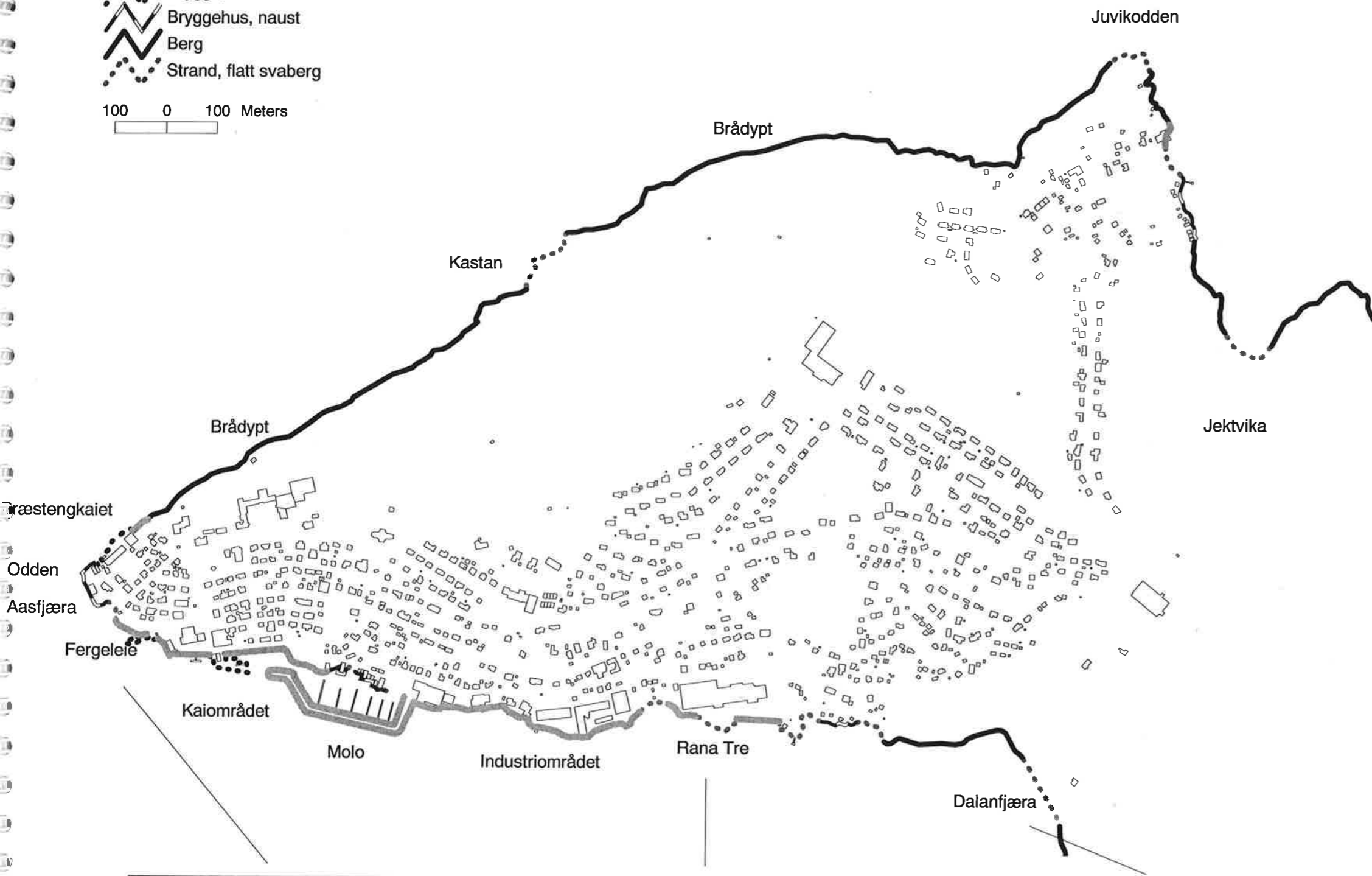
Grøntstrukturen mellom bebyggelsen varierer: i sentrumsområdene er det tett bebyggelse med små hager mellom og dermed bare litt grønt. I den øverste delen av Juvika og på Myra er det store tomter med private hager og dermed mye kultivert grønt.

Grøntstrukturen på resten av Hemnesberget og i de nederste delen av Juvika, er svært spesiell. Tomtegrensene faller ikke sammen, og på grunn av dette oppstår store og små arealer med naturlig grønt mellom husrekkene.

Mellom den eldre bebyggelsen finnes lange striper med naturlig grønt, og mellom den nye bebyggelsen er det åpne områder med gras og buskas. Disse stripene med ukultivert grøntstruktur, de store arealene med naturlig grønt og de store tomtene med private hager gjør Hemnesberget til et veldig grønt sted med mange muligheter for friluftsliv, barneleker og naturopplevelser. Naturen kommer helt inn i stedet og bare i sentrumsområdet blir det mindre grønt.

- Fylling, mur
- Brygge, kai
- Bryggehus, naust
- Berg
- Strand, flatt svaberg

100 0 100 Meters

Strandlinje rundt Hemnesberget

Hemnesberget ligger i midt i Ranafjorden og det er vann nesten hele veien rundt. Graden av kontakt til sjøen og strandlinjen er veldig varierende:

På den østlige kanten av Juvika finnes et naustområde og litt industribyggelse, men i hovedsaken er det bratte eller flatte svaberg avgrenset av skog.

Hele nordsida av Hemnesberget er veldig bratt og tett skogkledd. Bare ved Juvikodden og Kastan Fjordpark er det mulig å komme ned til vannet.

På spissen av Hemnesberget er det en liten del med gamle trebebyggelse og ved siden ligger Aasfjæra, den eneste resten av den opprinnelige fjæra.

Fire Kaianlegg ligger ytterst på halvøya: Præstengkalet og Litjkait (på Odden), Fergekalet og Industrikalet.

Hele sørsida er for det meste fyllinger eller industribyggelse. Den gamle trebebyggelse på Lapphella, et lite naustområde noe øst for Lapphella og fire små områder blandt industrien i sjøgata har fortsatt bevart sjøkant, her i form av svaberg.

Innei Dalanbukten er den eneste ordentlige stranda på hele Hemnesberget. Den er brukt som badeplass og er begrenset med bratt skog på begge sider.

Kort sagt har Hemnesbergets nordsida en uberørt sjøkant, mens nærmest hele sørsida har fyllinger. Båtanlegg skjer på spissen og den eneste badeplassen ligger i Dalanbukta.

Vinterstid ligger det is på fjorden sør for Hemnesberg. Iskanten kan strekke seg helt til fergeleiet.

Hemnesberget kontra Mo i Rana

Vi har sett nærmere på forholdet Hemnesberg - Mo i Rana.

Mo i Rana ligger nordøst i forhold til Hemnesberget. Det er 45 minutter med bil og omtrent en time med buss til Mo i Rana, som er den nærmeste by med stort sentrum og godt kulturelt tilbud.

Det er i Mo i Rana hemnesværingene finner den nærmeste videregående skolen, her jobber mange pendlere fra Hemnesberget, og her er den nærmeste mulighet for hemnesværingene å handle annet enn mat. Hemnesværingene er altså avhengige av Mo i Rana, både for utdanning, handel og arbeid.

Hemnesberget er et tettsted i Hemnes kommune og har omtrent 1300 innbyggere. Omgivelsene og landskapet er pent, men sentrum er lite og næringsmulighet er små.

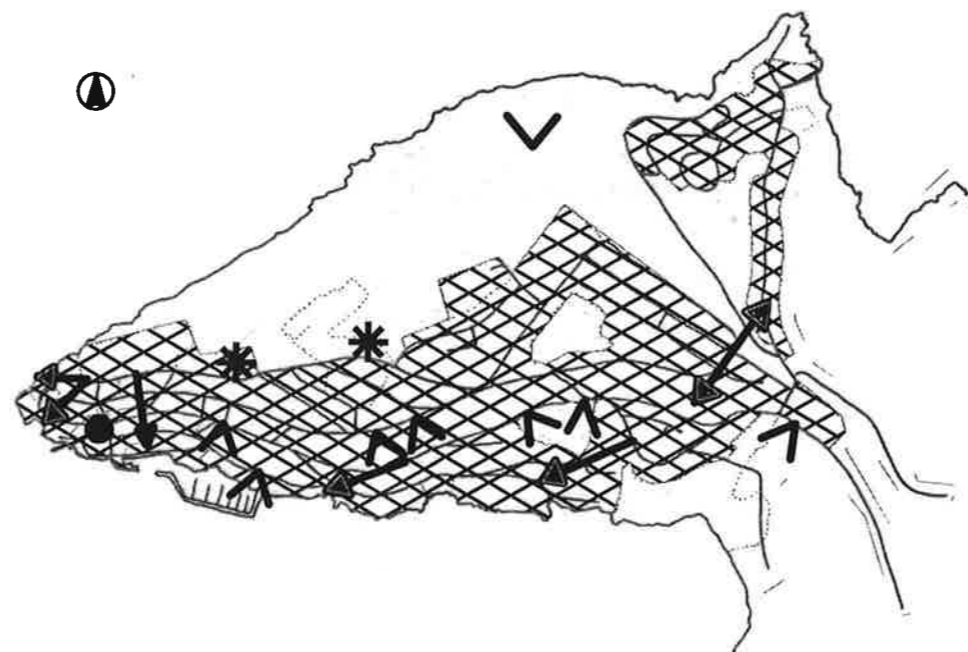
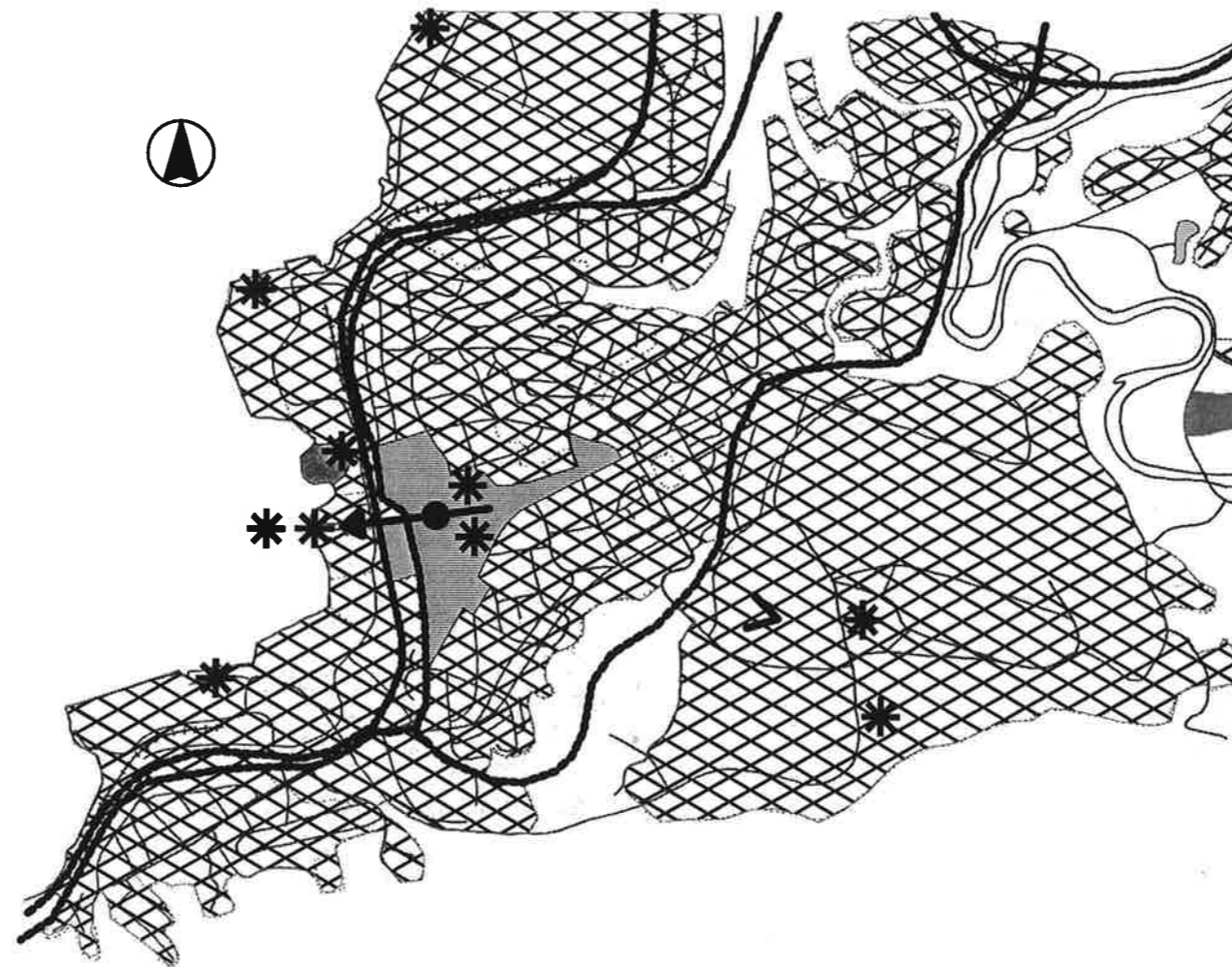
Hvilke fordeler har Hemnesberget i forhold til Mo i Rana?

Hvor er det mest attraktivt å bo?

Hvorfor er folk villig til å pendle fra Hemnesberget til Mo i Rana?

- Mo i Rana
- Sentrum
- Moholmen (gammel bebyggelse)
- Panorama
- Utsikt
- Landmerke, Særpunkt
- Grense

- Hemnesberget
- Sentrum
- Lapphella (gammel bebyggelse)
- Panorama
- Utsikt
- Landmerke, Særpunkt

Å oppleve Mo i Rana

- + Veldig fint sentrumsområde med mange gågater og sentrumsområde som for eksempel benker, brønner og skulpturer. Snøfritt i Jernbanegaten om vinteren.
- + Stort tilbud i sentrum med masse butikker, post med mere.
- + Hovedgata, Jernbanegaten, med utsikt mot Ranafjorden og mot skulpturen "Havmannen"
- + "Havmannen", som er del av Skulpturlandskap Nordland
- + Kulturelt tilbud med kunst, teater, kino, stort bibliotek og museum.
- + Jernbaneforbindelse

- o Image som en industri-by med havnanlegg og store industrianlegg

- Landskapsrommet til Mo i Rana virker mye mindre og mindre imponerende enn landskapsrommet rundt Hemnesberget, alt virker tettere og mer begrenset
- Kontakt med sjøkanten er vanskelig, bare den nye tunnelen under jernbanen skaffer forbindelse til en liten del av sjøkanten.
- Den historiske bebyggelsen på Moholmen er pittoresk, men er vanskelig tilgjengelig fordi man må krysse jernbanen for å komme dit.

Å oppleve Hemnesberget

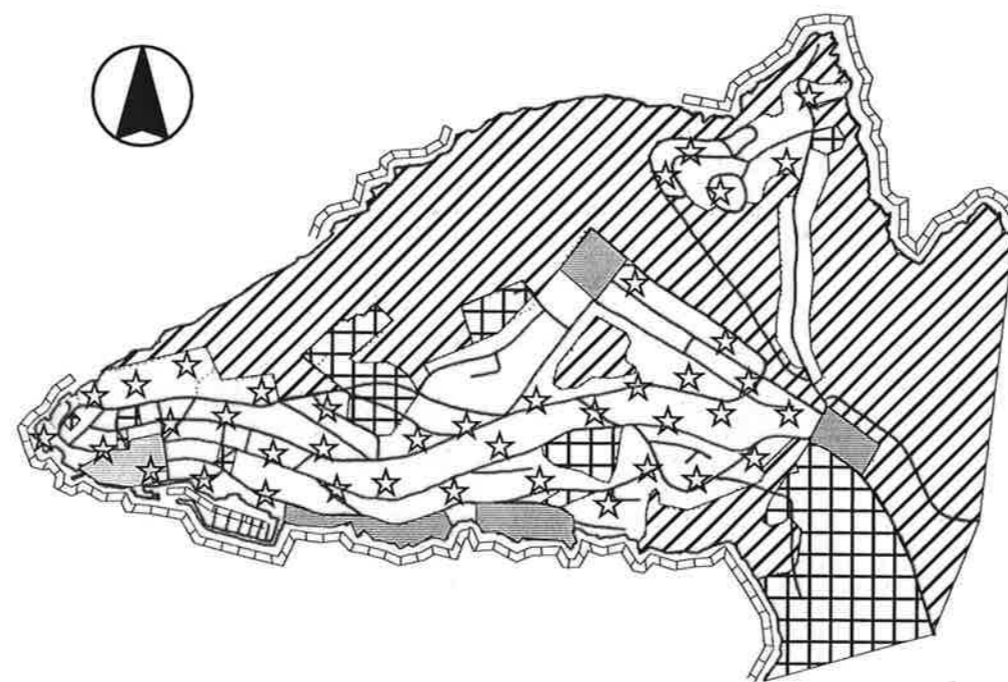
- + Fint landskap med fjord og store fjell som omkranser stedet.
- + store arealer med naturlig grønt.
- + God utsikt mot sjøen, fordi det er skrånende terreng, kontakt med sjøkanten er mulig.
- + Den historiske bebyggelsen på Lapphella ligger ikke langt fra sentrum og er godt tilgjengelig for besøkende.
- + stort og aktivt foreningsliv.

- torget er en stor og tom asfaltflate.
- hotellet er nedlagt, hotellbygningen er ustelt og tom.
- posten skal legges ned.
- Få butikker (i hovedsaken er det coop, bensinstasjon, bank og Narvesen med pub) *kiosk*
- ingen kino/konserthus osv., bare en pub, ingen hotell.

- Sentrum
- Boligområde
- Boligområde med utsikt mot fjorden
- Industri
- Naturlig grønt
- Grønt
- Kontakt til sjøkanten er mulig
- Grense

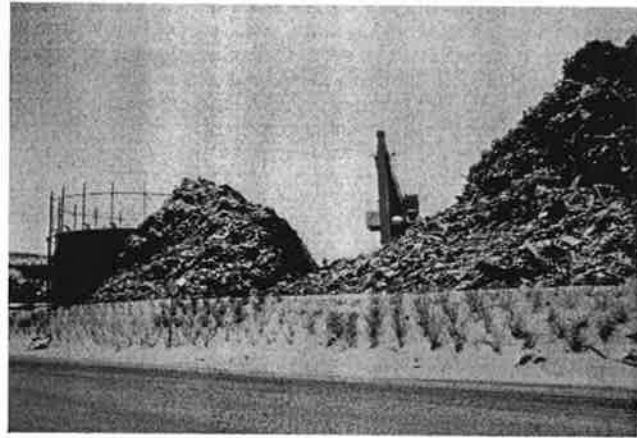
Å bo i Mo i Rana

- o gjennomsnittspris på en enebolig er omtrent 800.000 NOK (Kilde: lokalt meglerkontor).
- + sentrum er stort og har et godt tilbud innen handel og kultur.
- bare få boligområder har god utsikt.
- tomtene er mindre enn på Hemnesberget.
- kontakt med naturen er nærmest umulig på grunn av E6.
- naturlige grøntområder er langt borte.
- kontakt med sjøkanten er nærmest umulig på grunn av jernbane og industriområder.
- industriarealene er store og virker som barrierer nesten rundt hele byen.
- Mo i Rana har mye trafikk, og masse tungtransport.

Å bo på Hemnesberget

- o husprisene er omtrent 75% av prisene på Mo i Rana
- + de fleste boligområder har utsikt mot fjorden.
- + de fleste boligområder har store tomter.
- + kontakt med naturen er enkel med store grøntarealer og mye naturlig grønt.
- + kontakten med sjøkanten og vannet er god.
- + industriarealene er små og virker ikke som en barriere.
- + Hemnesberget er et rolig sted, bare riksveien har noe trafikk.
- + befolkningen er liten og miljøet oversiktlig.
- sentrum er lite og har få tilbud.

karakteristisk for Mo i Rana (stålindustri og havnanlegg)

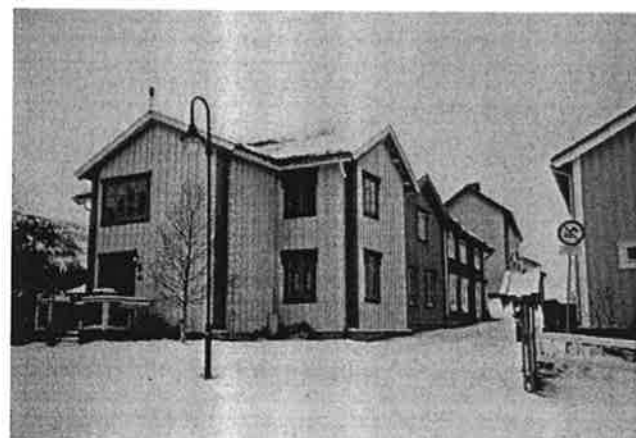
karakteristisk for Hemnesberget (landskap og båt)

sentrum Mo i Rana (Havmann og Jernbanegate)

sentrum Hemnesberget (Torget og utsikt fra hoppbakken)

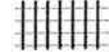

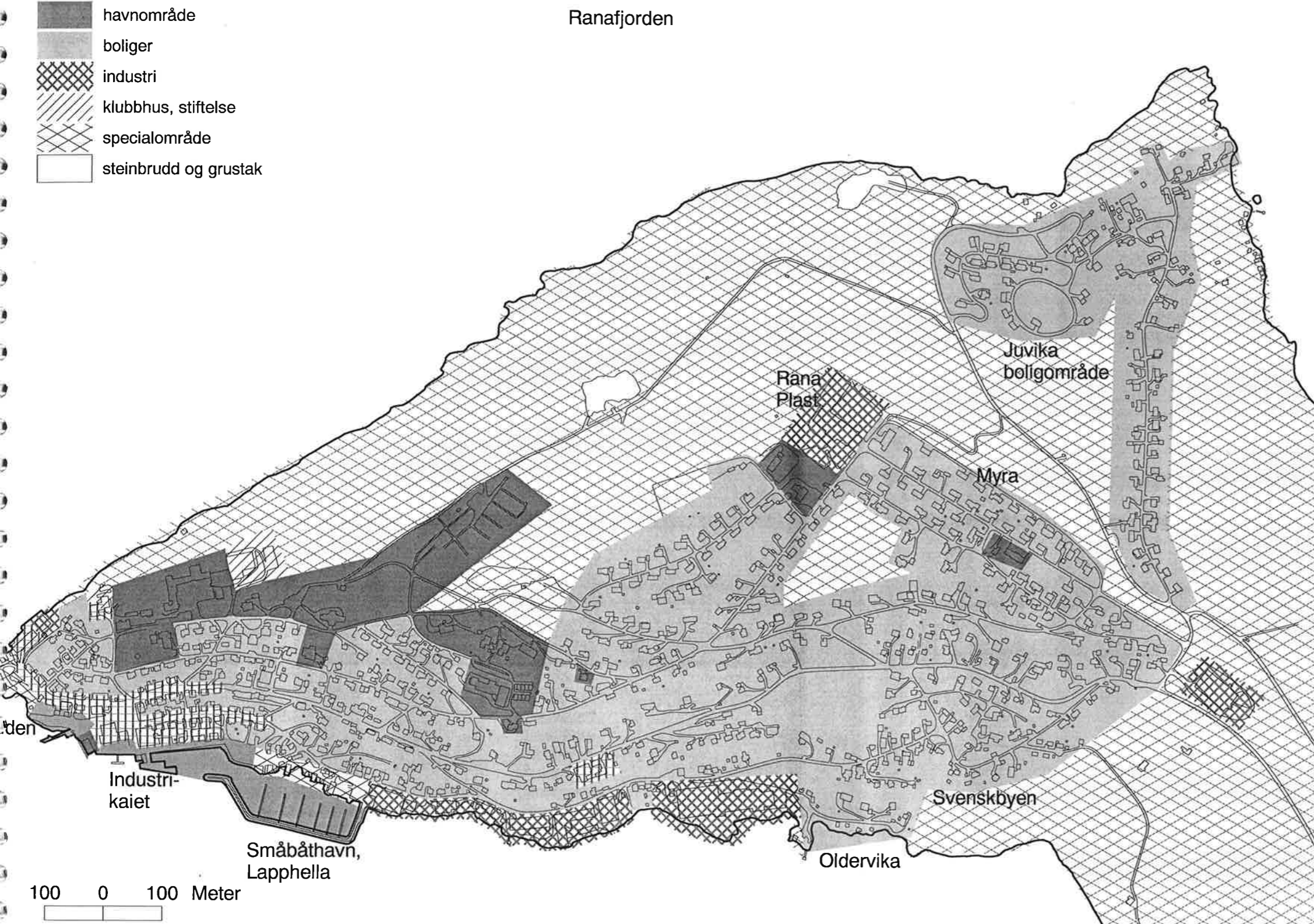
gammel bebyggelse i Mo i Rana (Moholmen)

gammel bebyggelse på Hemnesberget (Lapphella)

- skog og fritid
- handel og service
- offentlig institusjon
- havnområde
- boliger
- industri
- klubbhus, stiftelse
- spesialområde
- steinbrudd og grustak

Hemnesberget

Arealbruk

Handel og service er stort sett lokalisert til området fra Odden til småbåthavna. Torget er et naturlig sentrum og forretningene ligger relativt samlet. Det er en tendens til at tomme lokaler gjøres om til leiligheter. Folk flest på Hemnesberget bruker bil inn til sentrum for å handle og parkerer på torget.

Industrien har alltid vært lokalisert til sjøkanten. Fra Lapphella til Oldervika ligger bedriftene på rekke nedenfor veien. Noen av lokalene står delvis tomme grunnet nedleggelse. Et av båttopplagene har vært i bruk som konsertlokale under jazzfestivaler. Ekspansjon i bedriftene kan gi økt trafikk og dermed problemer på grunn av veistandarden. Transport til og fra virksomhetene skjer enten via sentrum eller opp gjennom "Svenskbyen". Transport til og fra Rana Plast går gjennom boligområdene på Myra.

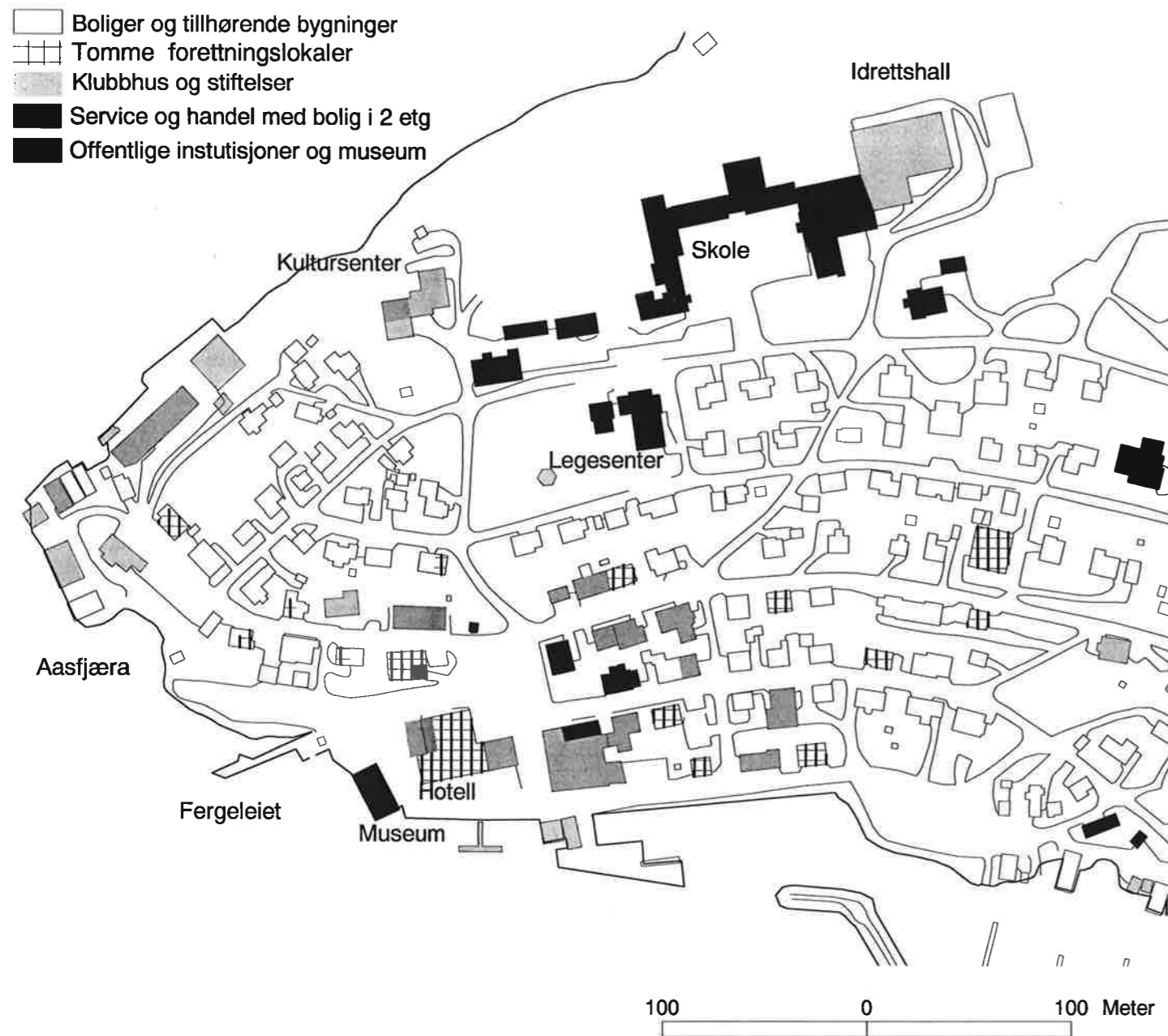
Havneområdet har forskjellige funksjoner. Området innenfor moloen brukes som småbåthavn. I dag har Hemnesberget ingen permanent gjestehavn, kun en flytebrygge nedenfor hotellet. Båtplassene innenfor moloen dekker bare Hemnesbergets behov og båtforeningen planlegger ny gjestehavn. Foran Lapphella foregår utsprenning av svaberg under vann for å utbedre kapasiteten i moloen.

Industriområdet ligger nedenfor Samvirkelaget. Det som er av båttrafikk til tettstedet bruker dette kaiet. På kaiet står en stor dieseltank, bunkring for ferga. Fergeforbindelsen til Leirvika gjør at Hemnesberget får en viss gjennomgangstrafikk. Dette kan være viktig for mange virksomheter på Hemnesberget. Dersom ferga legges ned i framtiden, risikerer man at Hemnesberget blir en "blindtarm". Ferga er i dag av stor psykologisk verdi.

De største boligområdene er samlet på sydsiden av halvøya, fra sjøkanten til høydeområdene. I nordøst finner vi et eget boligområde, Juvika, som henvender seg mot Ranafjorden. Her er solforholdene ikke så gode som på sørsiden. Avstanden til sentrumsfunksjonene gjør at folk velger å bruke bil herfra.

De fleste offentlige bygningene er lokalisert til de høyereliggende områdene ytterst på halvøya. Her ligger sentralskolen, prestegården og kirken. Fylkesskolen med internatbygg ligger på tettstedets flotteste tomt vest for kirken. Skolen ble nedlagt i 2001, og solgt til kommunen. Lokalene står i dag tomme.

I gata nedenfor ligger sykehjemmet med tilhørende trygdeboliger. Helsestasjon / legesenter er lokalisert mellom skolen og sentrum. Barnehagen ligger nedenfor kirken. Oppe i boligområdet på Myra ligger Politistasjonen. Kommunens tekniske avdeling og brannstasjonen er lokalisert ved siden av Rana Plast. Kirkekontoret ligger i etasjen over brannstasjonen.

Det finnes en hel del ledige bedriftslokaler i sentrum.

Sentrum ligger relativt samlet lengst ut på halvøya. Her er det en hel del tomme forretningslokaler. De kan ses som ett tegn på nedgang og utflytting fra Hemnesberget, men de kan også ses som en mulighet og ressurs.

At det finnes en hel del ledige forretningslokaler har ført til at flere er gjort om til leiligheter. En fare med denne utviklingen er at det kan bli færre lokaler tilgjengelig til erhvervsvirksomhet.

På Odden har det tradisjonelt vært en blanding av handel og produksjon. I kommunedelplanen står dette området markert som sentrumområde, hvilket innebærer handel og servicebruk. I dag brukes lokalene til lager, bolig og butikk.

Næringsvirksomhet i sentrum:

- Idrettshall
- Matbutikk / post
- Bank
- Pub
- Kiosk
- Bensinstasjon med servicebutikk
- Blomsterbutikk
- Møbelbutikk
- Garn- og Stoffbutikk
- Sportsbutikk
- Elektrobutikk
- Kultursenter med kafè
- Taxi
- Fargehandel
- Rørlegger

De viktigste servicene er tilgjengelige på Hemnesberget, men utvalget er begrenset.

Offentlige institusjonene i sentrum:

- Skole
  - Legesenter
  - Tannlege
  - Bibliotek
  - Kirke
  - Museum
- Skolen er nyoppusset og bygd på sist på nittitallet. Museum som finnes har ingen faste åpningstider, men kan ses som en stor ressurs.

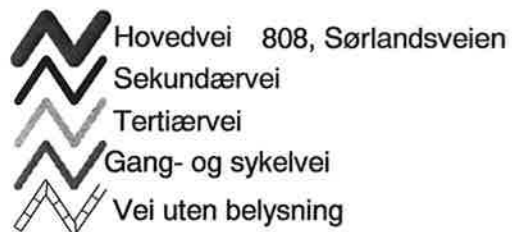

Skolen ligger sentralt, og er populær også blandt unger fra distriktene utenfor Hemnesberget.

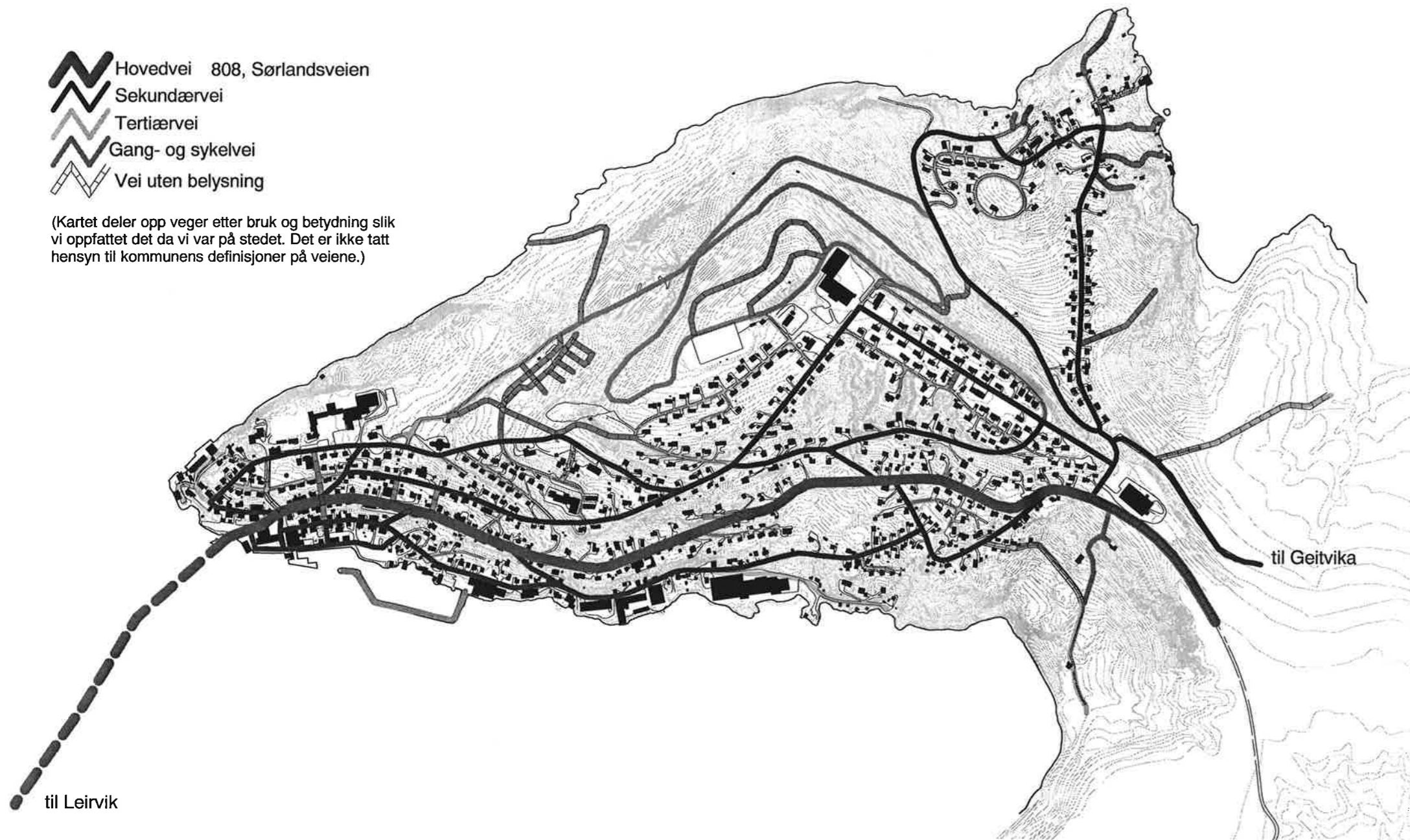

Butikker har tilpasset seg for å kunne opprettholde driften. Hotellet står likevel tomt idag.

Det er en hel del service og handel samlet i sentrum. Det som trengs er et hotell, eller overnattingsmuligheter for besøkende på Hemnesberget. Handel og service har tilpasset seg på forskjellige måter for å overleve i konkurransen med Mo i Rana og Korgen.

(Kartet deler opp veier etter bruk og betydning slik vi oppfattet det da vi var på stedet. Det er ikke tatt hensyn til kommunens definisjoner på veiene.)

Trafikk regionalt

Både E6 og jernbane går gjennom Hemnes kommune men ikke via Hemnesberget.

Tog.
Kommunens jernbanestasjon ligger i Bjerka. Det er bussforbindelse fra Hemnesberget til de fleste togavgangene.

Buss.
Hemnesberget har bussforbindelse til kommunesenteret Korgen, til Mo i Rana og via ferga til Sandnessjøen. Finneidfjord er overgangssted for bussforbindelsen nord - sør. De fleste bussene går i forbindelse med skolerutene.

Ferge.
Det går ferge mellom Hemnesberget og Leirvik. Dette sambandet knytter Mo i Rana og Sandnessjøen. Sambandet avlastes også E6 over Korgfjellet når føreforholdene på fjellovergangen anses som problematiske.

Ferga trafikkerer strekningen med høy frekvens alle dager i uka.

Fly.
Alle de tre byene i regionen, Mo i Rana, Mosjøen og Sandnessjøen har flyplass betjent av kortbanerutene. Det er mest sannsynlig at Hemnesværingene velger Mo i Rana som utgangspunkt for flyreiser. Nærmeste flyplass med nasjonale ruter er Bodø.

Privatbil.
Det er utstrakt pendling med privatbil til Korgen og Mo i Rana.

Trafikk lokalt

Veinettet på Hemnesberget kan deles opp i horisontale gater øst- vest som følger terrenghøyden og bratte gater på tvers av terrenghøyden.

Vår oppfatning av gatestrukturen er at det ikke er stor forskjell i trafikkmengde på de horisontale gatene selv om Riksvei 808, Sørlandsveien, er innfartsåre. Tverrgatene har mindre trafikk. I sentrum er mange av tverrgatene stengt for biltrafikk i en eller begge retninger, enkelte av disse gatene er omdefinert til gågater.

Det går buss lokalt i forbindelse med skoleruter ut til Geitvika. Ellers er det regionalbussene som tar eventuell lokaltrafikk langs egen rute.

Det meste av trafikken er privatbiler samt noe tungtransport i forbindelse med bedriftene. Denne tungtransporten går ofte gjennom boligområder eller sentrale deler av tettstedet.

Det er ingen tilfredsstillende snuplass for lastebiler til bedriftene langs Lapphellveien. Trafikken går vestover riksveien til torget og tilbake østover langs Sjøgata og Lapphellveien.

Fotgjengertrafikken er lav med noe høyere aktivitet i sentrum. Det er vårt inntrykk at fotgjengertrafikken begrenser seg til barn og eldre, og innenfor korte avstander i sentrum. Voksen fotgjengertrafikk forekommer i form av tur og søndagspromenader. I observasjonsperioden, tidlig i februar, registrerte vi ingen syklende, men noe bruk av spark.

Veistandard lokalt

Alle gatene i sentrumsområdet er asfaltert, likeledes de fleste veiene i boligområdene. Kun enkelte veier har grusdekke.

I området torget, Sørlandsveien, Torggata og Lorentsenbakken er det fortau. Det er gang / sykkelvei fra skolen til Juvika.

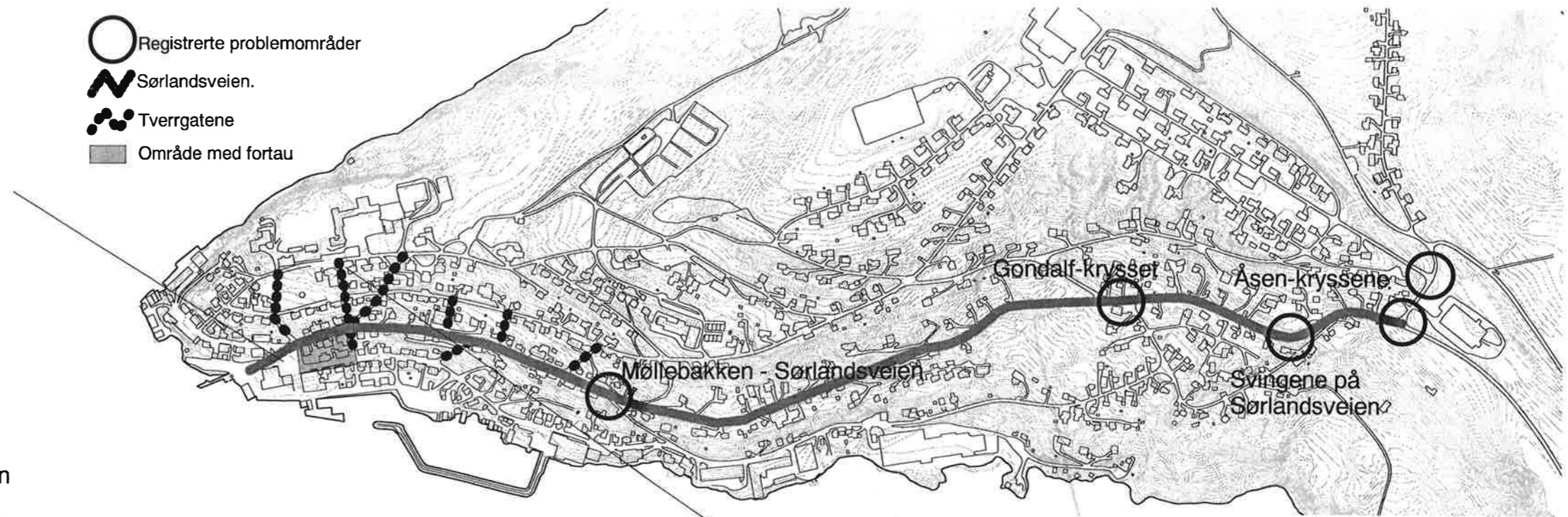
Ingen gater eller veier har separate gang eller sykkelveier.

Nesten alle veier har gatebelysning (primær- og sekundærveiene).

Vogntog kjører om torget til å fra bedriftene langs sjøkanten

- Registrerte problemområder
- Sørlandsveien.
- Tverrgatene
- Område med fortau

Problemområder nevnt i kommunedelplanen

- I kommunedelplanen er det listet noen forhold som kommunen ser på som ikke tilfredsstillende.
- Riksveg 808 gjennom Hemnesberget sentrum er hovedveg og burde derfor utbygges med fortau for å bedre trafikkforholdene og sikkerheten.
- På grunn av de bratte bakkene fra riksveg 808 over torget må skolen og kirka ha adkomst også gjennom bolig gatene fra øst.
- Transportvegen til bedriftene langs Riksvegen 808 går over torget og planen legger opp til å rute denne trafikken om fergekaiet.

Problemområder nevnt av lensmannskontoret

- Gondolf - krysset, mellom Sørlandsveien og Idrettsveien er uoversiktlig.
- Opp Møllebakken er det vanskelige siktforhold hvis det er parkert biler i Sørlandsveien.
- Kryssene på Åsen er utsatte fordi bilistene kutter svingene.
- Tverrgatene i sentrum er bratte og skaper uheldige kryssforhold med gatene på langs med terrenget. Dette er skaper utrygge situasjoner når det er glatt. Barn kommer nedover disse gatene i stor fart og det skaper også fare for ulykker.
- Generelt er det mangelfull og feilaktig skilting på Hemnesberget.
- Å være fotgjenger langs Sørlandsveien føles ofte utrygt, spesielt der veien er mest svingete.

Noen små kollisjoner mellom biler har funnet sted.

Det er stor rekreasjonstrafikk med båt på fjorden sommerstid.

En av tverrveiene som ligger bratt i terrenget

Trafikkproblemer nevnt av andre enkeltpersoner og bedrifter

- Trailertrafikken til bedriftene langs Lapphellveien går enten gjennom boligområder i Svenskbyen eller over torget.
- Det er ingen tilfredsstillende snuplass for Lastebiler langs Lapphellveien.
- Trafikk til bedriften på Myra går gjennom boligområder.

Trafikkproblemer registrert av oss

Trafikkmengden er totalt så liten at vi opplever den som ikke problematisk. Tillatt hastighet sammen med at Sørlandsveien er uten fortau gjør at det føles utrygt å gå der, spesielt i mørket og under dårlige værforhold.

De vertikale gatene er såpass bratte at de ikke inviterer til bilkjøring utover det helt nødvendige. Disse gatene igjen er så korte og viktige for å knytte stedet sammen at de er svært effektive som gangruter.

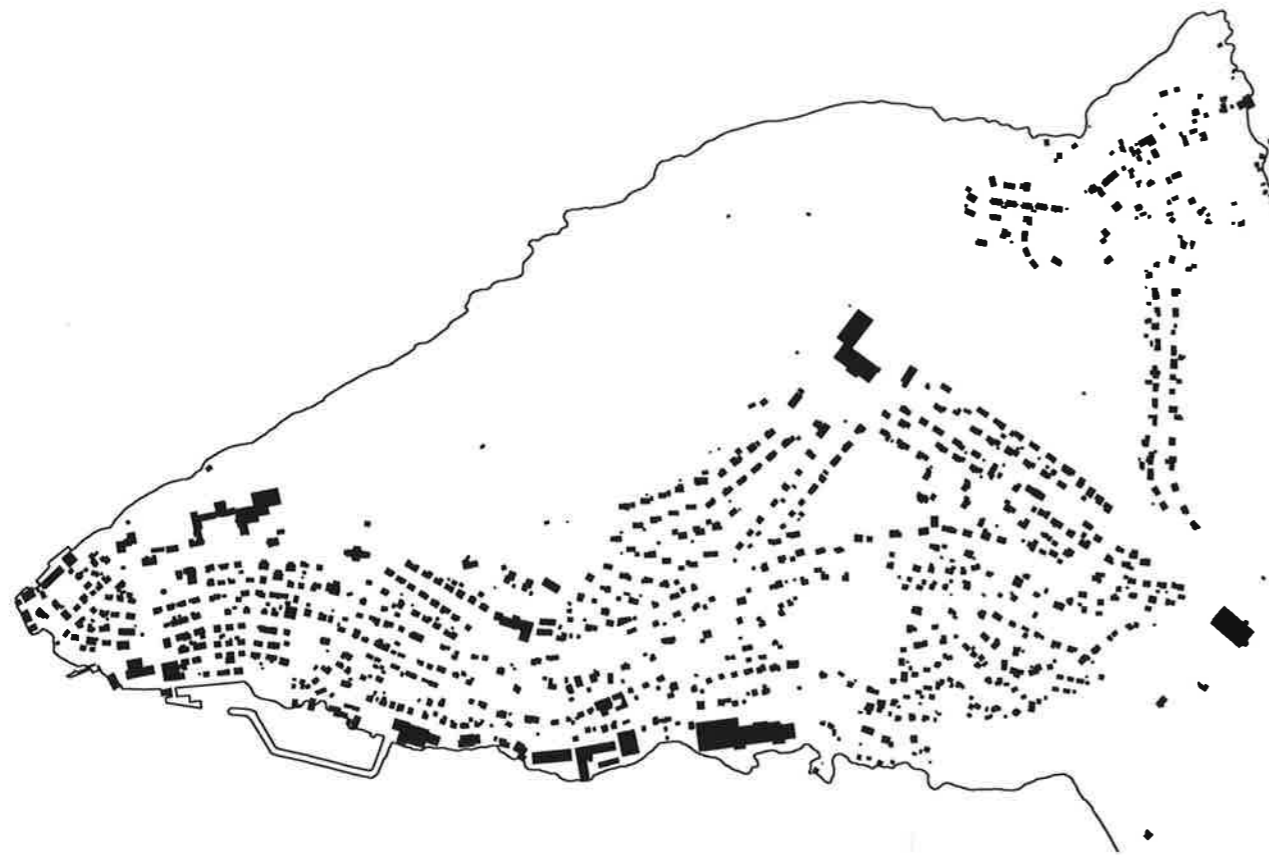
For tyngre kjøretøyer begrenser bruken seg av disse til de få som har en egnet helning. Dette kanaliserer tungtrafikken og skaper lengre transportomveier for disse.

Konklusjon

Ut av det vi ser i kommunedelplanen, samtale med Lensmann og intervjuer med folk generelt er vår mening at Hemnesberget ikke har noen trafikkproblemer av stor betydning.

Vi mener at det i hovedsak skyldes at trafikkmengden er så liten at få konflikter oppstår. Folk lokalt kjenner situasjonen så godt at de vet hvor de bør være forsiktige. Fraværet av ulykker av noen betydning mener vi understøtter denne konklusjonen.

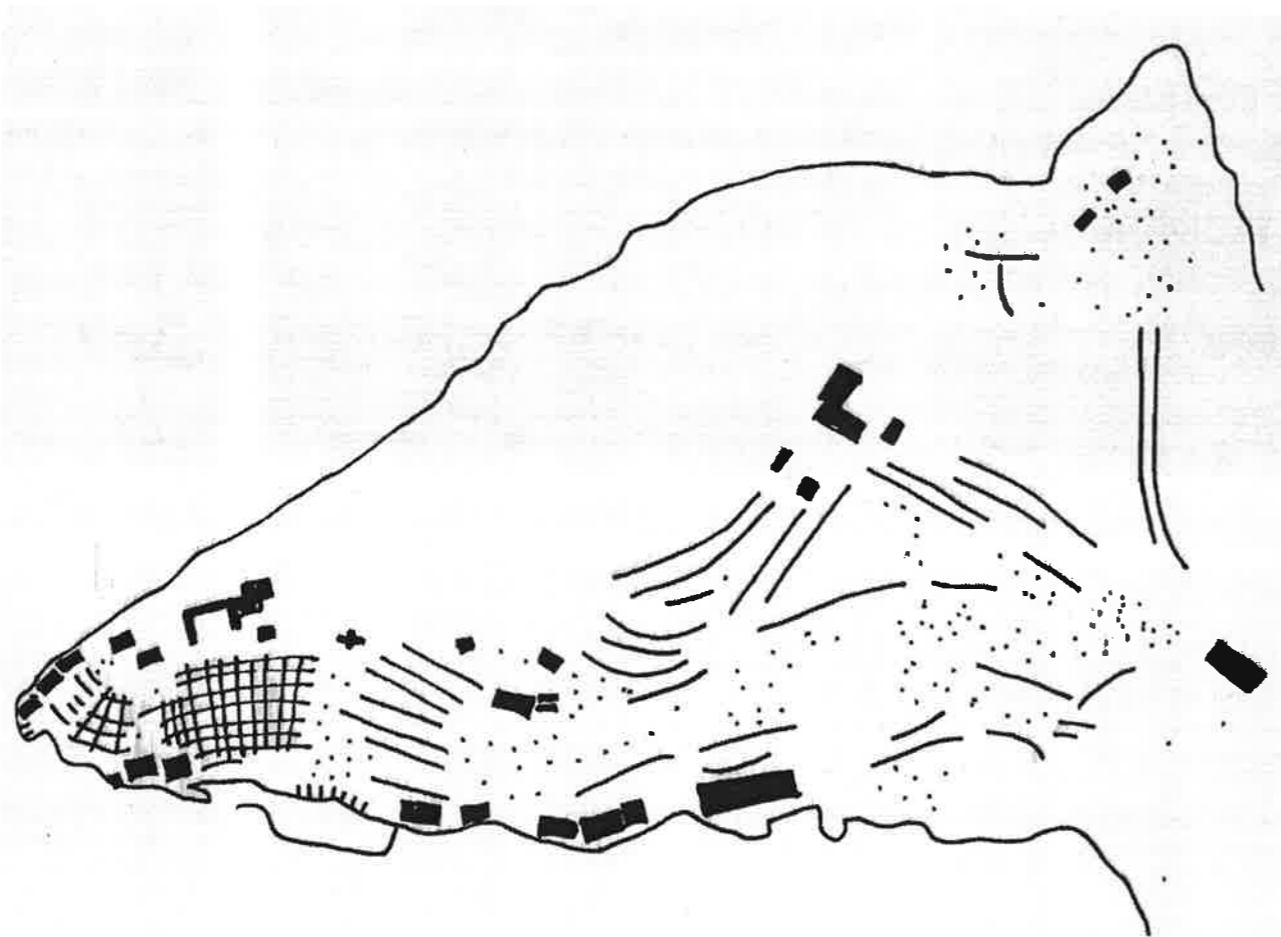
Gudolf (Kovstensen), Kjøpmann

Svartplan

Svartplanen viser bebyggelsen slik den framstår uten gatenett og koter. Ut fra kartet kan vi se hvordan bebyggelsen legger seg i rekker langs terrengformen, hvordan de større byggene legger seg nede mot fjorden og oppe på åsen og hvordan tettheten øker mot sentrum og fjorden. Planen viser tettheten i bebyggelsen og hvordan bebyggelsen er organisert.

I tillegg kommer skalaforskjellen mellom bolighus og industri / institusjoner tydelig fram.

Tolking av svart plan

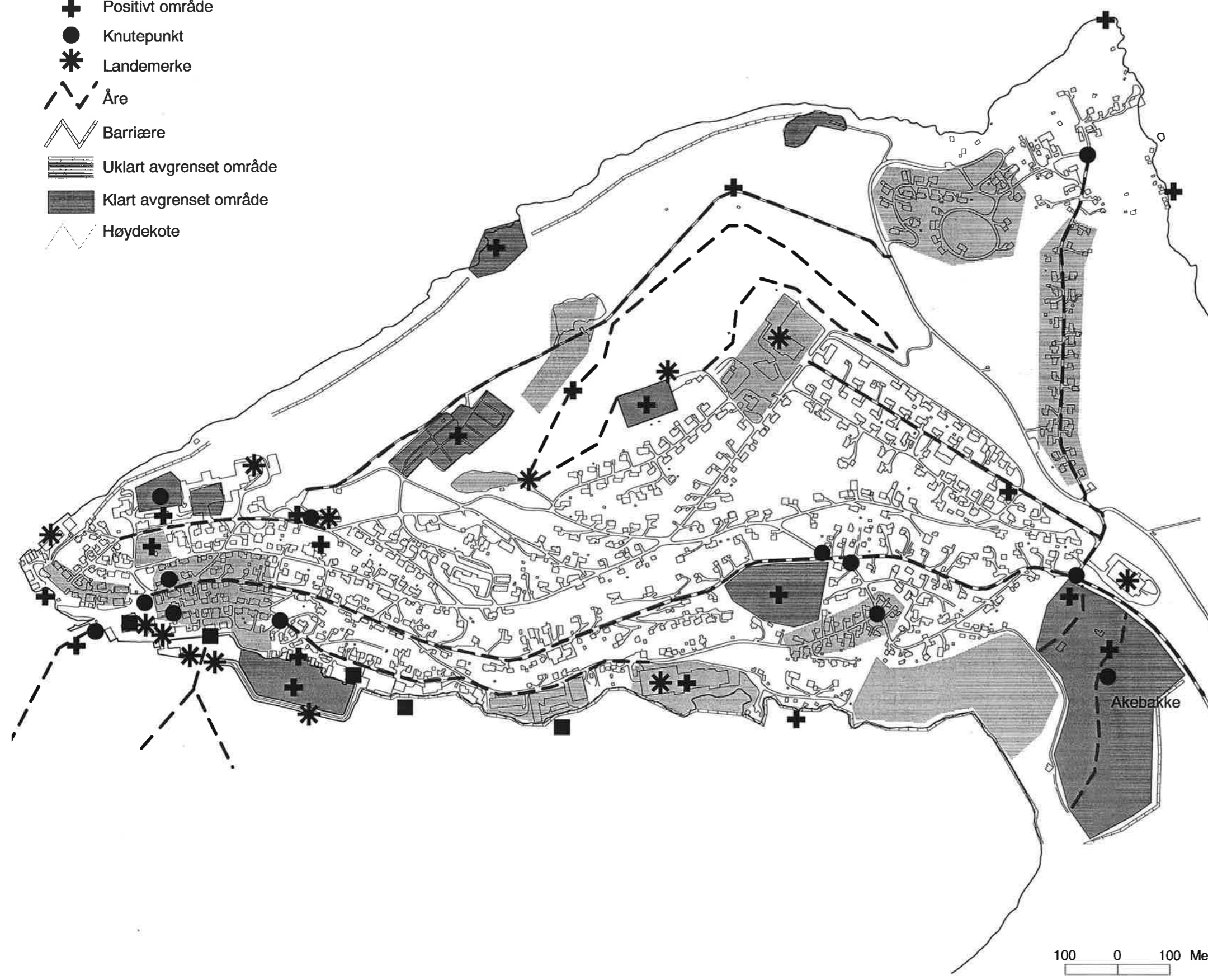
Som en forenkling av svart plan har vi laget en skisse som viser vår tolkning av det vi ser på svartplanen.

Vi ser flere kategorier av ordenselementer:

- Store bygg på egen tomt, markert som en sortfarget forenkling av byggets form.
- Begynnende rutemønster i sentrum, markert som rutenett.
- Bolighus organisert i rekker, markert som linjer.
- Spredte bolighus, markert som prikker.

- Negativt område
- ⊕ Positivt område
- Knutepunkt
- * Landemerke
- Åre
- ∩ Barriære
- ░ Uklart avgrenset område
- ▒ Klart avgrenset område
- ~ Høydekote

Kevin Lynch analyse

Vi har utført en Lynchanalyse ut fra vårt syn på Hemnesberget etter et 13 dagers langt opphold på stedet. Vi valgte å gjøre analysen ut fra våre hovedinntrykk av stedet, ikke en detaljstudie der alle forhold er vektlagt.

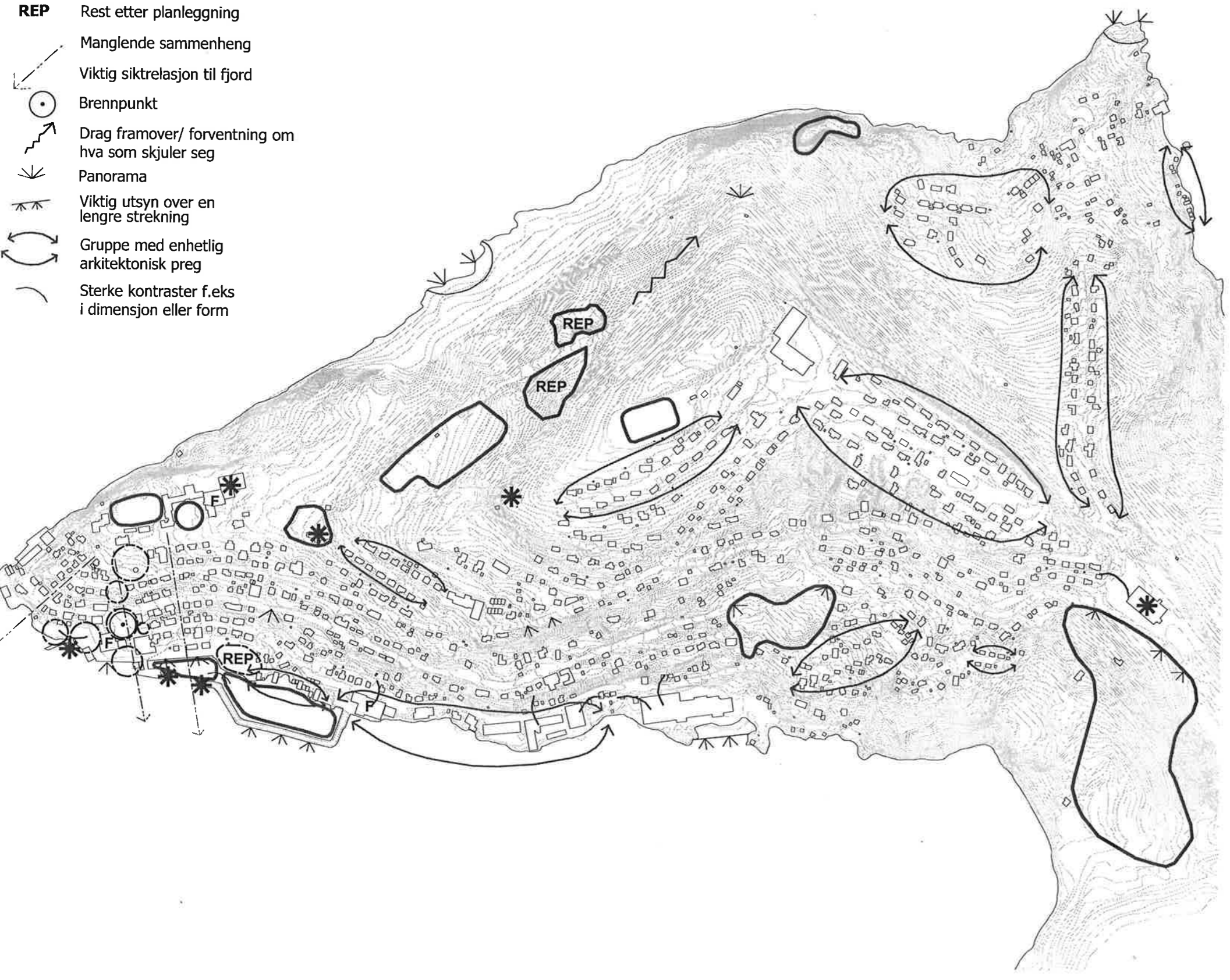
I tillegg til vår analyse, inviterte vi elevene i 8. Klasse på Sentralskolen til å gjøre en Lynchanalyse for oss. De fikk utdelt kart, og i tillegg til de vanlige Lynch-symbolene ba vi dem om å bruke tegn for positivt bygg eller område (+) og negativt bygg eller område (-). Disse tegnene (+ og -) har vi ført over på vår Lynchanalyse, her har vi sett bort fra de + ene vi fant på elevens eget hus/ kammeratenes hus.

I ettertid ser vi at elevene fikk for kort tid til å tegne kartene, og at ikke alle skjønnte hva vi var ute etter. Det er derfor ikke mulig å presentere kartene fra klassebesøket som dokument på elevenes mentale kart.

Hemnesberget

- * Preferansepunkt
- ◻ Klart definert rom
- Udefinert rom
- F Tydelig preg av forfall
- REP Rest etter planlegging
- ↔ Manglende sammenheng
- ↗ Viktig siktreasjon til fjord
- Brennpunkt
- ↗ Drag framover/ forventning om hva som skjuler seg
- ↘ Panorama
- ↗ Viktig utsyn over en lengre strekning
- ↔ Gruppe med enhetlig arkitektonisk preg
- Sterke kontraster f.eks i dimensjon eller form

Gordon Cullen analyse

Vi valgte å ta med hoveddrag/hovedinntrykk i Gordon Cullen analysen istedefor å ta med alle inntrykk. Dette er en notasjon av de klareste trekkene på Hemnesberget, slik vi ser det.

Vi ser at områdene utenfor sentrum preges av områder med enhetlig arkitektonisk kvalitet, at sentrumsområdet preges av uklare romforhold og romsammenhanger, og at det er manglende sammenheng i bebyggelsen langs sjøkanten i sør.

Uklare rom i sentrumsområdet

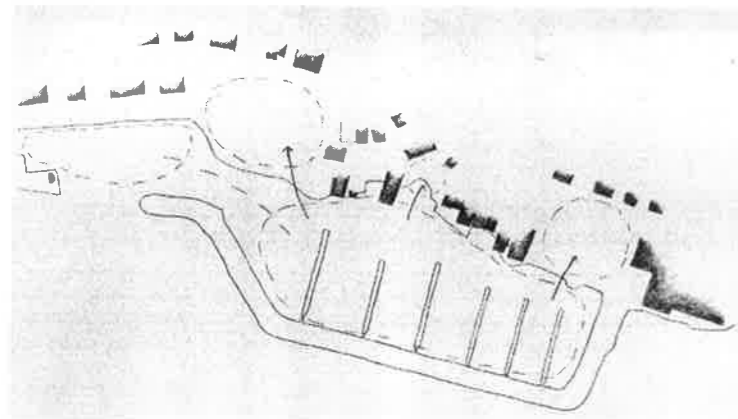
Hemnesberget fra fjorden med kirken som et klart landemerke

Analyse av offentlige rom

Skissene viser romavgrønsing i form av de bygg eller kanter en opplever inne fra selve rommet. Tegn viser følte romgrenser samt forhold til de tilstøtende rom som en kan oppleve inne fra det analyserte rommet. Pilretning viser terrengfall og peker oppover i terrenget.

Lapphella - moloen

Den nye moloen og det nyrestaurerte Lapphellaområdet er Hemnesværingenes stolthet og smykke. Fra moloen kommer bryggene på Lapphella virkelig til sin rett, og danner et flott bakteppe for aktivitetene i småbåthavna. Rommet er svært klart definert, om enn noe beskjemmet av det frynsete inntrykket mot vest og øst, der parkeringsplassen til småbåthavna og festivalplassen (fyllinga) ligger med sine nakne og åpne grusflater.

Torget

Torgområdet er uklart avgrønsset, spesielt mot nord og vest der bebyggelsen er åpen. Parken opp mot skolen var ment å gi torget en rygg å hvile mot, men den uryddige bebyggelsen og den skrå Skolebakken gjør at parkanlegget til Nielsen ikke får full uttelling. Den blir ikke det rolige grønne å hvile blikket på, som planen fra 1923 indikerer.

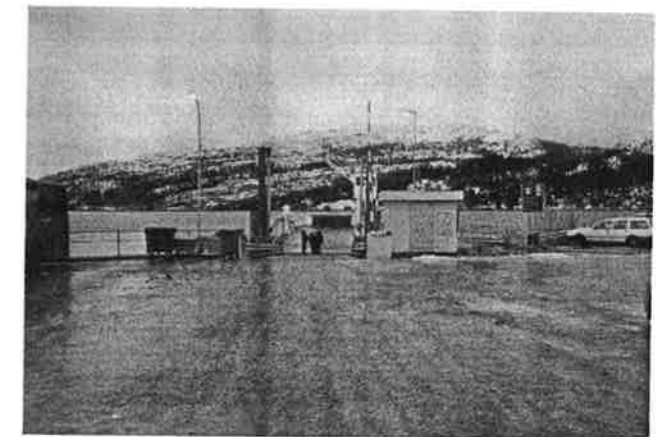
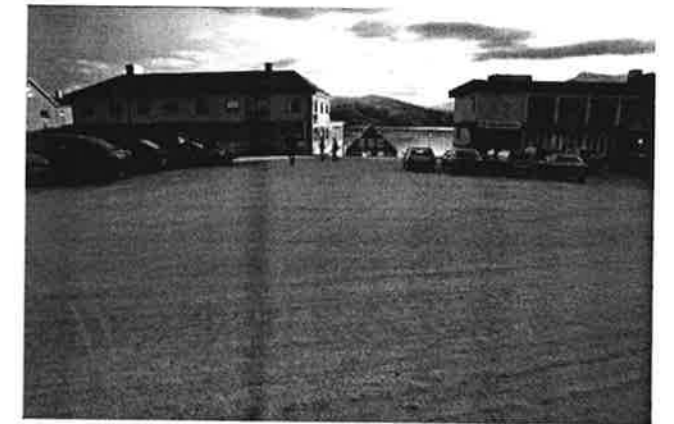
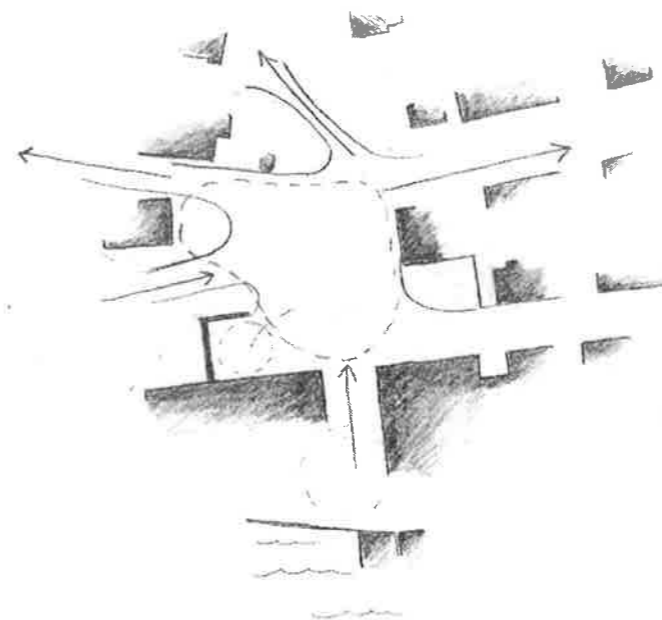
Mot øst ligger Tandberggården, men denne danner en ufullstendig vegg på torget idet inntrykket kompliseres av den lille parken nedenfor bygget. Her flyter torget, som vi opplever det, inn i nabokvartalet.

Mot sør er hotellet og Coop vegger. Også her er inntrykket uklart. Taket over bensinstasjonen danner et delvis inngjerdet rom som appendiks til torget.

Mellom de to byggene skrår terrenget ned mot fjorden med Dykkerbrygga delvis i bildet. Glimtet ned til fjorden er vakkert og spennende, man trekkes ned mot vannet. Slik henger torgområdet godt sammen med rommet bak hotellet.

I vest åpner torget seg opp og skrår ned mot fergeleiet. Gelender fra taket på bensinstasjonen og de takete takene over pumpene gjør inntrykket uryddig. De to husene ytterst i Sørlandsveien vest for torget har ikke lik byggelinje mot torget, og virker dermed mer forstyrrende enn samlende.

Torget framstår i dag som en åpen asfaltert flate. Veggene rundt er dels trepanelt, platekledt, pusset og av betong. Bare i bakkant ser vi det grønne. Torget brukes i dag primært til parkering for Coop og sentrumsbutikkene. Under festivaler og arrangementer brukes torget aktivt. I løpet av sommeren brukes torget også til salg fra boder.

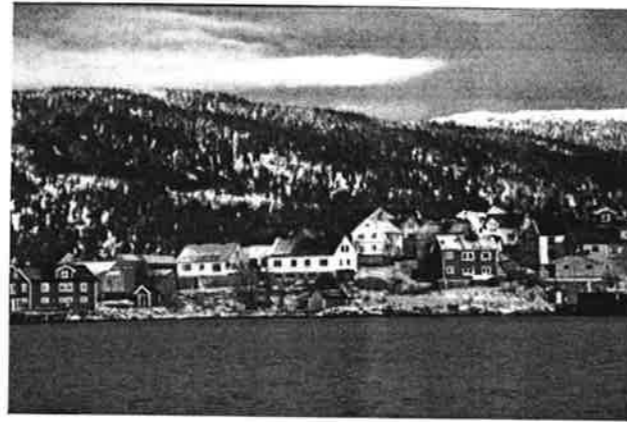
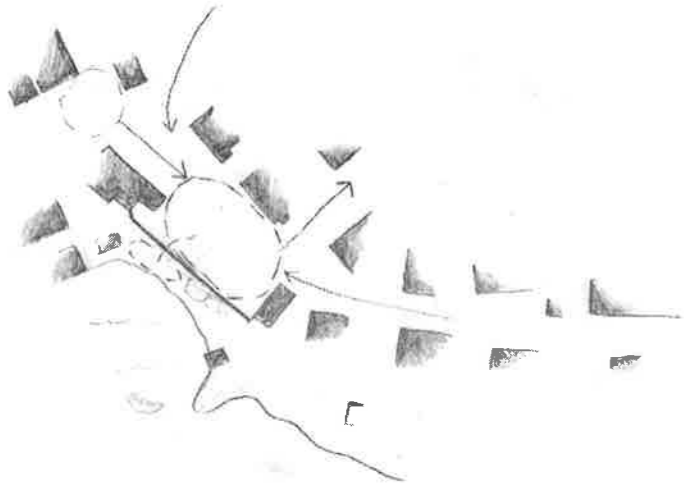

Aasfjæra

Ytterst på Odden ligger Aasfjæra. Tomta ovenfor fjæra brukes i dag som parkeringsplass. Odden er definert som område for sentrumsutvidelse i den nåværende kommunedelplanen.

Mot nordøst ligger to boliger som fond, mot vest åpner området seg til selve Odden-området, der eldre bryggebebyggelse danner et pittoreskt miljø. I øst ligger veien mot torget med en spennende gatekurvatur, slik at en dras i den retning for å oppleve hva som befinner seg i enden av gata.

Mot sør ligger Hemnesbergets eneste naturlige del av strandlinja, Aasfjæra, nedenfor en bratt fylling. Kanten på fyllingen må ansees som grense av rommet, men blikket kan søke langt ut i fjorden herfra. Ved lavvann dukker Aasskjæret opp. Hit er det våren kommer først til Hemnesberget.

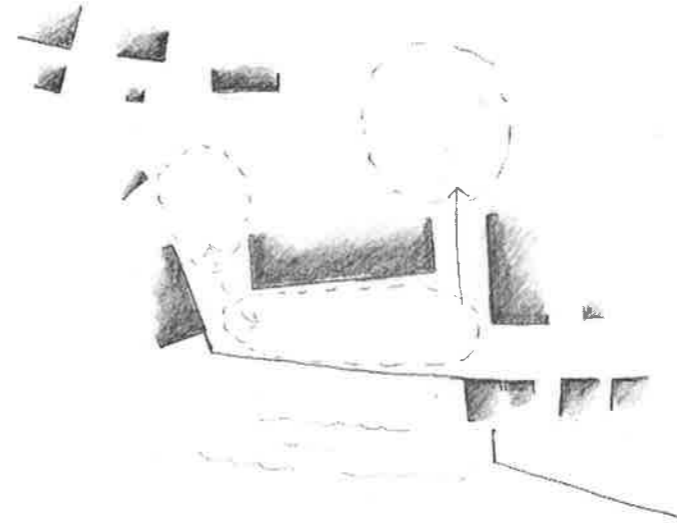
Hotelltomta

Vegger i rommet. Hotelltomta avgrenses helt klart i nord av hotellet og i sør av fjorden.

Mot vest ligger Ranheimsbrygga som klar vegg, men på skrå slik at bevegelsen ledes mot fergeleiet. Mot øst ligger Coopen og Dykkerbrygga, men stenger ikke blikket for den videre bryggekannten.

Forholdet til torget oppleves forskjellig herfra enn fra torget og ned. Torget ligger som en skive på toppen av en bakke, og det er vanskelig å se hva som skjer der oppe.

Hotelltomta ble tidligere brukt som lasteområde for hotellet via ramper og store porter. I dag blir det aktivt brukt kun i festivalperiodene.

Sekvensanalyse

Sørlandsveien gjennom Hemnesberget

Sørlandsveien, riksvei 808, er hovedvei inn til Hemnesberget og fortsetter videre med fergen til Leirvik og retning Sandnessjøen. Bebyggelse og vegetasjon markerer en tydelig grense der Hemnesberget begynner. Veien følger det naturlige terrenget og har hele tiden kontakt med fjorden.

Bebyggelsen er spredt og har vokst frem over lang tid. Noen steder åpner landskapet seg, med utsikt over fjorden og bebyggelsen ved sjøkanten.

Veien får et tydeligere definert gaterom og bebyggelsen blir tettere jo nærmere sentrum man kommer.

Forskjeller i terrenget gjør dog at det er bare i sentrumsområdet at et tydelig gaterom kan oppfattes.

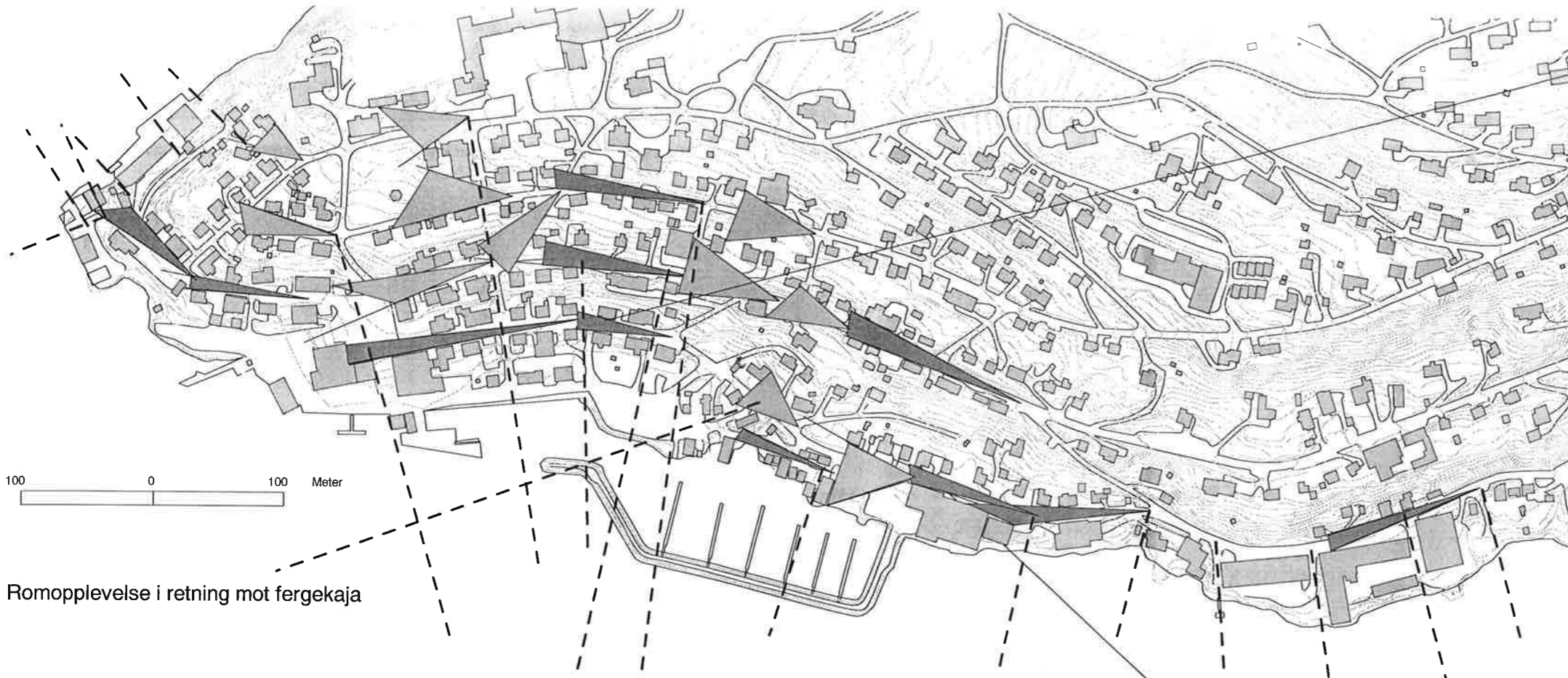
Tydeligere gaterom nærmere torget

Mindre tydelig gaterom med nivåforskjeller

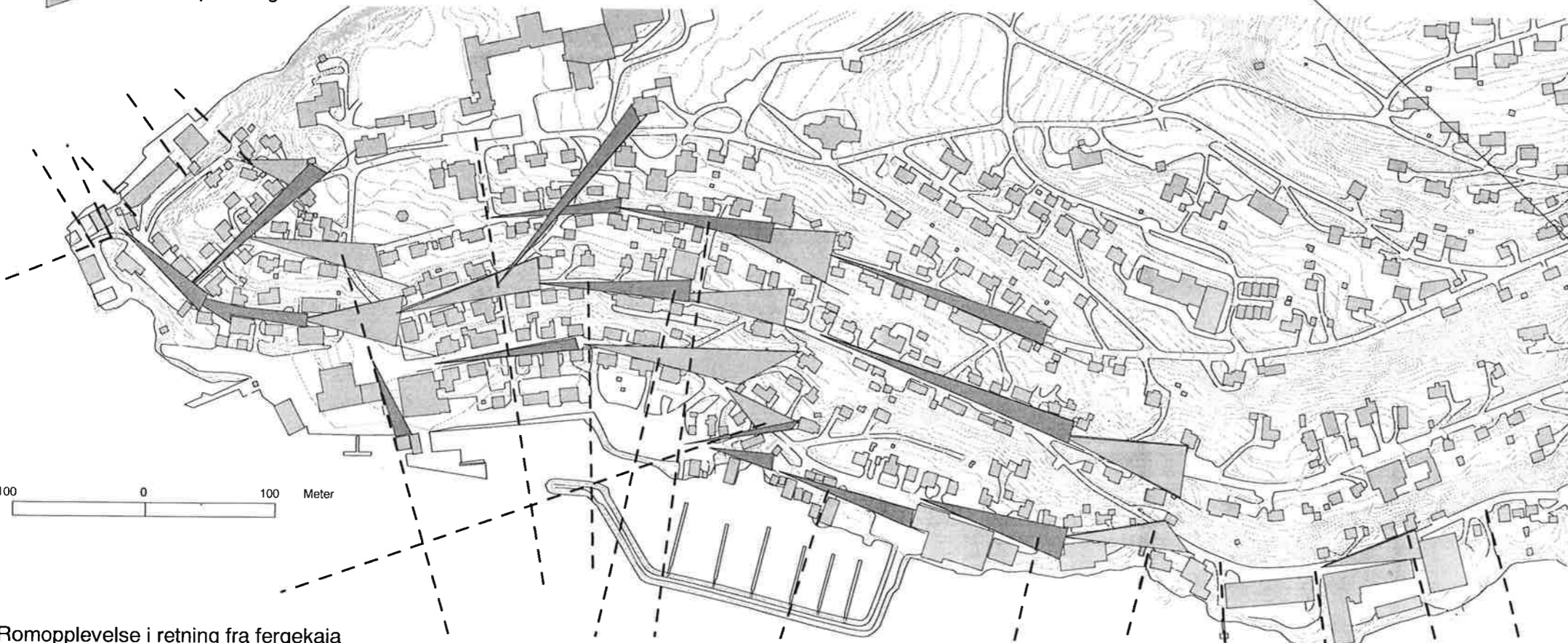

Skjæran-jorda med utsikt mot fjorden

Romopplevelse i retning mot fergekaja

- - - - - Siktlinjer mot sjøen
- ▶ lange og smale rom
- ◀ rom som åpner seg

Romopplevelse i retning fra fergekaja

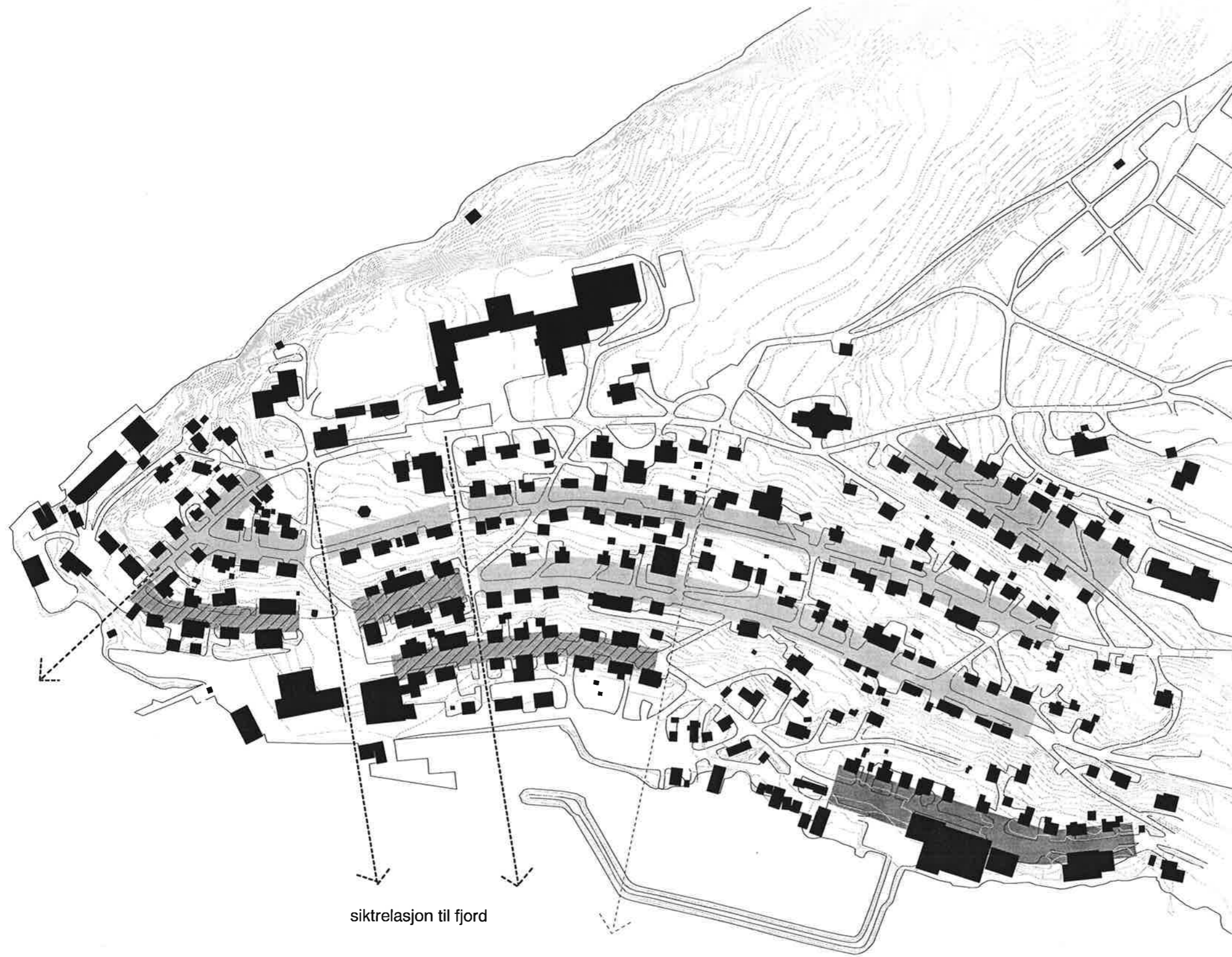
Siktlinjer og romopplevelser

Her undersøkte vi sansing av rom med tanke på siktlinjer og utsikt. Lange smale rominstrykk avbrytes av åpne gløtt i gaterommet. Interessant er siktforbindelse ned til sjøen mellom bygningene.

De fleste tverrgater har meget god sikkontakt med sjøen langs korridorer som er uten visuelle hindringer. Hushjørnene virker som klare avgrensninger av disse korridorene og lukker innsikten til gatene parallelt. Dette forsterker opplevelsen av nærhet til sjøen.

Stort sett kan man si at man har god kontakt med fjorden fra alle gater i sentrum av Hemnesberget. Dette kommer av den stramme reguleringen, strukturen med enkeltstående bygninger, deres dimensjon og det hellende terrenget på stedet.

siktrelasjon til fjord

100 0 100 Meter

 Forretningsgater med tydelig gaterom.

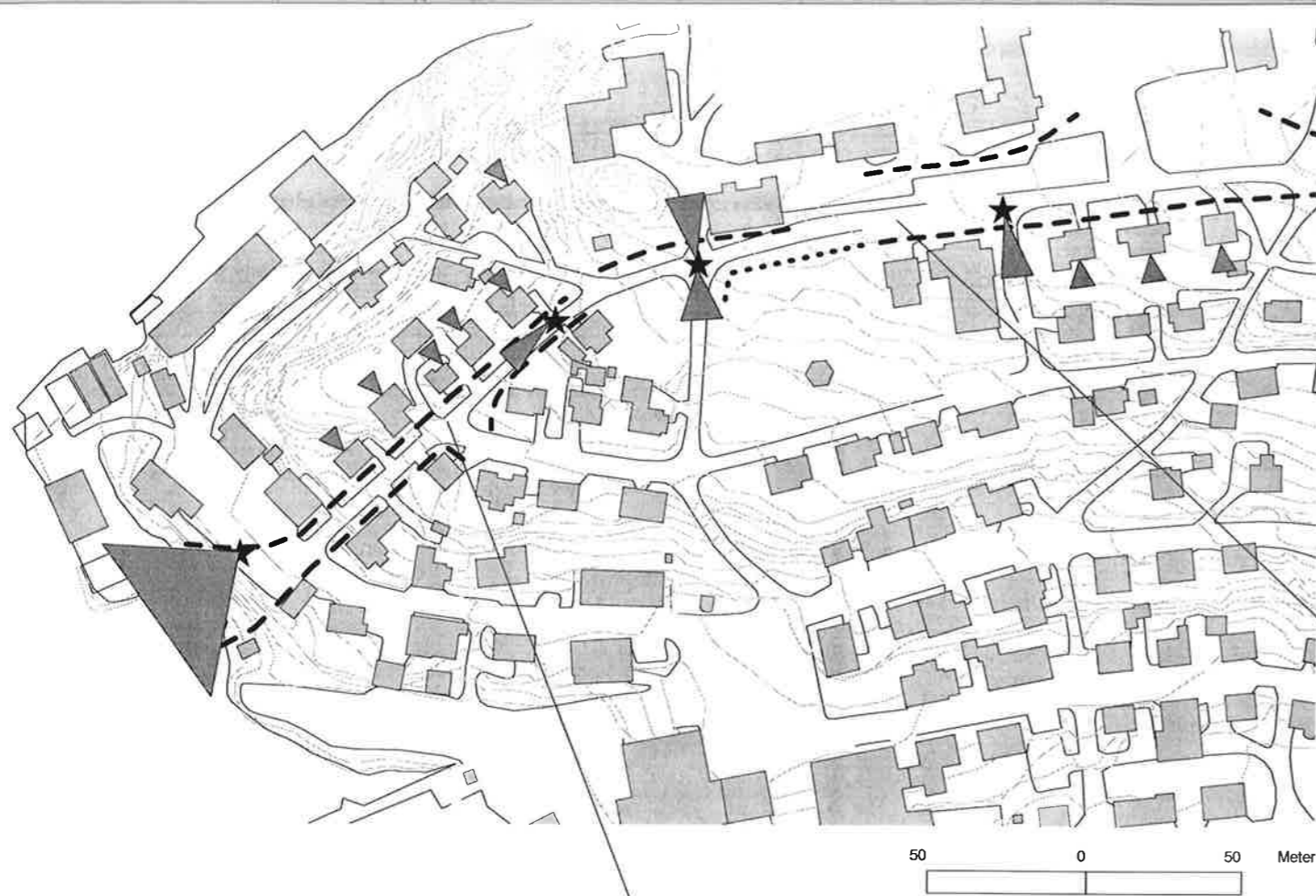

 Mindre tydelig gaterom

 Gate med industribebyggelse på den ene siden og eneboliger på den andre.

 Viktig siktrelasjon til fjord

- ▲ utsiktsretning
- ★ utsiktspunkt offentlige rom
- myk romavgrensing
- - - hard romavgrensing

Odden med sikt mot sjøen

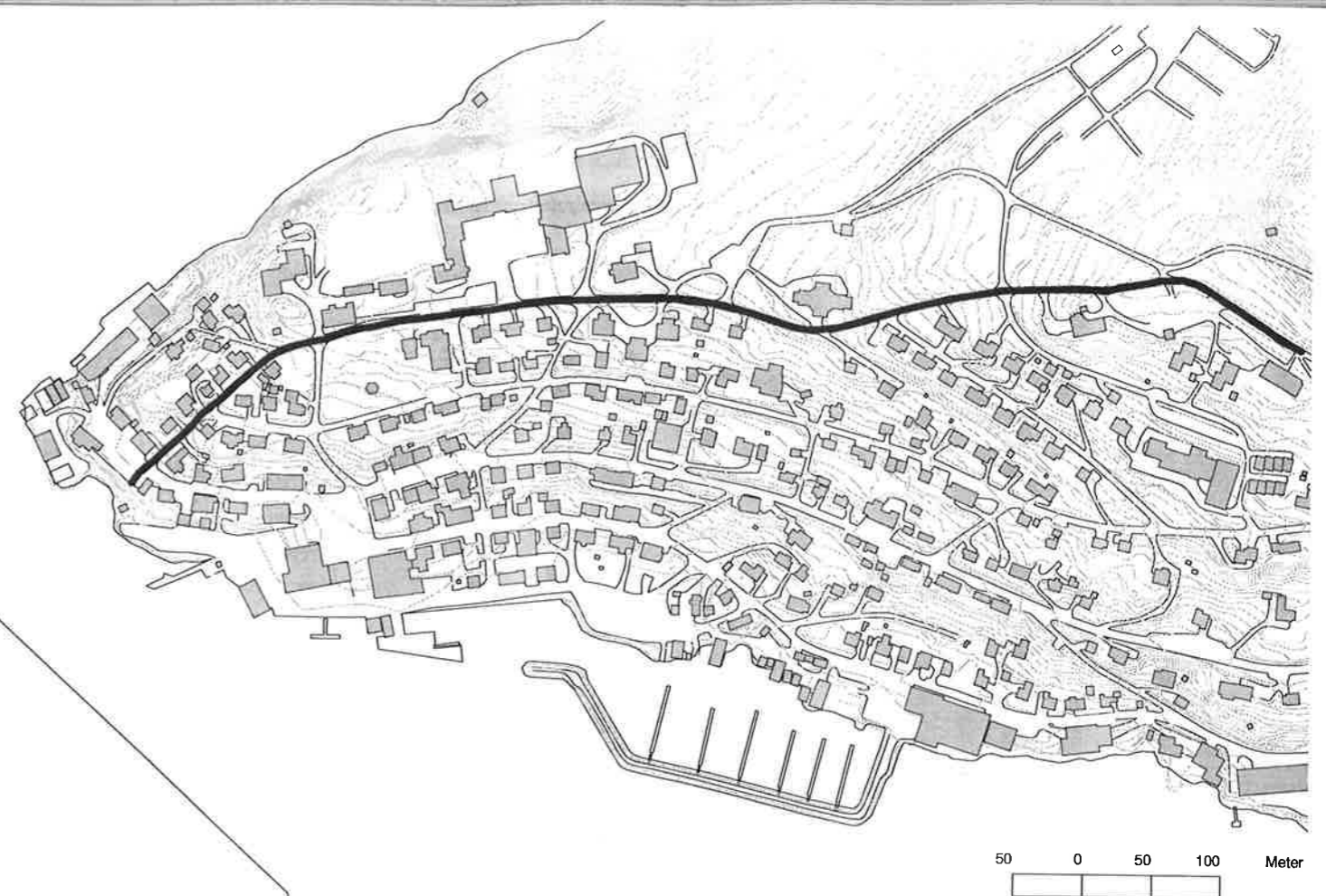

Hemnesberget

Skolevegen med Gammelskolen

Avslutning av gaterom a 40

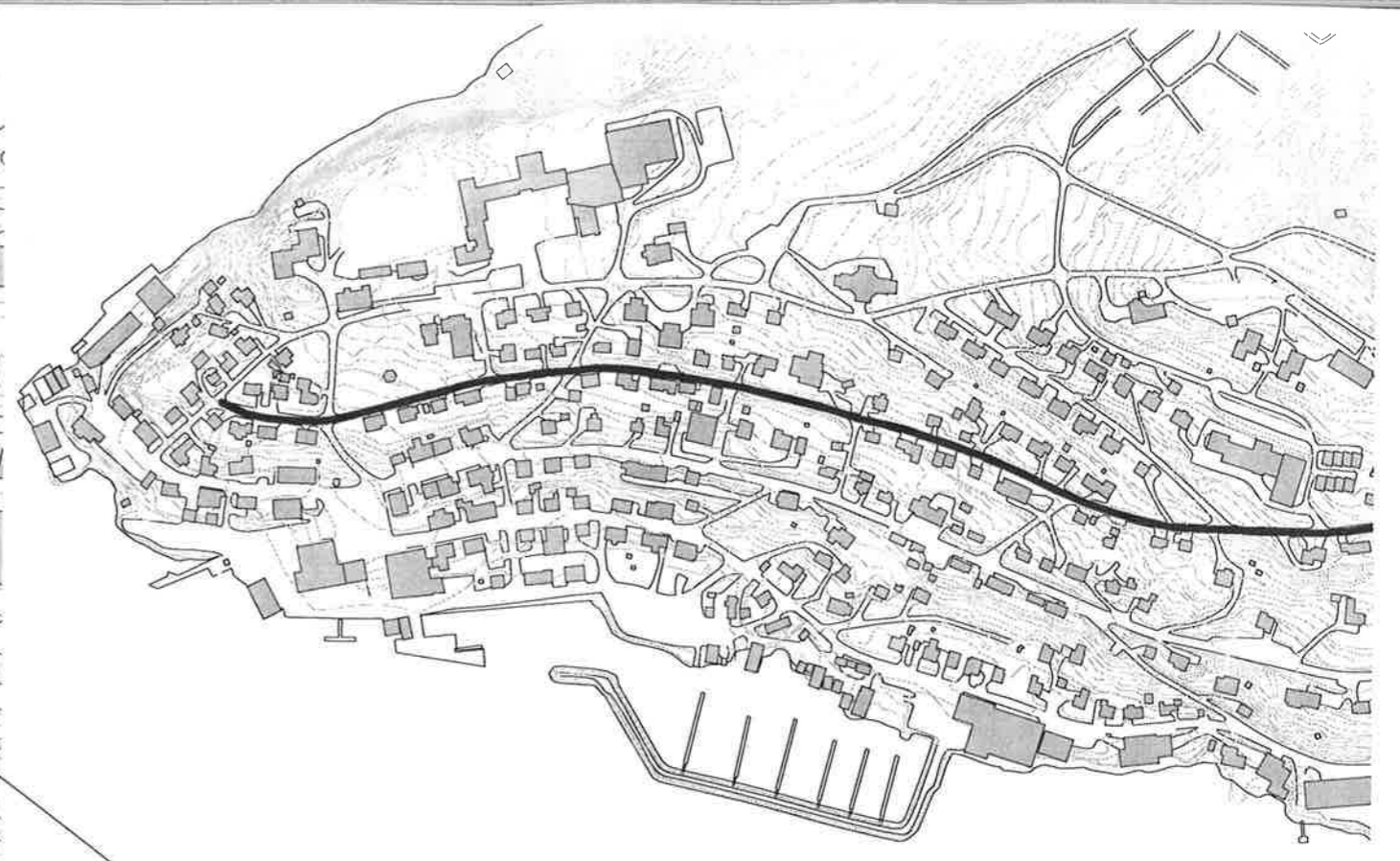
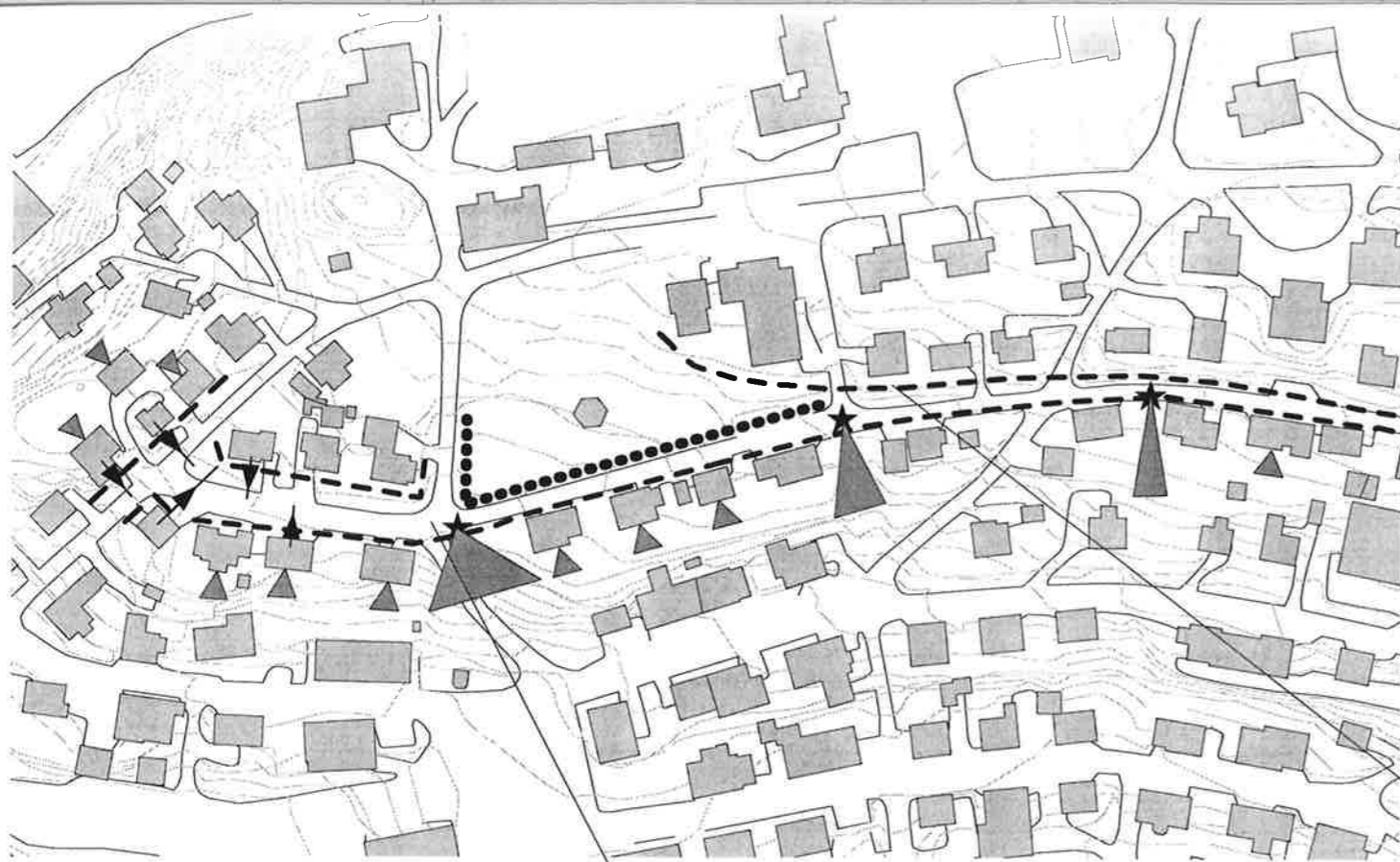

Kirkevegen - Skolegata - Odden

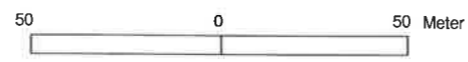
Denne gatesekvens starter med kirken på høyre side. På andre siden ligger bolighusene orientert mot sør. Gaten leder over til skoleområdet som er ett rom som åpner seg før det fører videre til den gamle skolebygningen. Parken på venstre side fungerer som et volum som innsnevrer gaterommet igjen. Det gamle skolebygget viser endringen i retning. Her på det høyeste punktet av området er det utsikt til fjordene på begge sider av halvøya.

Den nå begynnende bakken ned Odden forsterker bevegelsen framover. Bebyggelsen står tett, og definerer gateløpet. Husene er orientert mot nordvest. Langs gata åpner det seg ett landskapsvindu utover fjorden i retning sørvest. Til slutt møter denne gatesekvensen Sørlandsveien og åpner seg helt mot sjølandskapet utenfor.

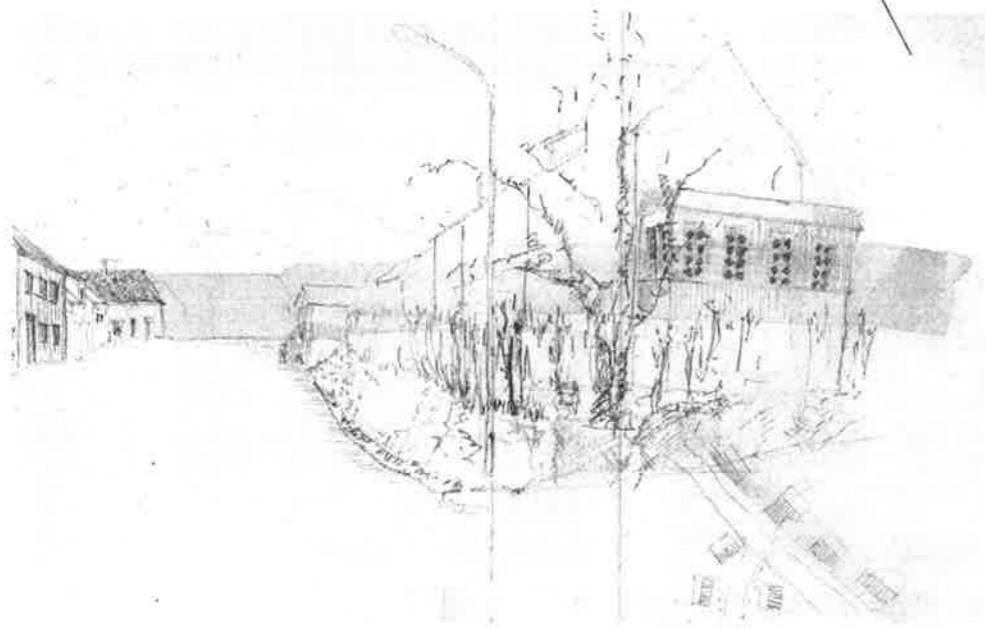

- kontakt
- ▲ utsiktsretning
- ★ utsiktspunkt offentlige rom
- myk romavgrensing
- - - - - hard romavgrensing

Avslutning av Parkvegen

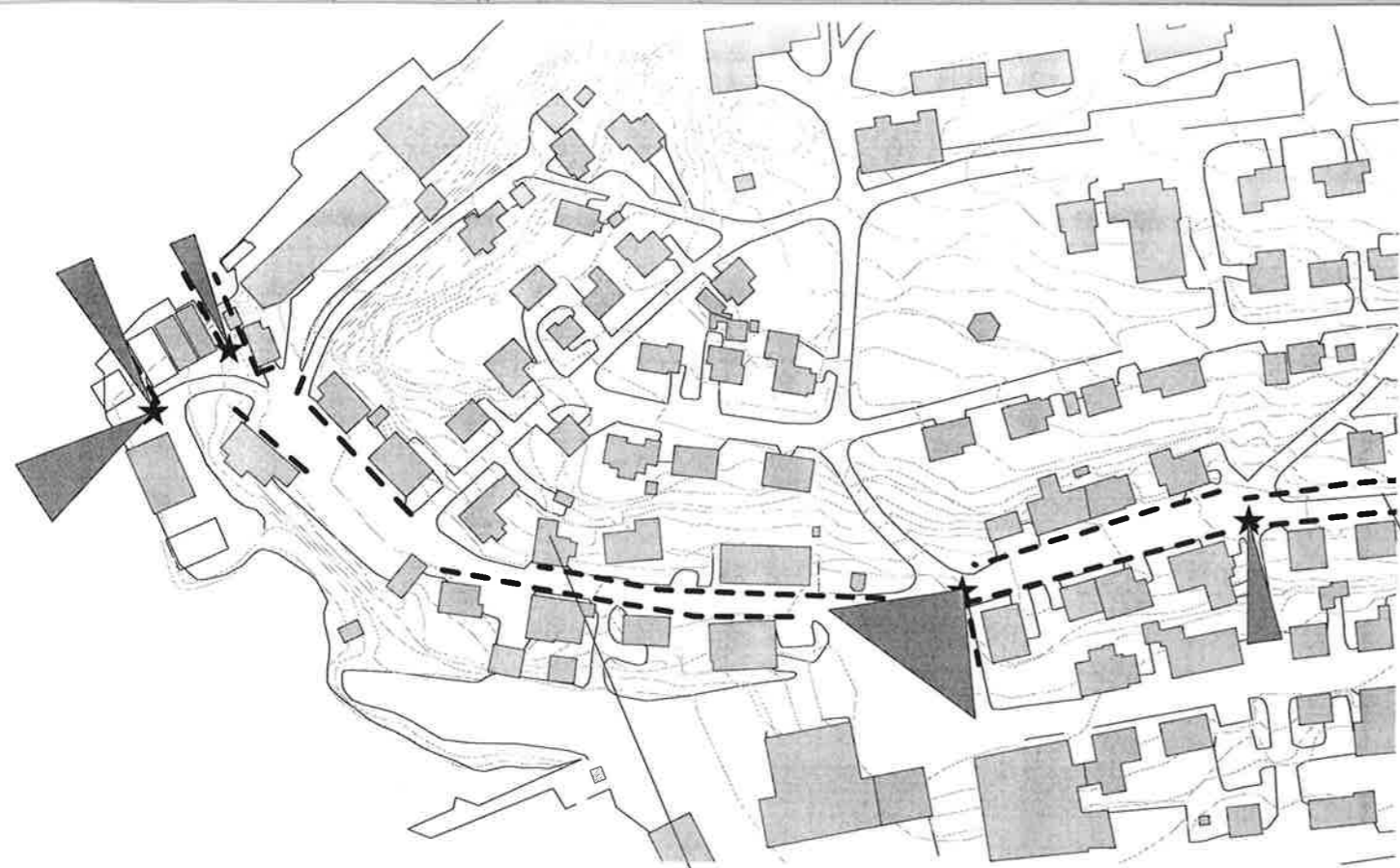

Parkvegen med park på høyre siden

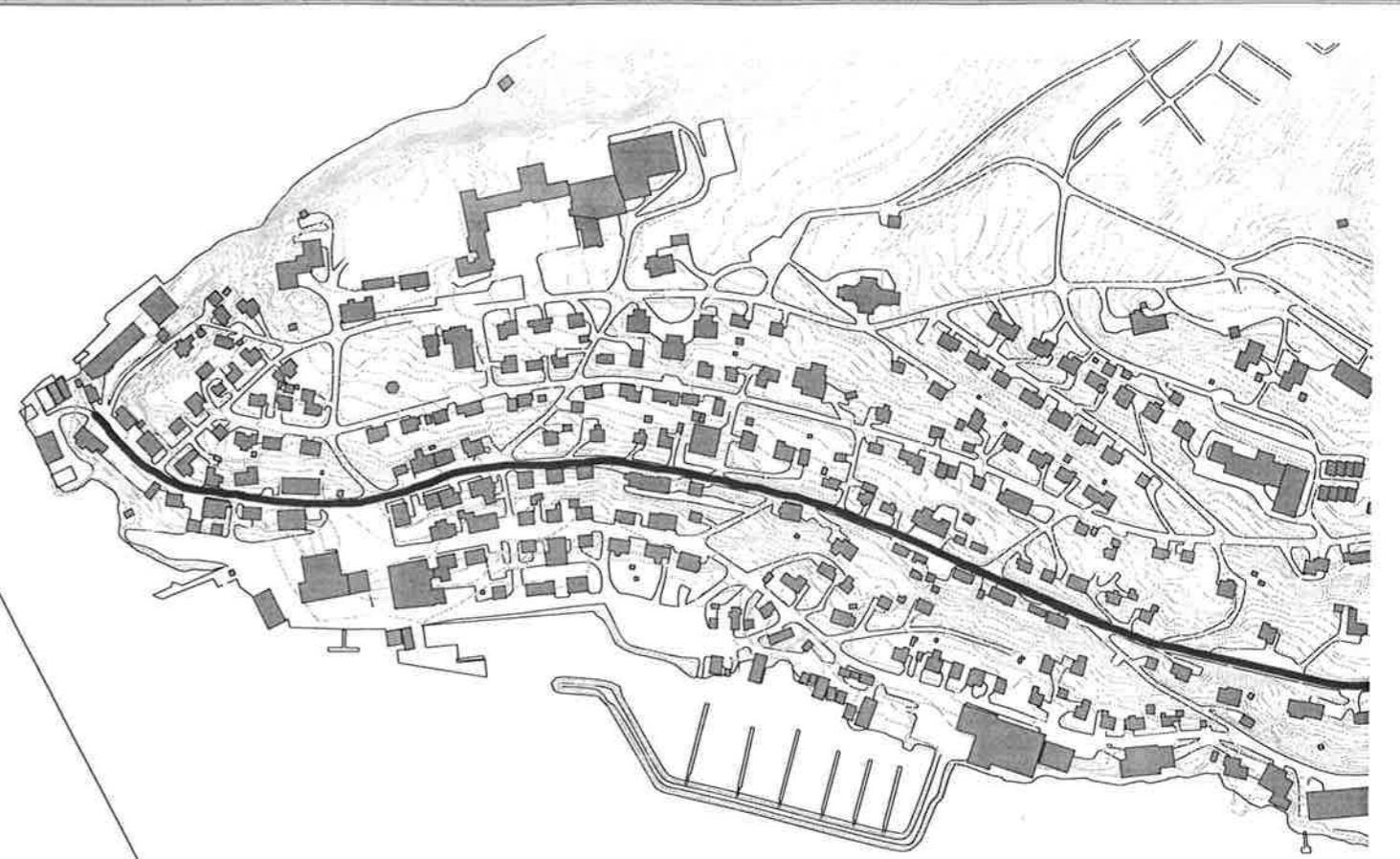
Parkvegen

Parkvegen er sterk preget av et smalt tunnellignende gaterom. Bolighusene på begge sider er orientert mot sør. Videre blir gaterommets grense på høyre side ved parken mer flytende, mens bebyggelsen på venstre side definerer gateløpet. Den siste sekvensen er preget av et større gaterom og ender til slutt i Oddabakken. Sekvensen får et brudd i avslutningen ved at det siste huset er snudd og vendt mot gaterommet. Denne avslutningen kan sees som et skille og husene her skaper en enhet. Det som er interessant er at dette siste huset også er en del av gaterom a med sine parallelle husrekker mot gateløpet. Det er vinkelen mellom de to gatene som skaper denne spesielle situasjonen.

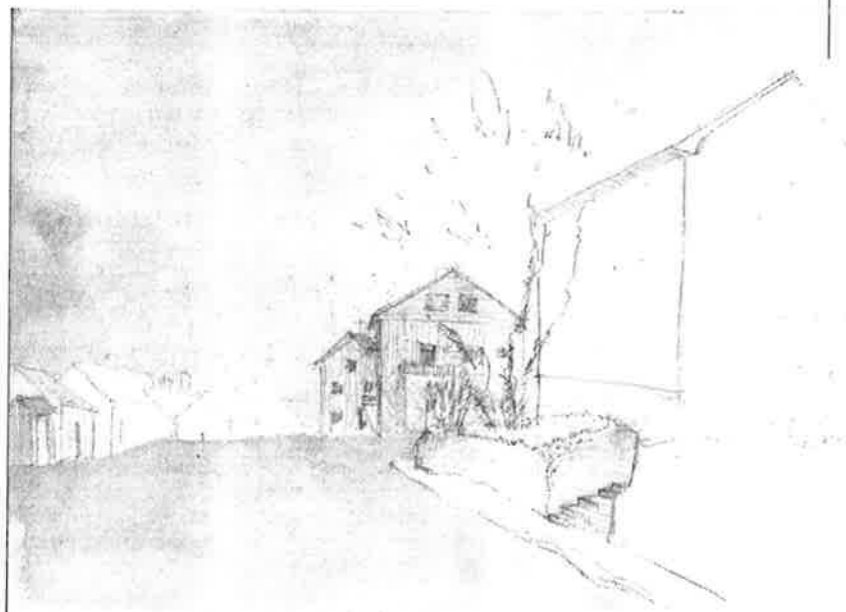
- utsiktsretning
- utsiktspunkt offentlige rom
- hard romavgrensing

50 0 50 Meter

50 0 50 100 Meter

Avslutning av Sørlandsvegen

Sørlandsvegen med blick mot torget

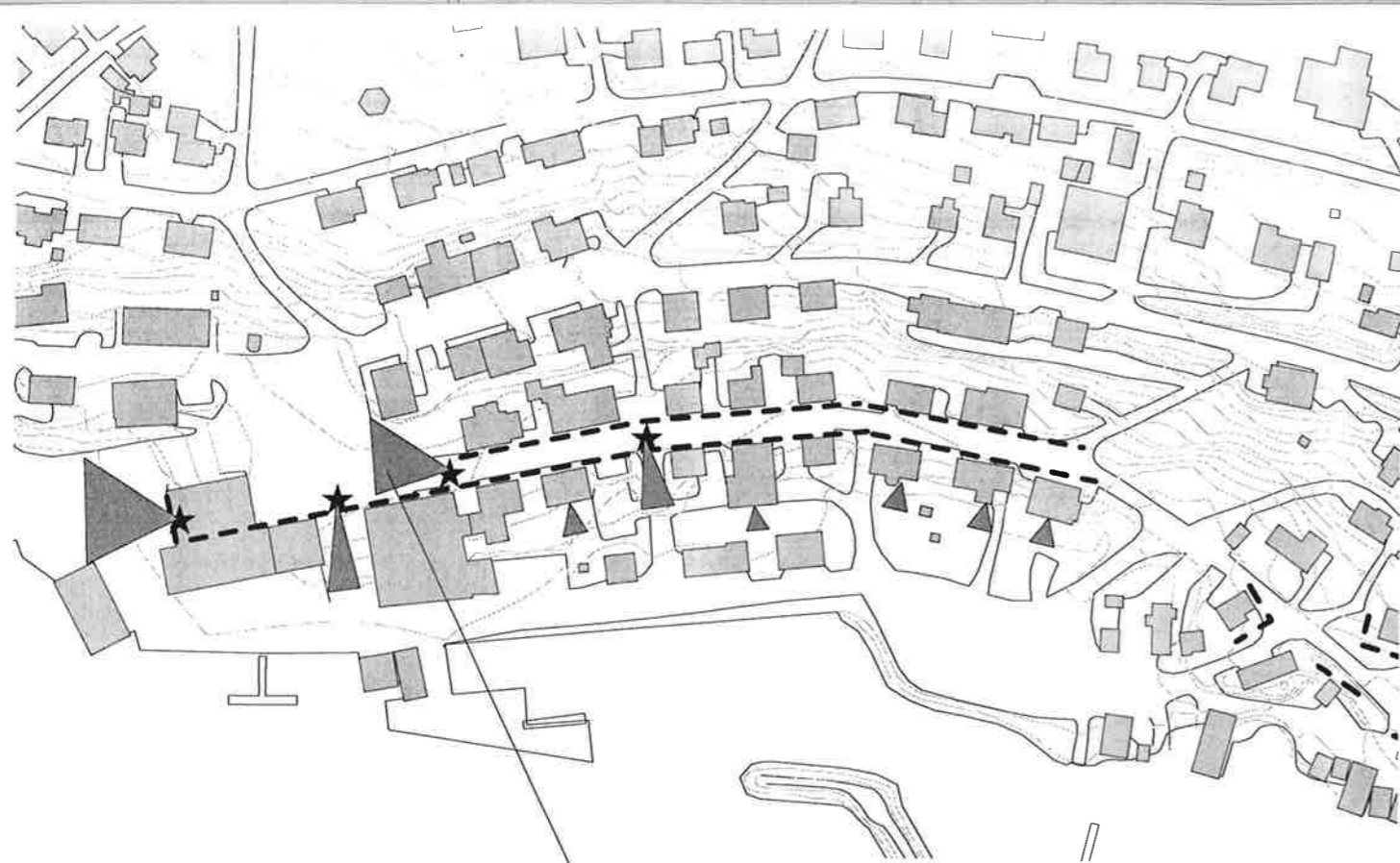

Sørlandsvegen

Husene langs Sørlandsveien er alle orientert mot sjøen i sør og gaterommet veksler mellom lange og smale rom og rom med en mer åpen karakter. Bruken forandrer seg fra rene boligstrøk til en blanding av bolig og handel. Torget utgjør et stort tyngdepunkt mens lett leselige gateløp fører videre til Odden.

Bebyggelsen utover Odden står veldig tett og rommet åpner seg lengre ut med en parkeringsplass på sørsiden som gir utsyn utover fjorden mens terrengkanten definerer gaterommets nordside.

På enden endrer husene ikke retning, men typologien endrer seg til bryggehus. Denne særegenhet definerer rommet og gir en veldig god og enkel sekvensavslutning

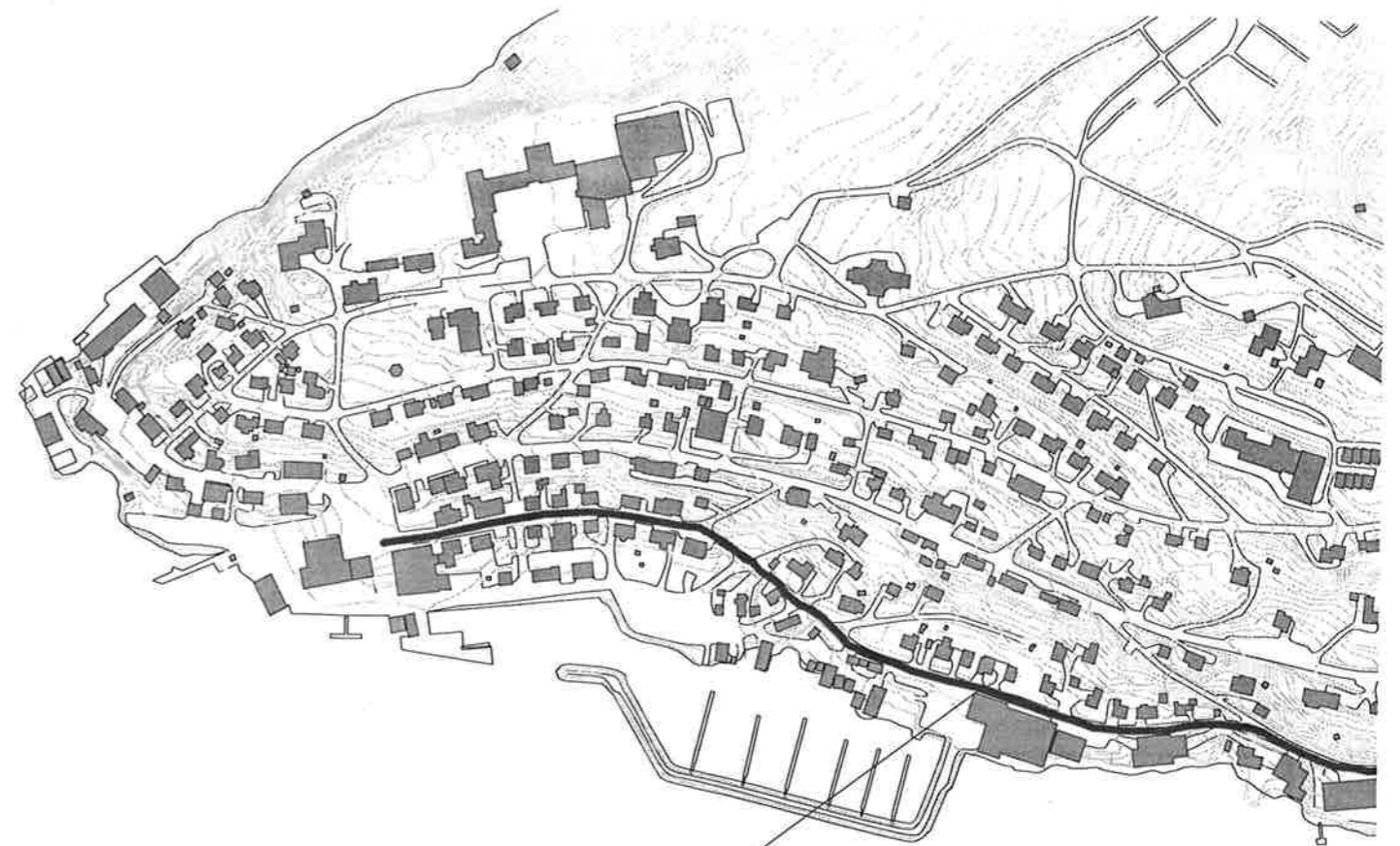
50 0 50 Meter

- ▲ utsiktsretning
- ★ utsikt offentlige gaterom
- - - hard gateavgrensing

Torggata med sikt mot Torget

Hemnesberget

50 0 50 Meter

Lapphellvegen med sikt mot Lapphella

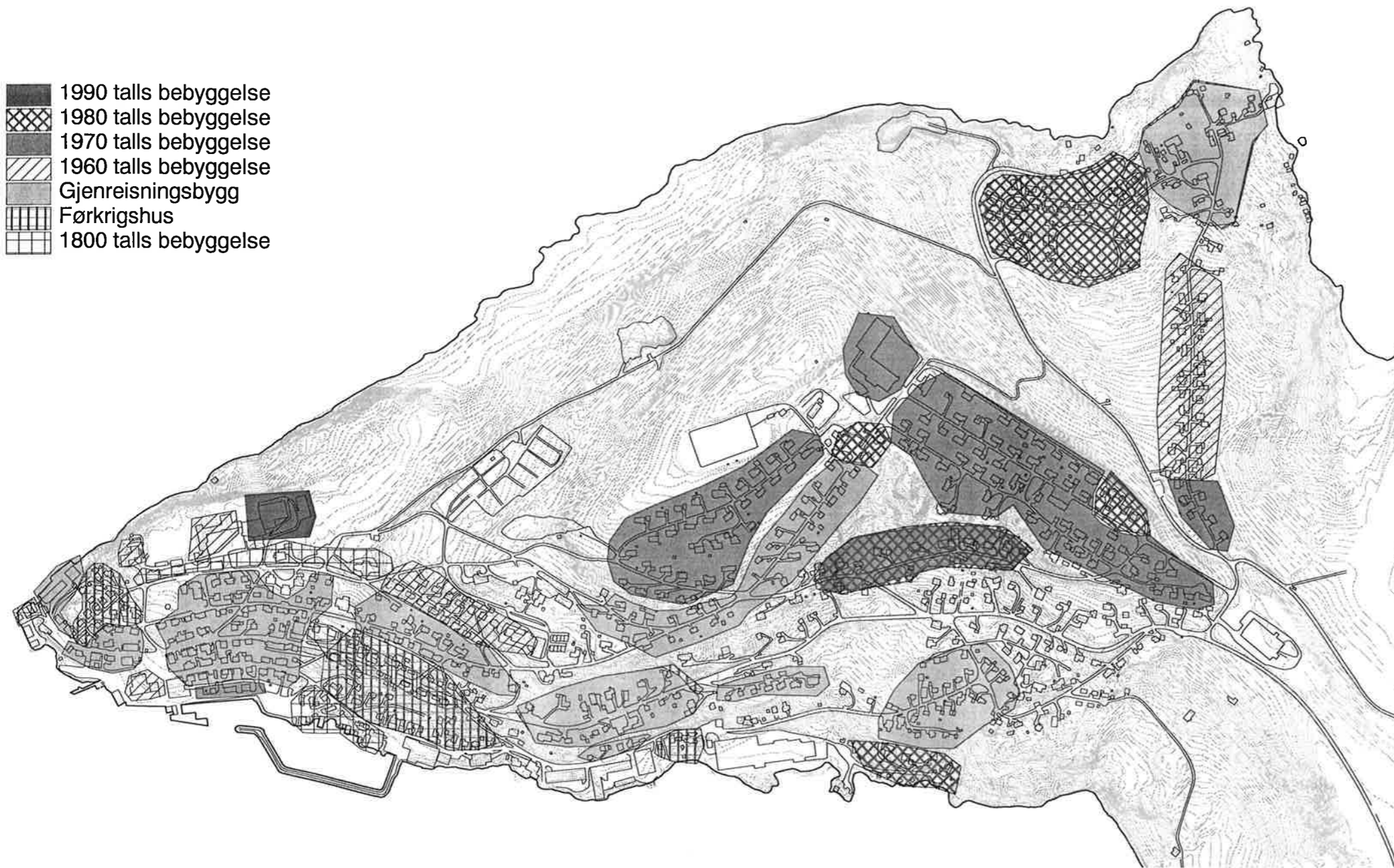
Lapphellvegen

På sjøsiden ligger stor og voluminøs bebyggelse, som fabrikker, og på den andre siden av veien ligger boliger. Boligbebyggelsen følger veiens, og dermed sjøkantens, kurver. På grunn av terrengets bratthet er fabrikkene bare nesten like høye som bolighusene, og det gir en eiendommelig gatekarakter samt utsikt mot fjorden fra boligene.

Etter den siste industribedriften følger et åpent rom med utsikt over moloen og Lapphella. Den følgende bebyggelsen på Lapphella på venstre hånd, og gjenreisningshusene på høyre side, gaterommet uklart. Dette er fordi gavlene står i forskjellige retninger, og rommet flyter ut enkelte steder.

Med den tettere bebyggelsen i Torggata er gaterommet igjen sterk definert. Gjenreisningshusene leder mot torget, og der ender også denne romsekvensen.

- 1990 talls bebyggelse
- 1980 talls bebyggelse
- 1970 talls bebyggelse
- 1960 talls bebyggelse
- Gjenreisningsbygg
- Førkrigshus
- 1800 talls bebyggelse

Utbyggingsmønster

Kartet viser når de forskjellige boligområder på Hemnesberget er utbygd. Dette er lest ut fra tolkning av stilen husene er bygd i og områdene er definert ut fra dette. I tillegg er det drøftet med lokalt kjente.

I områder som ikke er markert har utbygging skjedd over lengre tid slik at ingen bestemt stilepoke dominerer. Spesielt kan Sørlandsveien nevnes hvor alle stilepoker er representert i en utbygging som har fortonet seg som utfylling i over mer enn hundre år.

Eiendomsstruktur

"To viktige kjennetegn ved bymessig bebyggelse i forhold til den landlige, er at offentlig grunn er sikret, og at tomteinndeling og bebyggelse i de private områdene er regulert."
-Karl Otto Ellefsen.

I tidligere tider tilhører alt areal på Hemnesberget til Hemnes prestegård, eller var utskilt fra dem.

Alt kirkelig jordegods i Nord-Norge ble overført til Misjonsfondet i 1714, senere omdøpt til det Nordlandske Kirke- og Skolefond. I dag heter det Opplysningsvesenets Fond og administreres av Statens skoger på Mo.

Det betyr i praksis at omtrent alle arealer på Hemnesberget eies av en privat stiftelse, og ikke av Hemnes kommune. Nesten alle private boliger og næringsbygg står på festetomt og betaler årlig festeavgift til Opplysningsvesenets Fond. Dette gjelder også kommunale bygg.

Denne litt spesielle eiendomsstrukturen har vært opphav til en del misforståelser gjennom tidene. I forbindelse med moloutbyggingen kom konflikten fram i dagen da kommunen ferdigstilte moloen uten at grunneierforholdene var avklart.

1800 tallsbebyggelse.

Gjenreisningsarkitektur, Svenskehus, 1941

1960-tallshus

1980-tallshus

Førkrigshus, Sveitserstil

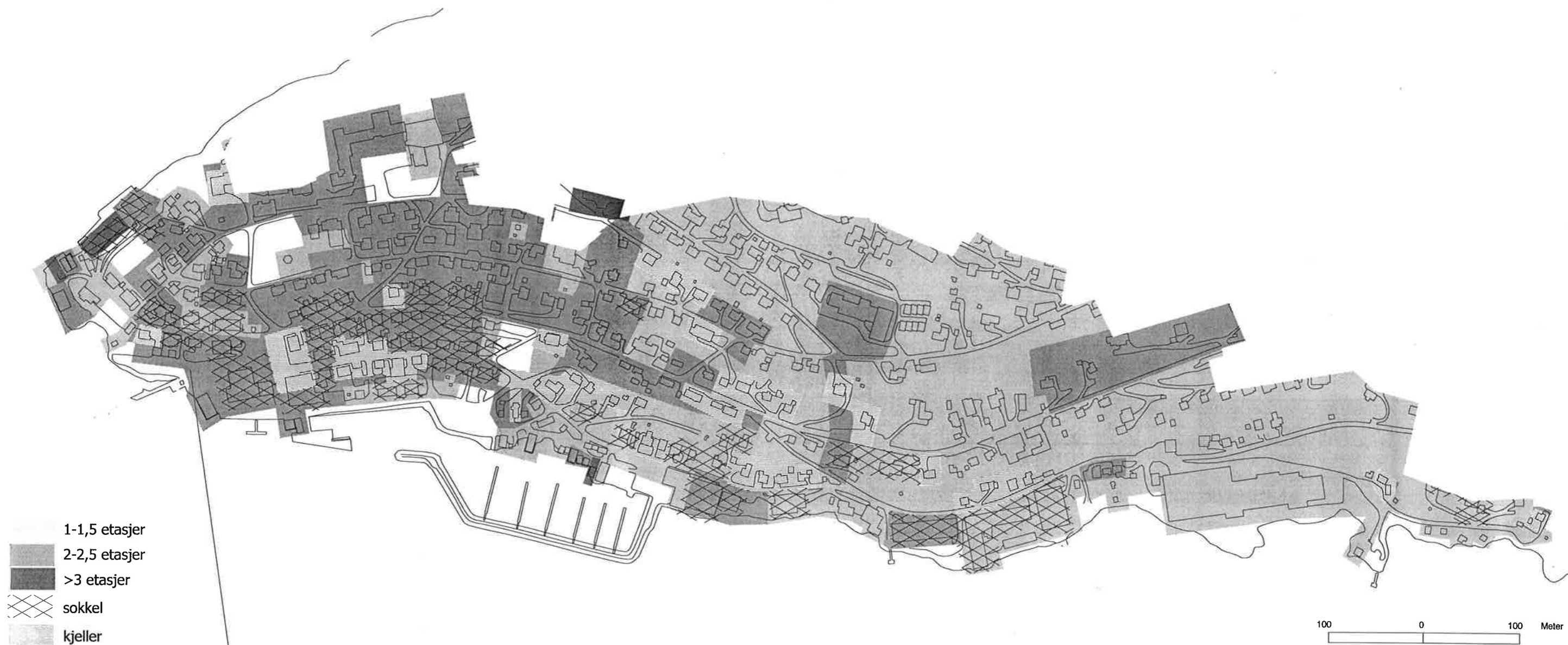
Gjenreisningshus, Husbankshus, 1950

1970-tallshus

1990-tallshus

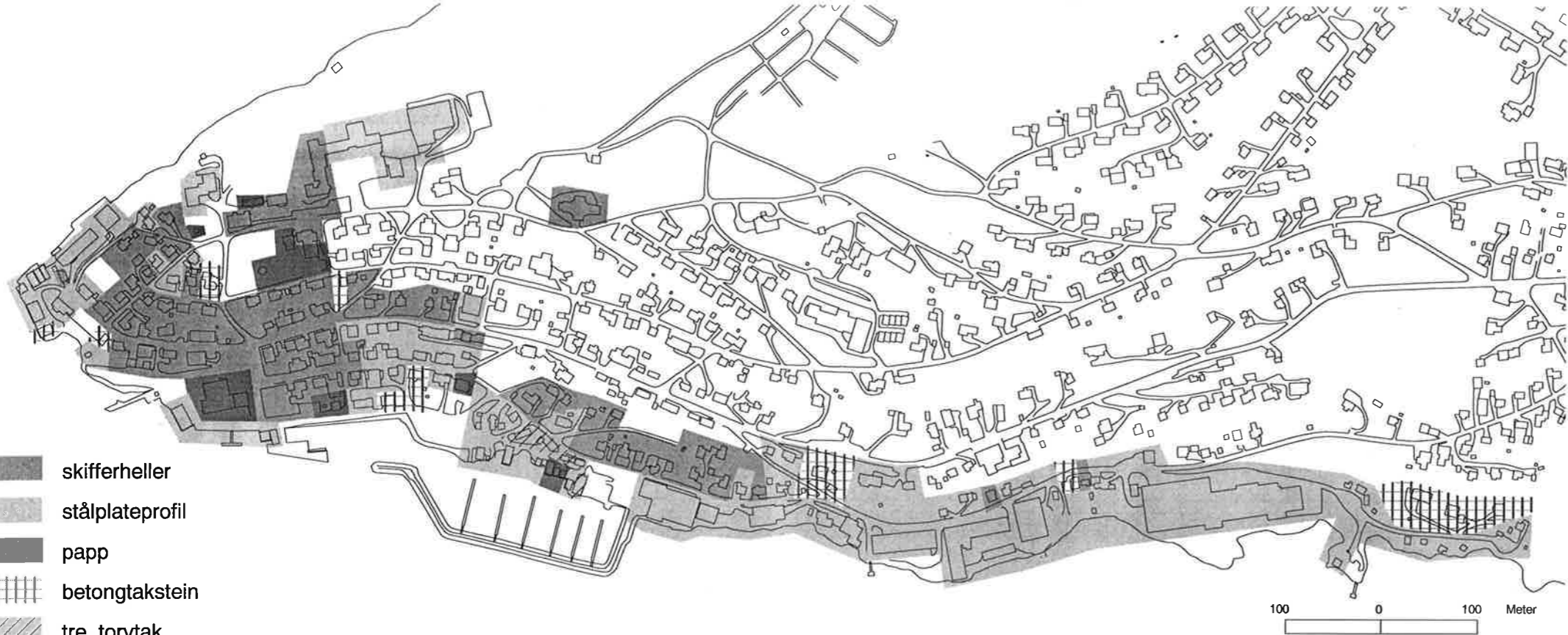
Etagehøyder

I hovedsak finner man på Hemnesberget like mange 1 og 1 1/2 etasjes hus som 2 og 2 1/2 etasjes. 2 og 2 1/2 dominerer i sentrumsområdet.

På grunn av hellningen i terrenget har de fleste husene på Hemnesberget sokkel. Soklene er normalt av pusset mur. Disse benyttes til forskjellige formål som kjeller, bod, lager og butikker i sentrum.

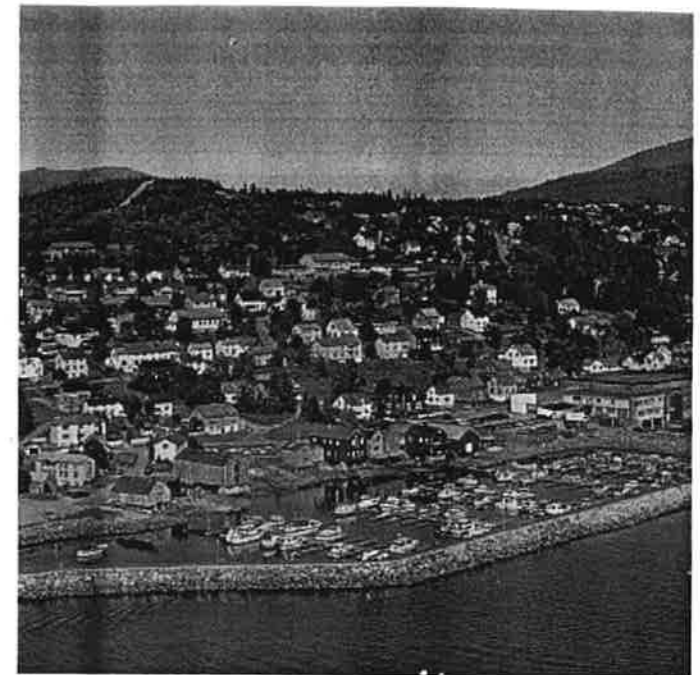
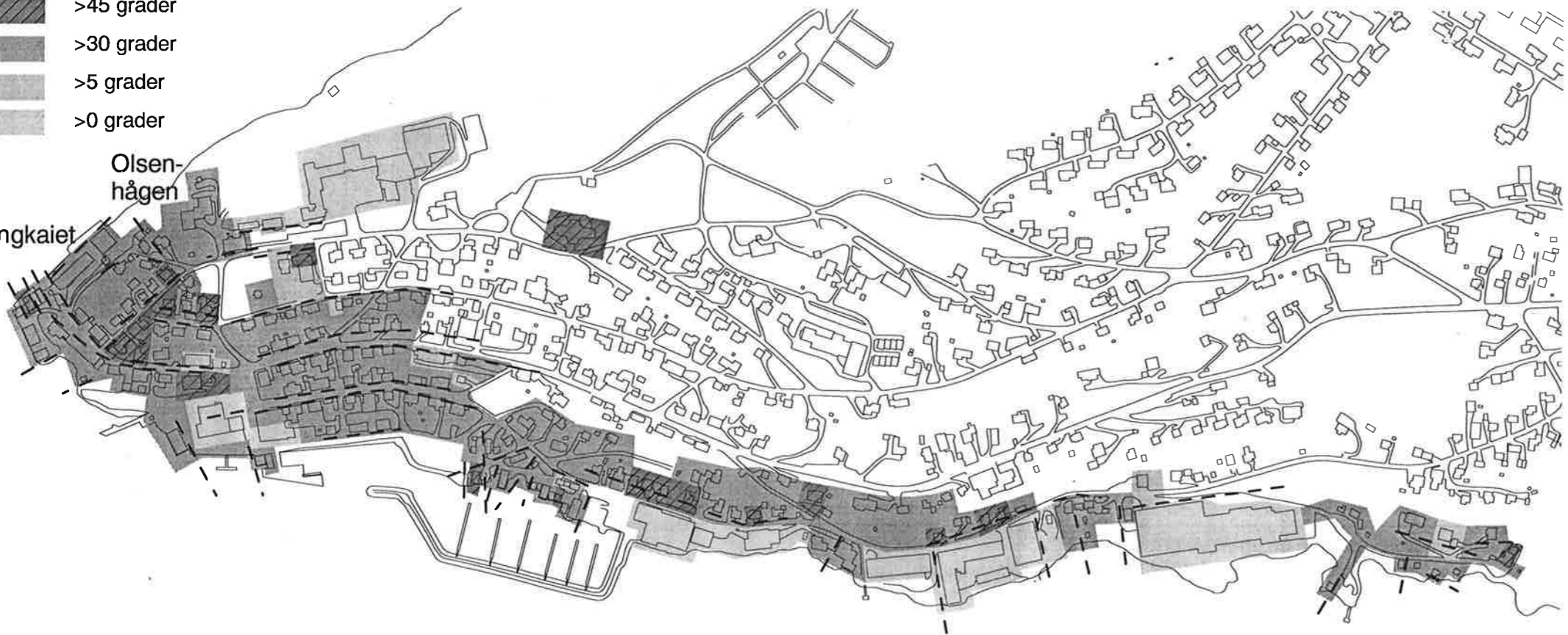
Interessant er det at i sentrum løftes sokkeletasjen opptil en hel etasjehøyde. Trebygg på mursokkel er et mønster vi ser også utenfor sentrum. Det er vanlig på husene med 2 til 2 1/2 etasjer. Soklene opprettholdes i pusset mur over hele etasjen. Slik økes etasjehøyden i sentrum til opptil 3 1/2 etasjer uten at dette oppleves slik. Det er høyden på trebygget som bestemmer opplevelsen av husets størrelse og høyde.

Disse sokkeletasjene benyttes i stor grad til butikklokaler eller annen næringsvirksomhet. Forskjellen i materialuttrykk mellom mursokkelen og trebygget fristiller butikkene som en skive under den private boligen over. Skille mellom offentlig og privat er derfor meget tydelig.

- skifferheller
- stålplateprofil
- papp
- betongtakstein
- tre, torvtak

- husenes langside
- >45 grader
- >30 grader
- >5 grader
- >0 grader

Flyfoto (Normanns Kunstforlag AS)

Matrealbruk

I sentrumsområdet brukes det nesten bare skifer, og skiferets grå fargetone binder bebyggelsen sammen. Stålplatetak finnes langs sjøkanten på brygger, fabrikker og boligbebyggelse. Det er innslag av platetak i bebyggelsen over hele Hemnesberget. Tekking med papp forekommer unntaksvis. Torvtak finner vi på den eldre bebyggelsen på Lapphella. På nyere bebyggelse er det en trend å bruke betongtakstein.

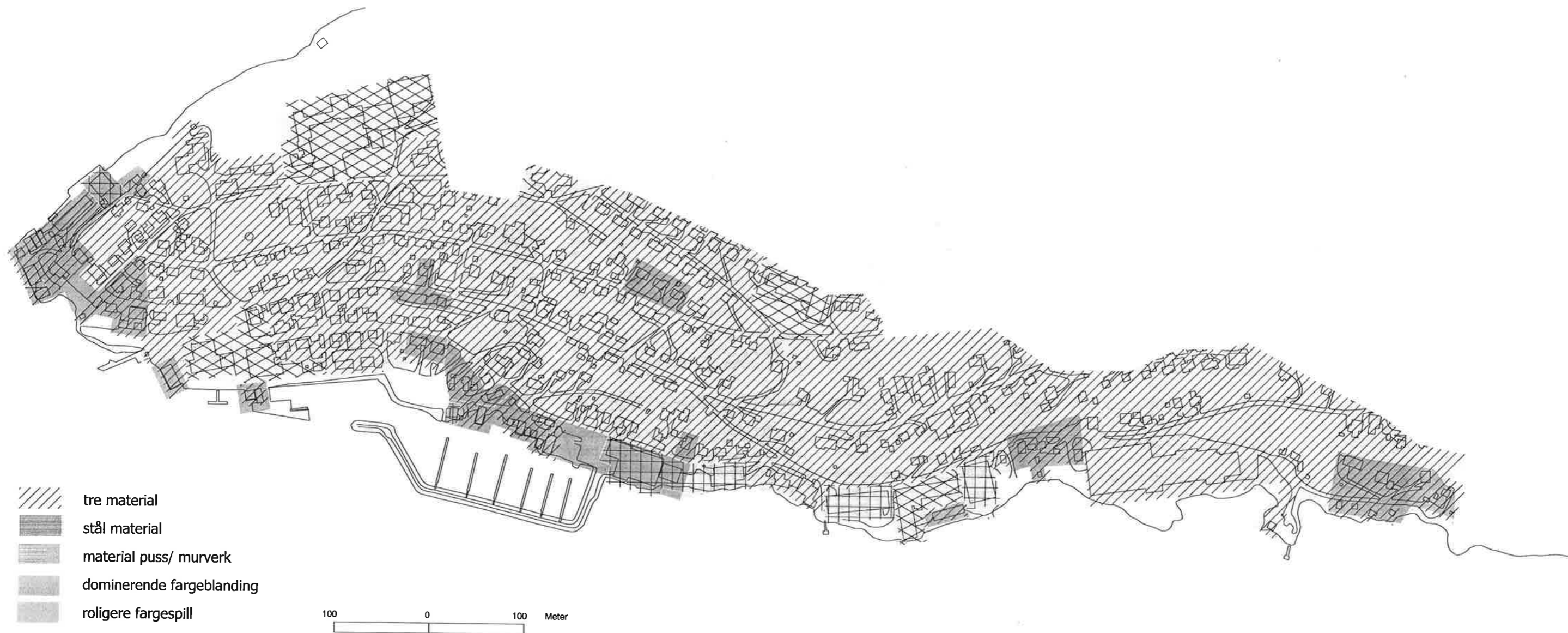
Takvinkel

På Hemnesberget er den dominerende takvinkel rundt 40 grader. Dette er typisk for gjenreisningsbygg. Takflatene ligger generelt vendt mot sjøen. Fra fjorden er det derfor takene som dominerer inntrykket av stedet.

Sjøkanten var tidligere dominert av bryggehus med gavlveggen mot sjøen. Dette kan man se på de gjenværende bryggene og kirkebuene. Man kan fortsatt ane hvordan denne sjøfronten har sett ut da det var en nesten sammenhengende bebyggelse med variasjoner innen denne typologien.

Større bygg som skole, hotell og industrilokaler har for det meste flate tak.

Spesielle tak utenom de nevnte finnes også. Markant er Præstengkaiet med mansardtak og Olsenhågen med sitt sagtannmønstrede tak.

Flyfoto (Aune Forlag AS)

Hemnesberget

Overflatematerialer

På hele Hemnesberget er trekledning hovedelementet i fasadeutforming og veldig typisk for boligbebyggelsen. I de fleste tilfeller er det stående panelt kledning.

Langs sjøkanten brukes det hovedsakelig profilerte stålplater til kledning av bygninger. Her ligger nærings- og produksjonslokalene. Bygningsvolumene her er ofte store og bruken av stålplater er antagelig økonomisk motivert.

I utforming av farge og struktur har disse platene nesten like egenskaper som tre. Dette materialet er brukt som kledning på enkelte bolighus.

Noen større offentlige bygg og enkelte næringslokaler har rene pussfasader. Nybyggene til Rana tre har liggene panel.

Fargebruk

På bygningene langs sjøkanten finner man en blanding av typiske kraftige farger (oker, rød, blå, gul), mens fargene i andre deler av bebyggelsen er tonet ned i tilbakeholdne nyanser i hvit, beige og lyse pastelltoner.

Historisk var sjøkanten det viktigste området for handel, produksjon og bosetting. Stedets hovedansikt lå mot fjorden og henvendelsen til fjorden gjenspeilte seg i fargene som var sterke og klare. Disse fargene ga en signalvirkning og fremhevet stedet fra omgivelsene.

Hotellet

Fjordhotellet ble bygd i 1966. Det ble satt opp som kombinert hotell, restaurant/ kafé, bensinstasjon og bank. Bygget har synlige betongsøyler i fasaden, med dels pussede og dels platekledte felt mellom og flatt tak med markert gesimskasse.

Søylene i fasaden er lyse mot de mørke vindus/plate/ puss feltene og virker derfor klart vertikalt delende. Feltene mellom blir optisk som et felt bak søylene. Disse kraftig markerte søylene bærer med stor overbevisning den tunge horisontalen; gesimskassa. Med dette uttrykket av jevnt fordelte søyler som bærer et tungt tak, kan tankene vandre mot de klassiske idealer. Dette til tross for at hensikten med valg av formspråk nok har vært på moderne vis å ærlig vise konstruksjonen i fasaden.

Elementbyggeriets repetisjon hadde som hensikt å vise enkel nøysomhet og sosialdemokratisk likhet for alle. Her har imidlertid hotellets vinduer blitt nokså tilfeldig skiftet ut over årene og denne likheten har forsvunnet. Resultatet er et litt lurvete inntrykk av lappeteknikk.

Coop

Samvirkelagsbygget, nå Coop og bibliotek, er et betongbygg. Bedriften har alltid vært blandt de største på Helgeland, og ble bygd opp etter hver brann. Det nåværende bygget er satt opp etter krigen. Bygningskroppen er todelt. Mot torget har bygget to etasjer, glattpusset fasade uten detaljering, smal gesimskasse og skiferkledd, valmet tak med liten takvinkel. Bygningskroppen mot sjøen er i to etasjer + kjeller, men ligger en etasje lavere på grunn av terrengfallet.

Også her vises søylen i fasaden, om enn noe svakere. Gesimskassen er smalere, og uten takutstikk.

Da bygget var nytt hadde det store utstillingsvinduer for å innvitte kundene inn til handel. I dag er enten vinduene flyttet opp som smale bånd mot taket, eller limt igjen med reklameplakater. Resultatet er et tidsriktig lukket inntrykk å la kjøpesenter.

Coop har en arkade foran, som nok er fin å ha i regn og snø, men som gjør bygget desto mer lukket, idet det blir skygge under arkaden.

Hemnes Rana Mek.

De største byggene på Rana Mekaniske verksted ble bygd på 80-tallet og ligger øst for moloen. Skalaen på bygget, og materialbruken er fremmed i det miljøet det ligger i, med Lapphella som nærmeste nabo. Størrelsen er enorm, med svære porter i fasadene, både mot sjø, vei og plassen mot Lapphella. Bygget er dimensjonert for å kunne ta inn store båter. Materialene er stål og aluminium.

Kilde:

"Stedsanalyse for Hemnesberget - i Hemnes kommune, Nordland" Et ledd i forarbeidet til kommunedelplan for Hemnesberget, Korgen 2001

Befolkningsanalyse

Vi har få opplysninger om befolkningsstørrelsen på Hemnesberget. De tallene kommunen opererer med gjelder kommunen sett under et. Ut fra disse kan vi se at befolkningen i kommunen har økt fram til 1960-tallet da kommunen var preget av stor utflytting. Siden 70-tallet har kommunen hatt en svak nedgang i folketallet. Det ser ut som om folketallet nå har stabilisert seg ved 4700 personer.

Befolkningstallene i de spredtbygde områdene i kommunen har gått kraftig nedover, med en nedgang på 21,4% fra 1980-1990. Til sammenlikning gikk folketallet i spredtbygde strøk for Nordland som helhet ned med 6,3%.

Av kommunens tettsteder har bare kommunesenteret Korgen, stasjonsstedet Bjerka og Finneidfjord hatt befolkningsvekst i den samme perioden. Hemnesberget har en svak tilbakegang, og Bleikvassli som har vært preget av nedlegging av gruvevirksomheten, har sterk nedgang i folketallet.

	1980	1990
Hemnesberget	1390	1383
Korgen	754	849
Bleikvassli	665	545
Finneidfjord	414	451
Bjerka	274	374

Framtidsutsiktene for Hemnesberget ser bra ut med tanke på at Hemnesberget har større barnekull nå en før, noe en kan se av skoleklassenes størrelser. Sentralskolen forventer vekst også framover. Nye innvandrerboliger, innvandrerskole og stabile arbeidsplasser bør også slå positivt ut med tanke på å stabilisere befolkningstallet. På den andre siden er befolkningssammensetningen foruroligende i den aspekt at kommunen har et kvinneunderskudd og en stadig eldre befolkning.

Statistisk sentralbyrås framskriving av folketallet i Hemnes 2020 viser nedgang. Framskrivningen viser at Hemnes kommune vil få en enda skjevare alderssammensetning, med flere eldre og færre barn.

Befolkningen i Hemnes kommune har generelt et lavt utdannelsesnivå og en stor andel trygdede. Inntektsnivået i Hemnes er lavere enn i Nordland sett under ett.

Kilde:
Presentasjon av Hemnes Kommune
<http://www.hil.no/biblioteket/reiseliv-95/FGH-KA/P1.html>
Strategisk Kommuneplan for Hemnes 1999-2011

Fordommer

Vi fisket etter fordommer under intervjuene i uke 6, 2002.

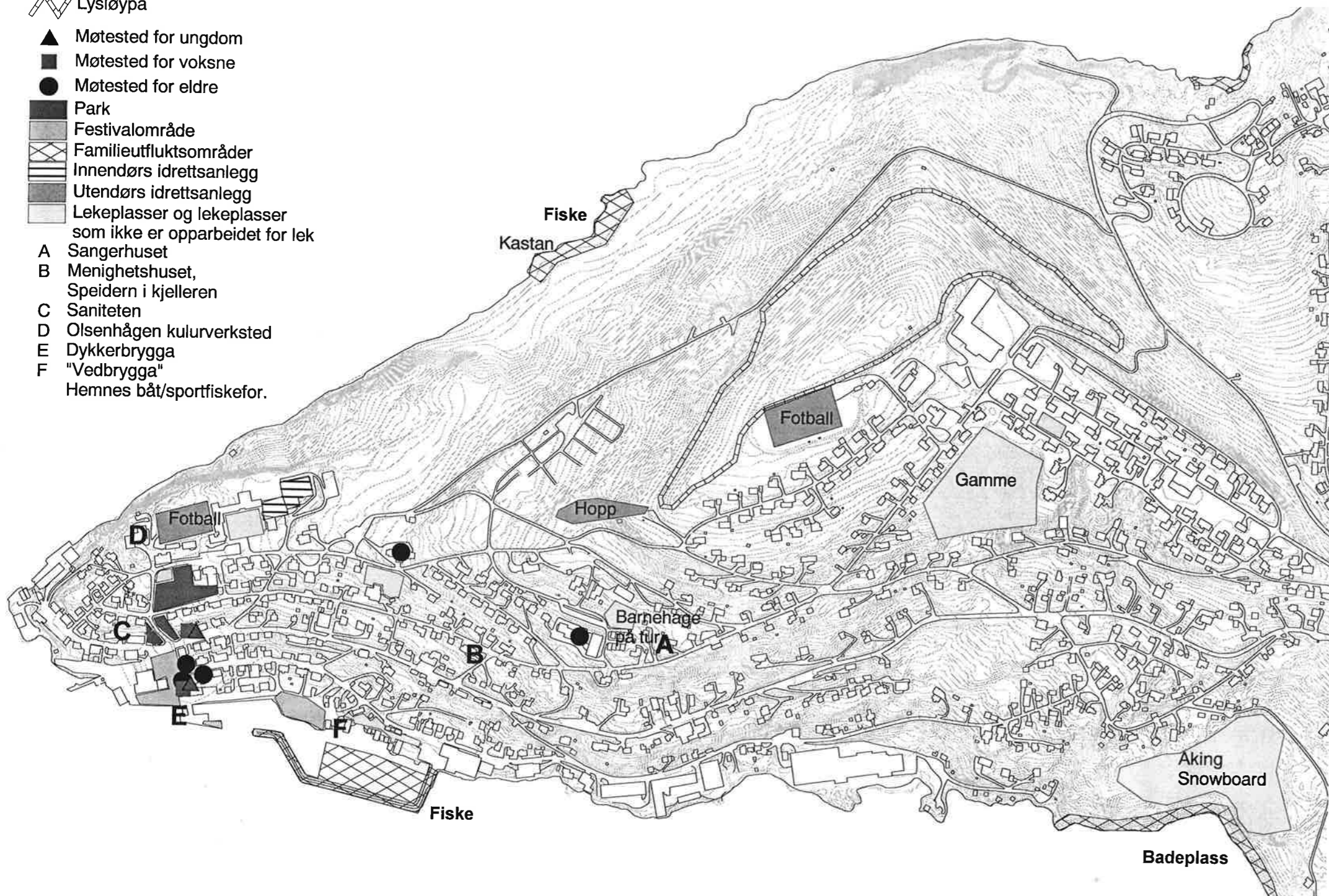
Hva slags sosiale områder kunne vi finne på Hemnesberget?
Bor fiffen og bomsen hver for seg?
Er Hemnesberget bedre enn Korgen?
Er Hemnesberget bedre enn Finneidfjord?

Her var det lite å hente. Ingen vi snakket med ville være med på at Hemnesberget hadde sosiale grenser, selv om vi fikk høre om en horisontal grense i sentrum, der leilighetene i andre etasje visstnok var leid ut til innvandrere.

Ved Lynch-analysen utført i 8.klasse ble Juvika i en besvarelse nevnt som et område med negativt fortegn. Det ble kommentert som rusmiljø ved forklarende tekst. Tilsvarende meninger om rus i forbindelse med innvandrerboligene i Juvika kom også fram i voksenmiljøer under løst snakk om temaet.

Lysløypa

- ▲ Møtested for ungdom
- Møtested for voksne
- Møtested for eldre
- Park
- Festivalområde
- ▨ Familieutflyktsområder
- ▨ Innendørs idrettsanlegg
- ▨ Utendørs idrettsanlegg
- ▨ Lekeplasser og lekeplasser som ikke er opparbeidet for lek
- A Sangerhuset
- B Menighetshuset, Speidern i kjelleren
- C Saniteten
- D Olsenhågen kulturverksted
- E Dykkerbrygga
- F "Vedbrygga" Hemnes båt/sportfiskefor.

Jazz- og blues festivalen

Arrangeres av Hemnes Jazz-forum siste helga i august. Store navn innen jazz kommer til Hemnesberget. Torget, hotellet, og området nedenfor hotellet blir brukt under festivalen. Aulaen på skolen brukes, og Idrettshallen og Roghellskøtet i Lapphella blir også benyttet.

De siste årene har hotellet blitt leid av nåværende eier Rana Sparebank, og åpnet i forbindelse med festivalen, men om hotellet skifter eier og blir tatt i bruk til f.eks. kontorer eller boliger, ser det mørkt ut for festivalen.

Jazzfestivalen har økt i omfang og popularitet, og i 2001 ble en av de gamle båtfabrikene brukt til Bluesfabrikk. Hele Hemnesberget stiller opp, 200 funksjonærer. Jazz og bluesbarnehage.

Sild- og humorfestivalen

Sild- og humorfestivalen arrangeres i august/september, på skolen og det tidligere hotellet. Det arrangeres sildefiskekonkurranser, og TV-showet "Du skal høre mye" kommer på besøk.

Båt- og fjordfestivalen

Båt- og fjordfestivalen arrangeres av handelsstanden, dykkerklubben og Hemnes båt og Sportsfiskeforening og holdes nest siste helga i juni. Aktivitetene legges til området nedenfor hotellet, torget og småbåthavna, i tillegg til fjorden. Det er 18 års aldersgrense og alkoholservering på arrangementene. Festivalen trekker mye folk utenfra kommunen.

Fritid

Registrering av Hemnesværingens fritid er gjort med bakgrunn i intervjuer utført på Hemnesberget i dagene 2.-4. februar 2002. Intervjuobjektene var representanter for alle aldersgrupper i befolkninga og fikk snakke løst og fast om fritid, lek og idrett, samt plote stedene de nevnte inn på kart over Hemnesberget. Vi snakket også med lederen av barnehagen og fikk vite hvor deres turer gikk.

Både ungdom og barneforeldre nevnte Dalan som uteområde nummer en.

Diverse foreningshus, Coop og bakeriet ble nevnt av de eldre.

Idrettsbygget, Coop, "Bingen" på skolen og ungdomshuset ble nevnt av de unge. De voksne pekte først og fremst på Hansasmuget pub, båthavna og Kastan fjordpark.

Barnehagens mest brukte turområde er skogholtet ved Langbakken der det er fint å ake, o.l. Det er for langt og bratt for barna å gå ned til Kastan.

Som kritikk av undersøkelsen må vi nevne at kartutsnittet bare viste Hemnesberget, og ikke stedene utenfor, slik at de som nevnte turterreng utenfor kartutsnittet måtte betegne dette med pil i retning av det området de siktet til.

Foreninger

I infolderen: Litt om lag og foreninger på Hemnesberget gis et inntrykk av mangfoldet og spennvidden i stedets foreningsliv. Foreningene som presenterer seg her er:

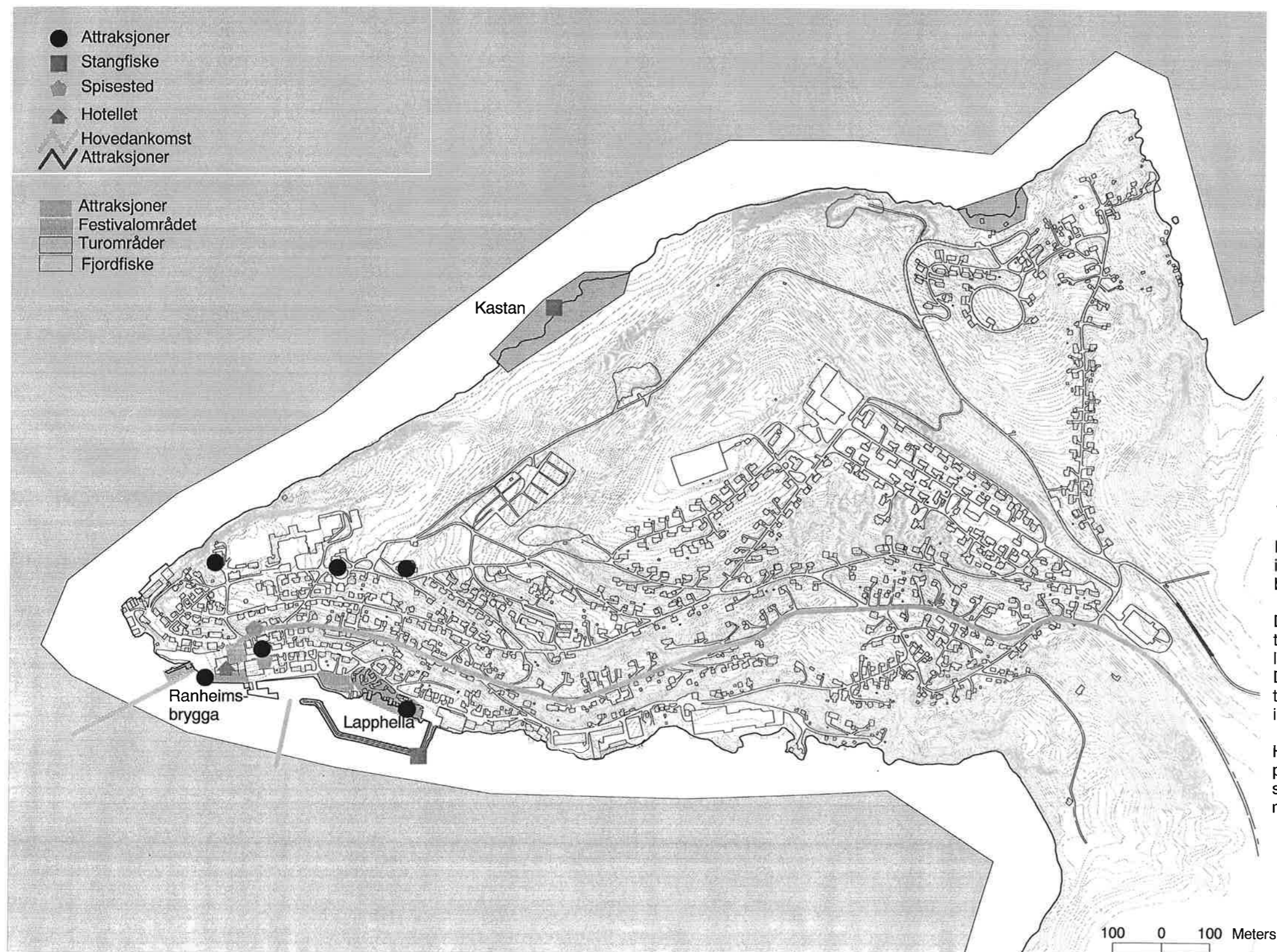
- Hemnesberget Vel
- Hemnes idrettslag
- Sofajoggerne
- Hemnes & Sør-Rana Skyttelag
- Hemnes Fritidsklubb
- Hemnes lag av Norges Kvinne og Familieforbund
- Hemnes båt og Sportsfiskeforening
- Gammeldansens venner
- Lapphellas Venner
- Hemnes Mannskor
- Hemnes sanitetsforening
- Hemnes Jazz-forum

I Hemnes kommune

Reiselivet i Hemnes kommune er av beskjedent omfang. Tilbudene til turistene er få og lite utviklede. Kommunen utarbeidet en reiselivsplan i 1997, men oppfølgingen var mangelfull. I den markedsføringen av kommunen som finnes, spiller en på den store spennvidden i kommunen: Fra

høyfjellet ved grensa til "sørlandsdyllen" på Hemnesberget.

Kilde: Presentasjon av Hemnes Kommune
<http://www.hil.no/biblioteket/reiseliv-95/FGH-KAP1.html>

På Hemnesberget

Brosjyren "Fra evig snø...til smul sjø" utgitt av Hemnes Kommune beskriver Hemnesberget som en del av en totalpakke der kommunen presenteres som helhet. Det fokuseres på den nordlandske småbydyllen, Lapphella, Kastan fjordpark og rike fiskemulighetene på fjorden. Bademuligheter og muligheter for å leie båt nevnes.

Brosjyren

"Velkommen til Hemnesberget-trivelig småby midt i Ranafjorden"

Her blir tilbudene på Hemnesberget tatt opp mer spesifikt.

Her nevnes:

- Den kulturhistoriske samlinga på Ranheimsbrygga
- trykkerimuséet Nordlands Avis som er kommunens "Fotefar i Nord"- prosjekt
- Kastan fjordpark
- Kirka
- Eika og Bøka
- Den nye småbåthavna
- Lapphella
- Ravnflåget
- Båt- og fjordfestivalen
- Jazz- og blues festivalen
- Sild- og humorfestivalen
- Salgsmesser i idrettsbygget (dette er det slutt på nå etter at hotellet ble nedlagt)
- Optimisten Landeveisstafett

Vurdering

I arbeidet med analysen har vi funnet ut at det ikke er noen organisert form for båtutleie, og å bade er det få Hemnesværinger som gjør selv.

Det er få turister som kommer til Hemnesberget, til tross for gamle brosjyrer. Etter at hotellet ble lagt ned er det enda færre enn før. Det etterspørres overnattingsmuligheter for turister, både de som kommer i småbil, i bobil, campingbil og i båt.

Hemnes Båt- og Sportsfiskeforening har planer om å bygge servicebygg for småbåtturister samt gjestehavn i forbindelse med småbåthavna.

Næringsanalyse

Industri

Langs sjøkanten ligger flere industribedrifter. Her finns det mange ansatte, først og fremst menn. Framtidsutsiktene for denne typen virksomhet er stabil, men man ser tendenser til at arbeidsintensiv produksjon flytter utenlands, og at produksjonen iblant endrer karakter.

Handel og service

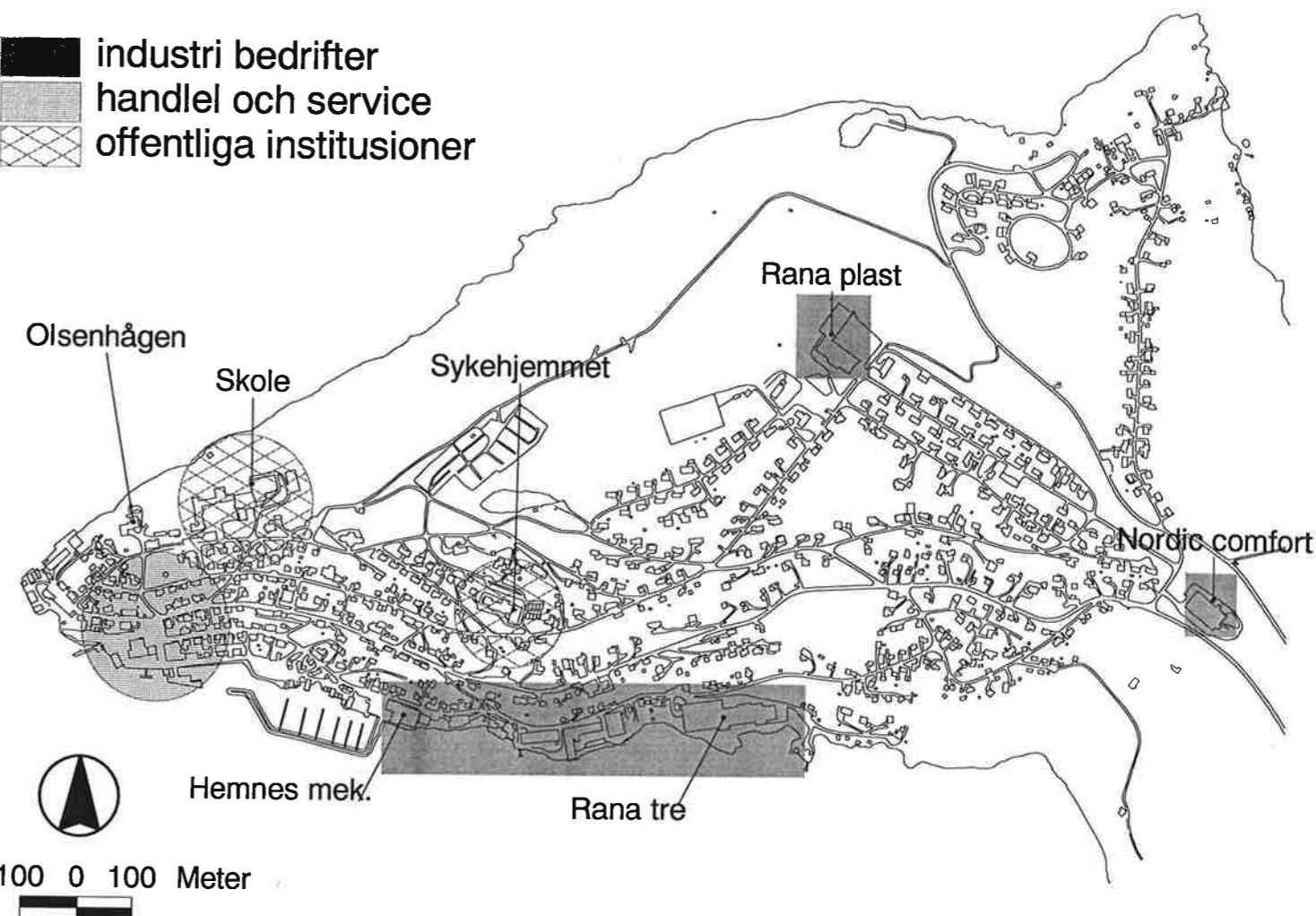
I sentrum ligger mesteparten av handels- og servicenæringa som utgjør mange viktige arbeidsplasser for tettstedet. Den sentrumshandelen som i dag finnes ser stabil ut, men man regner ikke med noen økning. Behov for dagligvarehandel og daglig service er dekket. Konkurrenter finnes i Mo i Rana og Korgen. Før å kunne konkurrere med disse kreves en viss fleksibilitet og nytenking. Dette har man gjort på Hemnesberget. Noen bedrifter har funnet sin nisje og har fått et stabilt og bredt kundegrunnlag.

Offentlige institusjoner

De offentlige institusjonene er, med sine mange arbeidsplasser, viktig for Hemnesberget. I denne sektoren finner vi flest kvinnelige ansatte; f.eks i skolen, sykehjemmet og barnehagen. Framtidsutsiktene for disse institusjonene er stabil drift.

■ industri bedrifter
■ handel och service
■ offentliga institusjoner

Eksempler

Hemnes Sentralskole har 19,5 årsverk på lærersiden, av disse er 12 kvinner. På SFO er det 6 ansatte, alle kvinner. I tillegg kommer 3 ansatte i administrasjonen, hvorav 2 er kvinner. Vaktmester og vaskere er ansatt via eget firma og skolens administrasjon har ikke oversikt over antall arbeidsplasser i denne sektoren på skolen. Stillingene på skolen er stabile, men om 5 år går store deler av staben av med pensjon og dette vil danne etterspørsel etter arbeidskraft.

Sykehjemmet har cirka 70 ansatte sammen med hjemmetjenesten, hvorav én en mann. I tillegg kommer de som er ansatte på drift. Sykehjemmet er planlagt utvidet med 27 omsorgsboliger. Det har vist seg vanskelig å skaffe midler til denne utvidelsen. Lederen vet ikke hvor mange flere arbeidsplasser de vil trenge når sykehjemmet bygges.

Olsenhågen er et kunst- og håndverkssenter. De er tolv deleiere som driver senteret sammen med ulike foreninger bla. Hemnes Jazz. Det er stor kulturinteresse på Hemnesberget. Senteret har vært drevet et år og framtidsutsiktene ser lyse ut. Det kommer folk fra hele distriktet for å kjøpe kunst. Senteret driver en liten kafé som er godt besøkt. Driverne bak Olsenhågen ønsker at virksomheten skal bli en møteplass, både for lokalbefolkningen og interesserte fra distriktene rundt, og et utviklingssenter for kunst og håndverk. De ønsker å utvide kaféen til en liten restaurant.

Nordic.comfort er lokalisert ved industrilokalet på åsen og produserer kontormøbler.

Rana tre er den største bedriften på Hemnesberget og har 60-65 ansatte, hvorav 10 er kvinner. Fremtidsprognosene tilsier et behov på 80 -100 ansatte. Det er mer enn Hemnesberget har å by på av arbeidskraft. Nyveien vil lette rekrutteringen da det blir lettere å pendle. Bedriften er i ferd med ett langsiktig prosjekt med å rette lokalene og fabrikkens fokus mot fjorden. Dette innebærer trivselstiltak og forskjøvning. Man skal kunne nyte utsikten og beliggenheten. Rana Tre fikk nærmiljøprisen for strandpromenaden. Veien er vesentlig for fabrikkens fremtid. Ledelsen mener de gamle ubrukte fabrikkene kan gjøres om til andre og bedre ting, f eks boliger.

Rana Plast har totalt 25 ansatte og er et produksjonsfirma som er arbeidskraftsintensivt. På Rana Plast sier de at det er vanskelig å få tak i nok arbeidskraft, helst ungdom uten utdanning. Slike jobber vil ikke ungdom i dag ha. I dag er driften stabil, men for framtiden kan det bli vanskelig å ha en slik virksomhet. Eieren skal forsøke å satse på produksjon av steinbitsyngel for å få mer bredde i virksomheten.

Rana mek har 12 årsverk, hvorav en kvinne. Bedriften produserer større og stålkonstruksjoner og storkjøkken i stål samt små og store aluminiumsbåter. I tillegg produseres blant annet styrhus. Arbeidsplassene er stabile og arbeidet variert. Det kreves av arbeiderne at de er kreative. Eieren mente han hadde svært kreative ansatte.

Strategisk Kommuneplan for Hemnes 1999-2011

Kommuneplanen for Hemnes peker i analysen av Hemnes på kommunens positive kvaliteter, svake sider, muligheter og trusler. Vi tar for oss noen her:

Sterke sider:

- Nærhet til Mo i Rana og Mosjøen.
- Lett tilgjengelig og rein utmark på sjø og land.
- Billige og tilgjengelige tomter.
- Variert næringsliv.
- Aktivt og kreativt foreningsliv og flere festivaler.
- Ressurspersoner med kreativitet og visjoner.

Svake sider:

- For få arbeidstilbud til folk med utdanning.
- Mangel på tilbud til unge.
- For dårlig estetisk miljø.
- Dårlige veier.

Muligheter:

- Nye veg- og flyløsninger vil gjøre Hemnes mer sentral.
- Nye og fremtidsrettede bedrifter.
- Utnyttelse av utmarka til aktivitets- og reiselivstilbud.
- Bosetting av dagpendlere.
- Skape gode omgivelser ved god arealplanlegging.
- Skape tilbud for alle aldersgrupper.

Trusler:

- Fraflytting, spesielt av ungdom som søker tilbud de ikke finner i Hemnes.
- Dårlig trivsel blant ungdom, dårlige følelser for heimbygd og kommune, rusmisbruk.
- For få tilbud til folk med høy utdanning.

Hovedmål med undermål:

- Hemnes skal være en attraktiv bo- og næringskommune i regionen.
- Kommunen vil stabilisere og øke bosettinga, skape bærekraftig ressurs- og arealforvaltning, oppvekstvilkår på linje med de beste i regionen og god velferd for eldre og omsorgstrengende.

Strategiene for å nå målene utredes:

Under delmålet "Aktiv og framtidrettet arealmessig tilrettelegging" er strategien å:

- anvende oversiktsplanleggere for å klarlegge konsekvenser og kryssende arealinteresser.
- gjennom arealplaner sikre utbyggingsområder for forskjellig bruk.
- sikre god adkomst til tur- og fritidsområder.

Under delmålet "Skape bomiljø, sentrumsområder og offentlige anlegg med høy kvalitet" er strategien å:

- estetiske krav vektlegges i arealplaner og stilles i byggesaksbehandling.
- funksjonshemmedes og eldre brukerkrav integreres i planlegginga.
- trafiksikkerhet vektlegges, særlig barns og myke trafikanters sikkerhet.

Strategi for å stabilisere og øke folketallet:

- fokus på å få barnefamilier til å bosette seg i kommunen.
- Denne gruppen deles inn i
- a) hemnesværing under utdanning
  - b) utflytta hemnesværing
  - c) arbeidstakere i regionen
  - d) flyktninger
- Kommunen skal ha byggeklare og varierte tomter i alle tettstedene.
  - Kommunen bør subsidiere etablering.
  - Det bør satses på variert utbygging blant annet rekkehus eller lignende.

Kommunedelplan Hemnesberget 2001-2005

Hovedmål:

"Nærhet, aktivitet og trivsel ved sjøen" er det overordnede målet for kommunedelplanen. Dette målet baserer seg på stedsanalysen som sier at fjorden er det mest sentrale for Hemnesberget.

Eksisterende planer:

Ingen planer er fullt gjennomført med den infrastruktur og den utbygging som planen viser. Juvika - og sentrumsplanene er nok de som er mest mangelfullt gjennomført.

Dagens situasjon:

- Det er bygd få nye boenheter på Hemnesberget de siste 10 årene.
- Vegnettet er preget av å være bygd før bilens til, uten fortau eller lignende. Områdene ved barnehage/ skole er sterkt belastet.
- Bebyggelsen er preget av store tomter med mye friareal inni mellom. Sentrumsområdet preges av asfalterte flater og ubehandlet areal.

Hovedgrepene i planen

- Nye boligområder: Dalan, Skjæranmarka, øvre Juvika og et lite område langs kirkeveien. Planen har et potensiale på 100 boligenheter.
- Store friområder er markert i planen. I Odden er Bunkerstaket og parken markert som friområde for å forhindre utbygging.
- Områder for offentlig bebyggelse og ervervsformål utenfor sentrum, ligger mot sjøen i sør, og på høydedraget mot nord.
- Sentrumsområdet er definert med en eksisterende del og en planlagt del. Den siste ligger på odden.
- I sentrum er hotellet definert som hotell/ bensinstasjon/bank/forretning inntil eventuell endring.

Vegnett

- Rv 808 gjennom Hemnesberget er ikke utbygd som riksvei, slik at den er tilpasset det at også myke trafikanter bruker veien.
- Samleveiene bør ha økt standard

Framtidig bruk og utbygging i sentrum

- Det sjønære senterområdet er viktig i denne sammenheng.
- Festivaler og arrangementer krever store arealer til parkering.
- Sjøkanten fra marinaen til fergeleiet bør være offentlig.
- Det kan være aktuelt å regulere inn utleiehytter/ turistrettede anlegg på utfyllingsområdet ved moloen som en fortsettelse av Lapphella, med tilpasset stil.
- Det kan være aktuelt å fortette på samvirkelagtomta, men uten at dette går ut over festivalsarrangementer.
- Sjøgata bør ha gangsti og grøntområder ned mot sjøkanten.
- I det eksisterende sentrumsområdet bør antall boliger begrenses. Forbud mot omdisponering til bolig kan være aktuelt.
- Området vest for fergeleiet er et planlagt sentrumsområde. Bryggene på Odden er vernet, men ellers er det flere ledige bygg her.

Nyveien

Rv 808 fra Finneidfjord til Hemnesberget skal utbedres de nærmeste årene. Veien har i lengere tid vært i dårlig forfatning (smal, men groper og issvuller), og utbedringene vil bedre forholdene betraktelig, spesielt på vinterstid. Dette vil bety kortere kjøretid til Bjerka, og en mer komfortabel framkomst, noe som vil være viktig for spesielt pendlerne.

Korgfjelltunnelen

Vintertid har ofte tungtransporten langs E6 hatt problemer med å krysse Korgfjellet - da har de heller lagt turen om Rv 808 og ferga fra Hemnesberget videre. Nå er en tunnel under korgfjellet under bygging, og det kan se mørkt ut for ferga som et resultat av at tungtrafikken får enklere kår i Korgfjellet. I verste fall ser en for seg en nedleggelse.

Foreslåtte løsninger fra kommunepolitikere ang problematiske kryss

Å legge Rv 808 i tunnel og koble den til industriområdet, som nevnt ovenfor, ville løst problemet med tungtrafikk gjennom Svenskbyen, samt problematiske trafikkforhold i sentrumsområdet.

Kommunens planleggere har også sett for seg en rundkjøring over Renhold og Varme, slik at tungtransporten til andre bedrifter enn Rana Tre ikke trenger å bruke Rana Tre's private grunn som snuplass.

Veien over fyllinga ved Lapphella er foreslått rettet ut, for å bedre krysset opp mot Lapphella.

Kilde: Trond Rydsaa, Hemnes kommune

Forslag og ideer kartlagt under intervjuer med befolkninga på Hemnesberget i uke 6, 2002:

Vi har intervjuet alle alderslag i befolkningen på kafé, pub og nærbutikk, samt diverse medlemmer i lag og foreninger og ansatte eller eiere i de bedriftene vi var innom i næringsanalysen. Her er en liste over hva folk vi har møtt ser på som Hemnesbergets sterke sider og ideer for framtiden:

Byggeskikk

- Det er ønskelig å gjenopprette stilen ved sjøkanten som den var fra bryggetida. Men ikke i ett masseprodusert uttrykk.
- Byggeskikk: Kommunen må oppmuntre til reetablering av byggeskikken. Hemnesberget var kjent for syrinbuskene og de hvite stakittgjerdene.

Liv i sentrum/ kafé

- Hemnesberget skulle hatt en kro med noen få rom.
- Det skulle vært et ordentlig forretningsstrøk og skikkelig kafé.
- Hemnesberget trenger en skikkelig kafé eller restaurant slik at besøkende kan få seg en matbit.
- Små butikklokaler sentralt ved torvet vil samle aktiviteten. Mulighetene nå ligger i at husleie er billig i den eksisterende bygningsmassen.

Hotell/ Pensjonat

- Hemnesberget skulle hatt et pensjonat, det kunne ligge i bakeriet, med fin forbindelse til havna. Det kunne vært et servicebygg for gjestebåter i forbindelse med pensjonatet.
- Hotellet bør bli et kulturhus.
- Hotellet skal være hotell! Ingen boliger inn i hotellet! Hotell og kafé!
- Bevar hotellet og tomta som møtested, med plass for konserter, overnatting og som Hemnesbergets storstue.
- Hotellet er tungdrevet og rommene har ikke den standard som forventes av hotellrom i dag.
- Hotellet. Det er for kostbart å drive som det er. Det bør heller bygges nytt der samvirkebyggene var.
- Integrert med gjestehavn. Utvid det så med rorbuer hvis det skulle bli behov. Det er behov for et sted til møter og konserter. Gjør gammelhotellet til næring, f eks varehus.

Planforslag

- Det skulle vært orden i parkeringa på fergeleiet, busser på høyresida og ikke foran Ranheimsbrygga.
- Det skulle vært ferge fra Utskarpen til Hemnesberget og videre til Leirvika med veiforbindelse videre til Sandnessjøen eller til E6. Det kommer mange laksetrailere den veien.
- Handicapfiske på østsida av moloen. Bevegelsehemmede kunne blitt kjørt ut dit- bra sted å drive stangfiske.
- Det skulle vært kjøpesenter på Hemnesberget.
- Flytebyggene i Molohanvna skulle vært lagt om, med adkomst fra kai foran bryggehusene. Det har vært gjort i Rognan i Salten med suksess.
- Se på bilder av torget før krigen, da var det bra! Hadde vært bra med campingplass, kanskje bak kirken?
- Rust opp torget! Flytt parkeringen ned til fergeleiet.
- Det skulle vært gjestehavn.
- Det er nok boliger, sats på de som er!
- Målet må være at folk skal bo i bryggene, nye og gamle. Folk må få bo ved sjøen.
- Hemnesberget har et lite sommerhusproblem. Det yttres ønske om boplikt. Noen hus som tidligere har vært nyttig som sommerhus er kjøpt av fastboende og blitt helårsbolig igjen.
- Det er ønskelig å stenge Svenskbyen for lastebiler. Bedriften Rana Tre er i gang med ett langsiktig prosjekt for å orientere lokalene og fabrikkens fokus mot fjorden. Dette som trivselstiltak og forskjønning. Vi skal ha glede av utsikten og beliggenheten.
- De gamle ubrukte fabrikkene kan gjøres om til andre og bedre ting, f eks bolig.

Eldre

- Satse på eldresenteret.
- Hemnesberget skulle hatt sentrumsnære leiligheter for eldre.
- Det er behov for boliger for eldre langs sjøen.

Unge

- Hemnesberget skulle hatt kulturskole på Olsenhågen
- Sentralskolen om sommeren, ungdommer kunne kommet å la leirskole og bodd på Langbakken.
- Det trengs bedre møteplasser for ungdom.
- Skitrekking Oldervika ville vært ett positivt tiltak for ungdommen.

Turisme

- Lokke turister med fjordfiske, og overnatting med god standard + grotteturer, det er flere grotter i området.
- Folk kan innrede uthusene sine, skøtene, til utleieboliger for turister.
- Attraksjonene er stengte, selv om sommeren. Dette gjelder Lapphella, Ranheimbrygga og Avistrykkeriet. Det er ikke tilstrekkelig bare med visning etter avtale.
- Hotellet må beholdes som et sted gjester bor, og ikke bli noe slags kulturverksted.
- Ingen campingplass på Hemnesberget er ett problem hvert år, spesielt under festivalene. Det burde Hemnesbergets foreninger gå sammen om å gjøre noe med.
- Folk på Hemnesberget burde innrede sine skaut til utleie.
- Fjordturisme en stor mulighet. Grottene en stor mulighet. Fjell og fjord. Krigsminnene. Bryggene. Designtradisjonen.
- Hemnesberget trenger camping, hva med hytter innenfor moloen?

Ellers:

- Det kan satses på Hemnesberget som pendlested.
- Bolig for tilreisende kunstnere på Hemnesberget, gjerne Langbakken eller Per Smed stua.
- Kulturskole, gjerne med vekt på lokal tradisjon som båtbygging.
- Golfbane i Bjerka.
- Hemnesberget kan ende opp som ett museum, vi vil ha liv her.
- Skjellproduksjon kan være en fremtid i området. Kveiteoppdrett er vurdert.
- Langbakken bør gjenbrukes. Gjerne som skole eller barnehage, institusjon. Ikke som flyktningebolig.

Forslag og ideer fra elevene i 8. klasse på Hemnesberget Sentralskole fredag 8. mars 2002:

Vi spurte 8. klassingene på Sentralskolen om å skrive en liste over det de anså som problemer på Hemnesberget, og så en liste over hvordan problemene kunne løses. Hver elev har nevnt flere problemer og løsninger. Vi har laget en liste over løsningene, og over hvor mange som her foreslått dem.

Forslag til forbedring	Nevnt av:
Skape mer aktivitet for ungdom*	(40)
Større bibliotek	1
Pynte opp gatene	1
Flere/ bedre butikker	4
Oppussing av hotellet	1
Bedre miljø	1
Mer penger til skolen	4
Ungdommene vil bli hørt	3

- * Punktet "Skape mer aktivitet for ungdom" inneholder en lang rekke forslag der flere av elevene har nevnt mange forskjellige:
- Skiheis i Dalan
  - Kino
  - Ungdoms-/ internettkafé
  - Større svømmehall
  - Skatehall
  - Bowlinghall
  - Basket-/ landhockey-/ volleyball
  - Half pipe
  - Diskoen åpen hver dag

Hemnes kommune

Karakteristikk:

- Hemnes kommune ligger i Nordland.
- Kommunesenteret ligger nå i Korgen.
- Det ser ut som om folketallet nå har stabilisert seg ved 4700 personer.

Motiver/interesser/atferdsmønster:

- Lavt utdanningsnivå.
- Stor andel trygdede.

Styrker:

- Nærhet til Mo i Rana og Mosjøen.
- Lett tilgjengelig og rein utmark på sjø og land
- Billige og tilgjengelige tomter
- Variert næringsliv.
- Aktivt og kreativt foreningsliv og flere festivaler.
- Ressurspersoner med kreativitet og visjoner.
- Hemnes er en kraftkommune=> god økonomi.
- Stor spennvidde i kommunen: Fra høyfjellet ved grensa til "sørlandsidyllen" på Hemnesberget.

Svakheter:

- Mangler skikkelig forretningsstrøk og skikkelig kafé.
- Inntektsnivået i Hemnes er lavere enn i Nordland sett under ett.
- Reiselivet i Hemnes kommune er av beskjedent omfang.
- Tilbudene til turistene er få og lite utviklede.
- For få arbeidstilbud til folk med høyere utdanning.
- Mangel på tilbud til unge.
- For dårlig estetisk miljø.
- Dårlige veier.

Muligheter:

- Nye veg- og flyløsninger vil gjøre Hemnes mer sentral.
- Nye og fremtidsrettede bedrifter.
- Utnyttelse av utmarka til aktivitets- og reiselivs-tilbud.
- Skape gode omgivelser ved god arealplanlegging.
- Skape tilbud for alle aldersgrupper .
- Stabilisere og øke bosettinga.

Trusler:

- Siden 70-tallet har kommunen hatt en svak nedgang i folketallet.
- Fraflytting, spesielt av ungdom som søker tilbud de ikke finner i Hemnes.
- Dårlig trivsel blant ungdom, dårlige følelser for heimbygd og kommune, rusmisbruk.
- For få tilbud til folk med høy utdanning.

Forventninger:

- Statistisk sentralbyrås framskriving av folketallet i Hemnes 2020 viser nedgang.
- Hemnes kommune vil få en enda skjevare alderssammensetning, med flere eldre og færre barn.
- Riksvei 808 fra Finneidfjord til Hemnesberget skal utbedres.

Hemnesberget

Karakteristikk:

- Hemnesberget ligger midt i den rike Ranafjorden, med turområder alle vegne.
- Hemnesberget har hatt en historisk utvikling fra kirkested til industristed.
- Utviklingen har gått fra knutepunkt til utkant, fra sentralt til avsidesliggende.
- Hemnesberget er et sted med stadige nedleggelser.
- Befolkningstallet går sakte nedover.
- Hemnesberget har en stadig eldre befolkning.

Motiver/interesser/atferdsmønster:

- Hemnesværingen er stort sett ansatt enten i industri, omsorg eller handel.
- Hemnesværingen er generelt stolt over hjemplassen.
- Befolkningen har en utpreget dugnadsånd, opparbeidet gjennom festivalarbeid.
- Hemnesberget har flere, nytenkende og kreative ressurspersoner.
- Ungdom uttrykker misnøye over tilbudet på stedet.

Styrker:

- Arbeidsplassene er stabile.
- Dugnadsånd pga. samarbeid under festivalene.
- Rikt foreningsliv og idrettstilbud.
- Barnekullene har blitt større de siste årene.
- Hemnesberget er et historisk viktig sted.
- Vakker og rik natur og fjord.
- Initiativ og kreativitet i befolkninga.
- Gode boligområder, spesielt med tanke på utsikt og mye naturlig grønt mellom husrekkene.
- Dalan og Kastan Fjordpark er gode fritidsområder.

Svakheter:

- Fare for arbeidslekkasje til Korgen og Mo i Rana.
- Gjennomsnittsalderen i befolkninga øker.
- Befolkningsnedgang.
- Ungdom ønsker ikke å bo på Hemnesberget.
- Juvika som et område med negativt fortegn: Rusmiljø?
- Finnes ikke overnattingsmuligheter for turister, hverken for de som kommer i småbil, i bobil, campingbil og i båt.
- Det er bygd få nye boenheter på Hemnesberget de siste 10 årene.
- Tungtrafikk gjennom Svenskbyen.
- Problematisk trafikkforhold i sentrumsområdet.
- Sentrum har store, men uklare og uflidde offentlige rom samt uklare romforløp.
- Mangel på møteplasser, kafé el.
- Sjøsiden mot sør er usammenhengende og dels vanskelig tilgjengelig (privat grunn).
- Høye leiepriser på bilog - problem for unge

Muligheter:

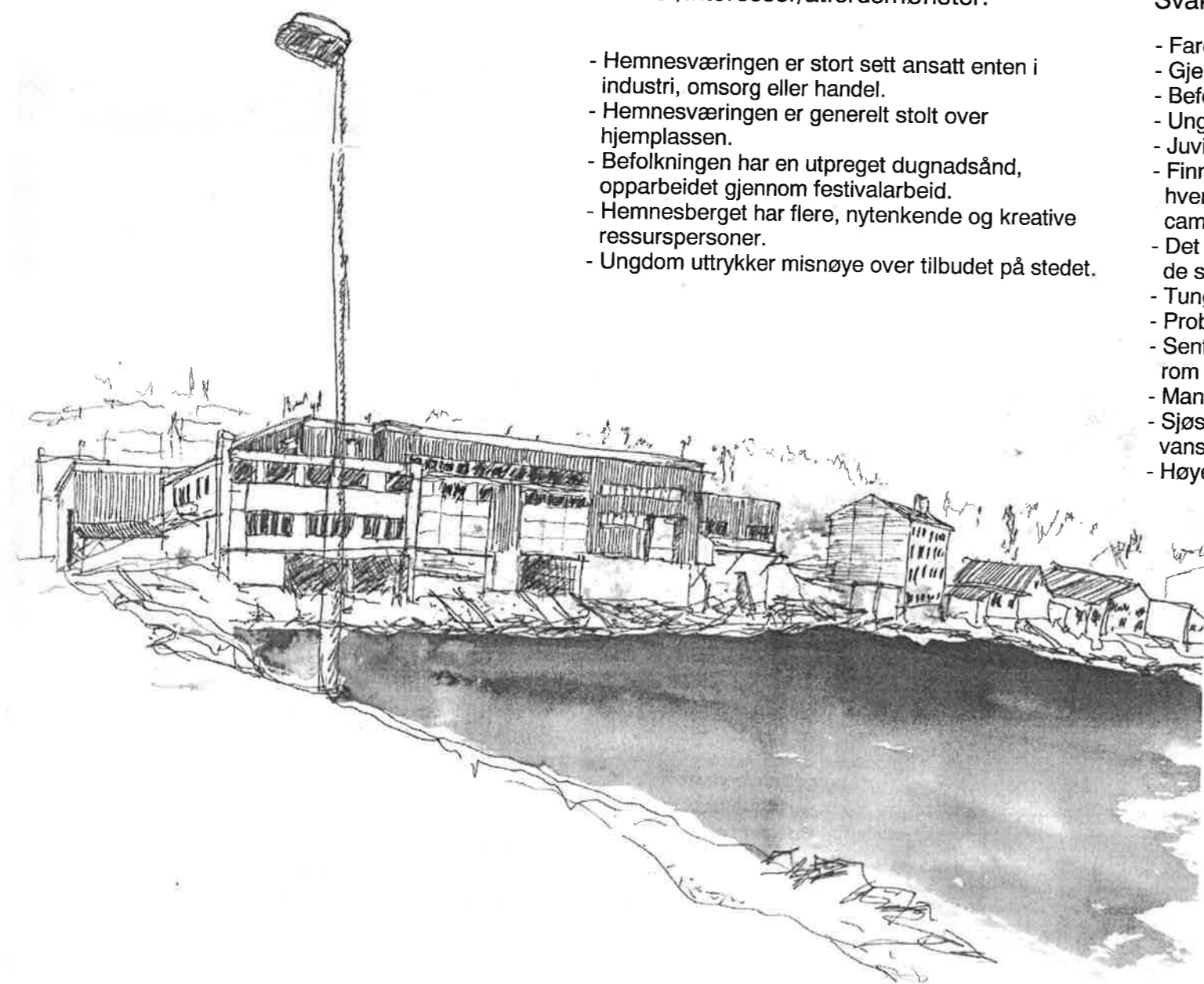
- Nye innvandrerboliger, innvandrerskole og stabile arbeidsplasser bør slå positivt ut med tanke på å stabilisere befolkningstallet.
- Flere grotter og krigsminner i området, kunne vært utnyttet som turistmål.
- Bosetting av dagpendlere fra Korgen og Mo i Rana kan være en framtidsvisjon.
- Tilrettelegging av båtplasser/ servicehus for båtturister kan øke turismen.
- Det tomme hotellet, og de andre tomme forretningslokalene i sentrum, kan sees på som en ressurs for framtidig utvikling.

Trusler:

- Flere forretninger på Hemnesberget er lagt ned.
- Mange Hemnesværingar pendler til Mo i Rana, og handler der, noe som kan føre til ytterligere nedleggelser på Hemnesberget.
- Det tidligere hotellet er konkurs, posten legges ned, og det ser ut til at ferga går samme veien.
- Nå er en tunnel under Korgfjellet under bygging, og det kan se mørkt ut for ferga. Ferga er viktig for stedets identitet og skaper liv i sentrum, spesielt i helger og ferier.
- Flere og flere hus gjøres om til sommerhus.
- Fare for at bedrifter søker seg til mer sentrale steder.
- Fare for at ressurspersoner flytter fra Hemnesberget og brakklegger påstartede prosjekter. (Dette har kommunen erfaringer med).

Forventninger og ønsker i befolkninga:

- Ønske å gjenopprette stilen ved sjøkanten som den var fra bryggetida.
- Ønske om å bygge nytt vertshus/ hotell.
- Ønske om ny kafé.
- Ønske om flere kulturtilbud.
- Ønske om skiheis på Dalan.
- Ønske om et bedre og mer variert forretningstilbud.
- Ønske om sentrumsnære leiligheter for eldre.

Vedlegg

- 1: Tegninger fra 2. Klasse på Hemnesberget Sentralskole: " Dette er jeg stolt av på Hemnesberget" og "Dette er skummelt eller dumt på Hemnesberget"
- 2: Mentale kart, Lynchanalyse og liste over ønsker for utvikling på Hemnesberget laget av 8. Klasse på Hemnesberget Sentralskole.
- 3: Private planforsleg
  - Brygger/ Gjestehus for båtturisme i Sjøgata/Utfyllingsområdet.
  - Nytt båthus, Hemnes Båt- og Sportsfiskeforening.
  - Forslag til kjøpesenter/ hotell/ samvirkelagsbygg ved M. Sjøgard.
- 4: Hotellbygging, planer 1:200
- 5: Hemnes Mek, planer 1:200

Litteraturhenvisninger, bildemateriale og andre kilder.

- I.A Heltzen, 1834: "Ranens beskrivelse".
- Torbjørn Ramseng/ Hemnes skolekontor, 1987: "Det var en gang... Glimt fra gamle Hemnes".
- Kjell Jacobsen, 1997: "Hemnes kirke 1872-1997 med tilbakeblikk til eldre tider".
- Hemneskalenderen: 1975-2002.
- Hemnes Kommune, 1987: "Jubileumsskrift 1837-1987".
- Hemnes Bibliotek: "Natur og Landskap".
- Hemnes Kommune, 1999: "Strategisk kommuneplan for Hemnes Kommune 1999-2011".
- Hemnes kommune, 2001: "Kommuneldelplan for Hemnesberget 2001- 2005".
- Hemnes Kommune, 2001: Stedsanalyse for Hemnesberget, et forarbeide til kommunedelplanen".
- "Oppsummering av Landarealskomiteens Arbeide 23.02.99".
- Kartgrunnlag fra Hemnes kommune.
- Hemnes Kirkekontor: Gamle planer for Hemnesberget.
- Frode Fagerheim: Private fotografier
- Hemnes Kommune: Diverse brosjyrer, navnegitt i teksten om fritid og turisme.